Ψηφιοποίηση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Φ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

18573

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΓΣΑΚΕΙΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

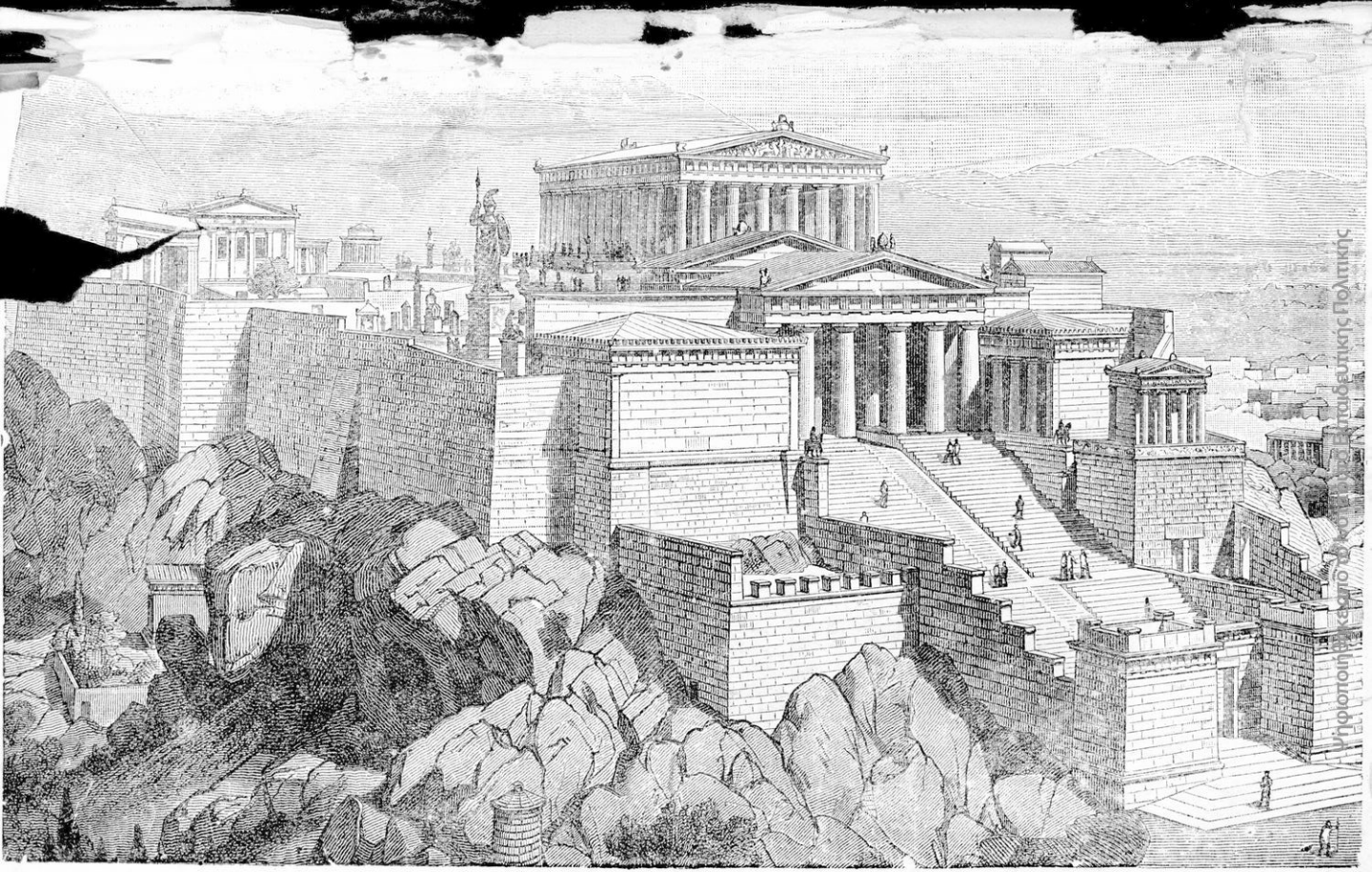

Ἡ Ἀκρόπολη στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ.

Ψηφιοποίηση κειμένου © Ελληνικής Παιδείας Πολιτικής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ὁρίζοντας.—Τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα.

Ὅταν εἴμαστε σὲ πολὺ ὑψηλὸ μέρος ἢ σὲ μεγάλο κάμπο ἢ σ' ἀνοιχτὴ θάλασσα καὶ κοιτάξωμε γύρω μας, βλέπομε τὸν οὐρανὸ σ' ἕνα κύκλο γύρω μας νὰ ἀκουμ-

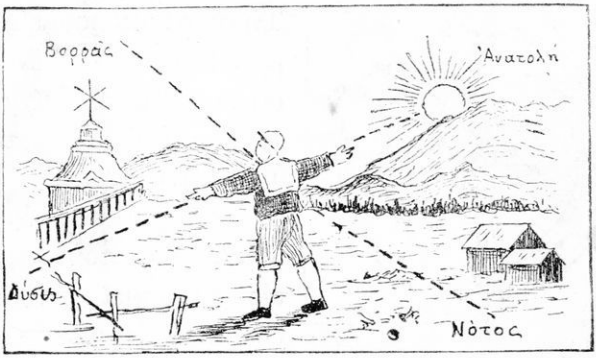

πᾶ στὴ γῆ ἢ στὴ θάλασσα. Ὁ κύκλος αὐτὸς λέγεται ***ὁρίζοντας.***

Τὸ πρωὶ ὁ ἥλιος βγαίνει ἀπὸ ἕνα μέρος τοῦ ὁρίζοντα καὶ τὸ βράδυ κρύβεται σ' ἄλλο μέρος τοῦ ὁρίζοντα ἀπέναντι τοῦ πρώτου. Τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα, ποὺ τὸ πρωὶ πρωτοφαίνεται ὁ ἥλιος λέγεται ***Ἀνατολὴ*** καὶ τὸ μέρος ποὺ κρύβεται τὸ βράδυ λέγεται ***Δύση***· ἂν σταθοῦμε μὲ τεντωμένα τὰ χέρια κατὰ τὰ πλάγια κοιτάζοντας τὴν ἀνατολή, μπροστά μας ἔχομε τὴν ***ἀνατολή,*** πίσω τὴ ***δύση***, δεξιὰ τὸ ***νοτιὰ*** κι ἀριστερὰ τὸ ***βοριά***. Στὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁρίζοντα λοιπὸν ξεχωρίζομε τέσσερα σημεῖα, τὴν ***Ἀνατολή***, τὴ ***Δύση***, τὸ ***Βοριὰ*** καὶ τὸ ***Νοτιά***. Αὐτό, ποὺ κάνομε γιὰ νὰ βρίσκωμε τὰ τέσσερα σημεῖα στὸν ὁρίζοντα σ᾽ ἕνα τόπο, λέγεται ***προσανατολισμός***.

Τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα βρίσκομε καὶ μ᾽ ἄλλους τρόπους. Τὸ μεσημέρι, ἀκριβῶς στὶς 12, κατὰ τὸ μέρος ποὺ πέφτει ἡ σκιά μας, εἶναι ὁ βοριάς, ἀπέναντί του εἶναι ὁ νοτιὰς καὶ κοιτάζοντας κατὰ τὸ βοριὰ ἔχομε δεξιά μας τὴν ἀνατολὴ καὶ ἀριστερά μας τὴ δύση. Τὴ νύχτα μποροῦμε νὰ προσανατολιστοῦμε μ᾽ ἕνα ἀστέρι, ποὺ πάντα δείχνει στὸν οὐρανὸ τὸ βοριά· αὐτὸ εἶναι ὁ ***πολικὸς ἀστέρας*** Ὑπάρχει ἀκόμα κι ἕνα ἐργαλεῖο, ἡ ***πυξίδα,*** ποὺ δείχνει τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα· ὅπως κι ἂν γυρίσωμε τὴν πυξίδα, ἡ μύτη τῆς βελόνας της δείχνει πάντα τὸ βοριὰ κι ἡ ἄλλη ἄκρη τὸ νοτιά· δεξιὰ εἶναι ἡ ἀνατολὴ κι ἀριστερὰ ἡ δύση.

Τὸ ἀναμεταξὺ τοῦ βοριᾶ καὶ τῆς ἀνατολῆς μέρος τὸ λέγομε ***βορειανατολικό***· τὸ μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τοῦ νοτιᾶ ***νοτιανατολικό***, τὸ ἀναμεταξὺ τοῦ νοτιᾶ καὶ τῆς δύσης ***νοτιοδυτικὸ*** καὶ τὸ ἀναμεταξὺ τῆς δύσης καὶ τοῦ βοριᾶ ***βορειοδυτικό***.

2. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι στεριὰ ἢ θάλασσα. Ἡ στεριὰ σ᾽ ἄλλα μέρη εἶναι ἴση καὶ σ᾽ ἄλλα δὲν εἶναι·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὰ μέρη αὐτὰ τῆς στεριᾶς ἀνάλογα μὲ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔκτασή τους βάζομε διάφορα ὀνόματα.

Βουνὸ ἢ ***ὄρος*** λέγομε μεγάλο ὕψωμα τῆς στεριᾶς νὰ περνάη τὰ 500 μέτρα.

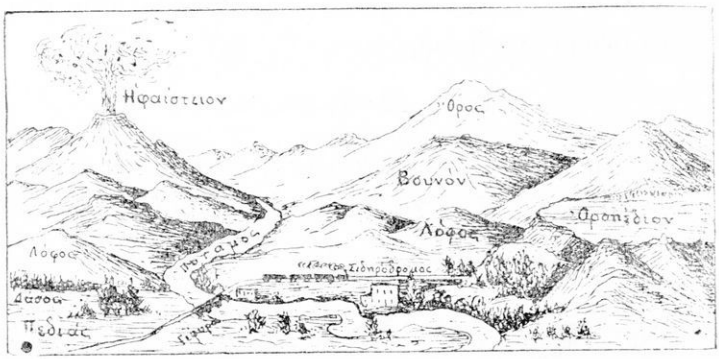

Λόφο λέγομε μικρὸ ὕψωμα νὰ μὴ περνάη τὰ 500 μέτρα.

Τὸ ὑψηλότερο μέρος τοῦ βουνοῦ ἢ τοῦ λόφου τὸ λέγομε ***κορυφὴ*** καὶ τὰ χαμηλότερα ***πρόποδες***.

Βουνοσειρὰ ἢ ***ὀροσειρὰ*** λέγομε πολλὰ βουνά, ποὺ ἑνώνονται ἢ ξαπλώνονται στὴν ἴδια διεύθυνση.

Φαράγκι ἢ ***χαράδρα*** λέγομε στενὸ κι ἀπότομο ἄνοιγμα τοῦ βουνοῦ.

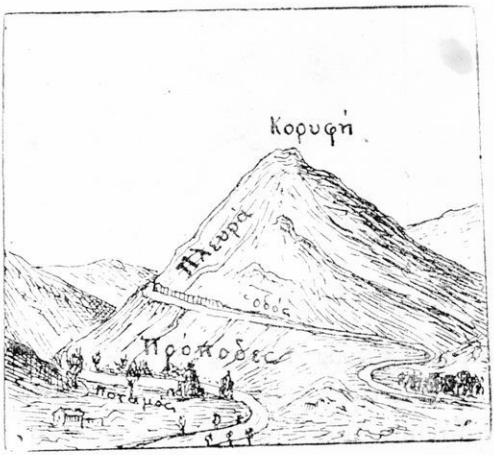

Κάμπο ἢ ***πεδιάδα*** λέγομε ἴση ἔκταση τῆς στεριᾶς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὀροπέδιο εἶναι πεδιάδα, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω σὲ βουνά.

Κοιλάδα λέγομε στενὴ πεδιάδα, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ ἢ λόφους.

3. Τὰ νερὰ τῆς στεριᾶς

Ἀπὸ τὴ βροχή, ἀπὸ τὰ χιόνια ἢ ἀπὸ τὰ νερά, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴ γῆ, ἔχουν μαζευτῆ σὲ διάφορα μέρη

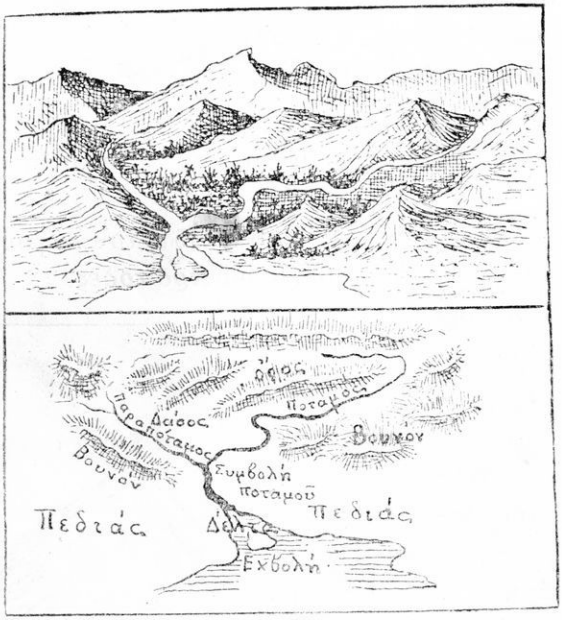

χαμηλὰ ἢ κλειστὰ τῆς στεριᾶς νερά. Τὰ νερὰ αὐτὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκτασή τους ἢ τὸν τρόπο, ποὺ τρέχουν, παίρνουν διάφορα ὀνόματα.

Πηγὴ λέγομε τὸ νερὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ γῆ.

Ρυάκιο λέγομε τὸ τρεχούμενο νερὸ τῆς πηγῆς. Ἅμα ἑνώνωνται πολλὰ ρυάκια μαζὶ κάνουν ***ποταμάκι***· πολλὰ ποταμάκια ἑνώνονται καὶ κάνουν ***ποτάμι***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ποταμὸς ἢ ***ποτάμι*** εἶναι πολὺ νερό, ποὺ τρέχει ἀπὸ ὑψηλὸ μέρος κατὰ τὴ θάλασσα ἢ τὴ λίμνη. Τὰ ποτάμια ποὺ μόνο τὸ χειμῶνα ἢ ἅμα βρέχη ἔχουν νερό, τὰ λέγομε ***ξεροπόταμα (χείμαρροι)***.

Πηγὴ τοῦ ποταμιοῦ λέγομε τὸ μέρος ποὺ παίρνει τὰ πρῶτα νερά του. ***Ἐκβολὴ*** λέγομε τὸ μέρος τοῦ ποταμιοῦ, ποὺ χύνει τὰ νερά του στὴ θάλασσα ἢ στὴ λίμνη. Τὰ μεγάλα ποτάμια στὶς ἐκβολές τους γίνονται πλατιὰ ἢ σκίζονται σὲ δύο ἢ περισσότερα καὶ κάνουν αὐτό, ποὺ λέγομε ***Δέλτα***.

Κοίτη τοῦ ποταμιοῦ λέγομε τὸ αὐλάκι, ποὺ μέσα τρέχει τὸ νερό του.

Ὄχθες λέγομε τὰ δύο χείλια τοῦ ποταμιοῦ. Ἀπ' αὐτὲς ***δεξιὰ ὄχθη*** λέγομε ἐκείνη, ποὺ εἶναι στὰ δεξιά μας, ἅμα κοιτᾶμε κατὰ τὶς ἐκβολὲς τοῦ ποταμιοῦ κι ***ἀριστερὴ ὄχθη***, ἐκείνη ποὺ εἶναι στ' ἀριστερά μας.

Ἅμα τὸ νερὸ τοῦ ποταμιοῦ πέφτη ἀπὸ ὑψηλὸ μέρος σὲ χαμηλότερο, κάνει ***καταρράχτη***.

Λίμνη εἶναι πολλὰ νερὰ νὰ μαζεύωνται σὲ βαθὺ καὶ πλατὺ βαθούλωμα τῆς γῆς. Οἱ λίμνες ἔχουν γλυκὸ νερό· εἶναι καὶ λίμνες ποὺ ἔχουν νερὸ ἁλμυρό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καταβόθρα εἶναι ἄνοιγμα τῆς γῆς, ποὺ μέσα πέφτει καὶ χάνεται τὸ νερὸ ποταμιοῦ ἢ λίμνης.

4. Ἡ θάλασσα.

Θάλασσα εἶναι μεγάλη ἔκταση ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ποὺ σκεπάζεται μὲ ἁλμυρὸ νερό. Ἡ πιὸ πολλὴ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι θάλασσα. Τὸ μέρος τῆς στεριᾶς ποὺ ἀκουμπᾶ στὴ θάλασσα, ἅμα εἶναι ἀμμουδερὸ λέγεται ***γιαλός***, ἅμα εἶναι ὅλο βράχια λέγεται ***ἀκτή***.

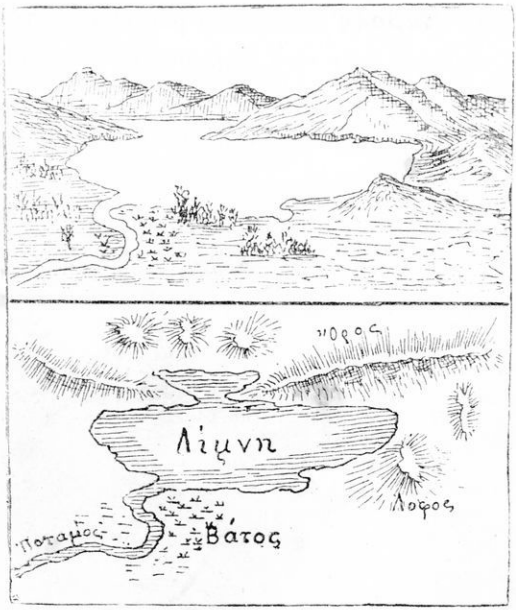

Πέλαγος εἶναι μεγάλο κομμάτι θάλασσα, ποὺ συνήθως χωρίζει δυὸ στεριές, ὅπως εἶναι τὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Ἀκρωτήρι λέγομε τὴν ἀκτὴ τῆς στεριᾶς ποὺ μπαίνει μέσα στὴ θάλασσα.

Χερσόνησος λέγεται ἕνα μέρος τῆς στεριᾶς, ποὺ μόνο ἀπὸ ἕνα μέρος ἑνώνεται μὲ τὴν ἄλλη στεριά, ἐνῷ τὰ ἄλλα του μέρη βρέχονται ἀπὸ θάλασσα.

Ἰσθμὸς εἶναι μιὰ στενὴ στεριά, ποὺ ἑνώνει δύο μεγαλύτερες στεριὲς καὶ χωρίζει δύο θάλασσες, ὅπως εἶναι ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νησὶ λέγομε μιὰ στεριὰ μικρὴ ἢ μεγάλη, ποὺ βρέχεται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της ἀπὸ θάλασσα.

Σκόπελος λέγεται ἕνας βράχος, ποὺ λίγο βγαίνει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.

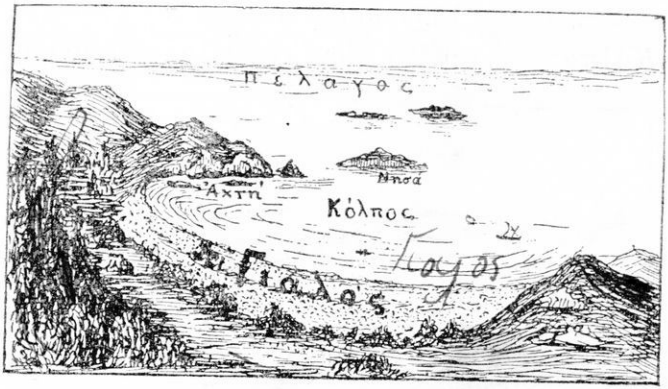

Ὕφαλος λέγεται βράχος, ποὺ βρίσκεται λίγο ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ὁ ὕφαλος εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος στὰ πλοῖα.

Πορθμὸς εἶναι στενὴ θάλασσα, ποὺ χωρίζει δύο

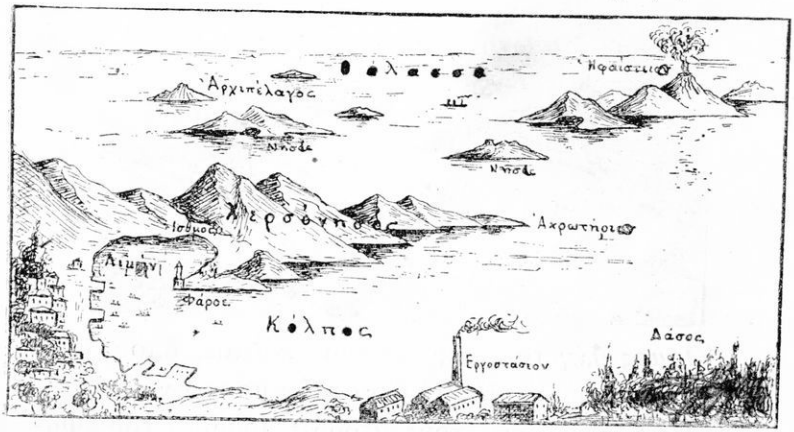

θάλασσες, ὅπως εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Εὔριπου.

Διώρυγα εἶναι τεχνητὸ αὐλάκι, ποὺ ἑνώνει δύο θά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λασσες ἢ δυὸ ποτάμια ἢ θάλασσα μὲ ποτάμι, ὅπως εἶναι ἡ διώρυγα τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ποὺ ἑνώνει τὸ Σαρωνικὸ μὲ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Κόλπος λέγεται ἕνα μέρος τῆς θάλασσας, ποὺ μπαί-

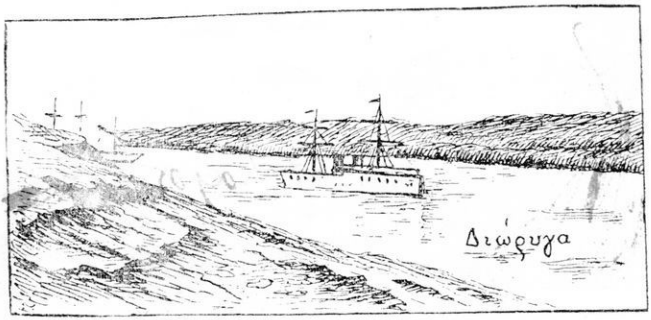

νει βαθιὰ στὴ στεριά, ὅπως ὁ Σαρωνικὸς κόλπος.

Λιμάνι λέγομε μικρὸ κόλπο, ὅπου μποροῦν νὰ φυλάγωνται τὰ πλοῖα ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὶς τρικυμίες.

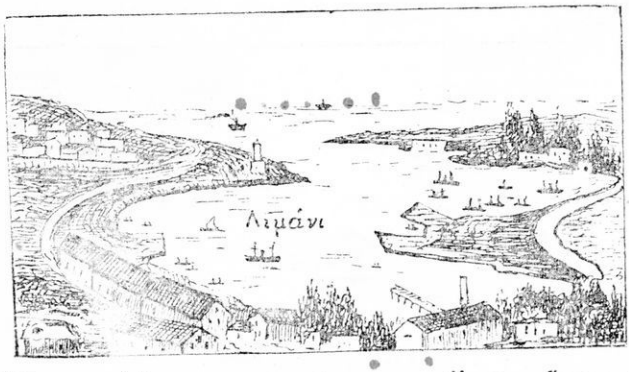

Ὅρμος λέγεται μικρούτσικος κόλπος, ὅπου μποροῦν ν' ἀράζουν πλοῖα. Ὁ ὅρμος δὲν μπορεῖ νὰ φυλάγη τὰ πλοῖα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀέρηδες, (ὅρμος τοῦ Φαλήρου).

5. Ἀτμόσφαιρα - ἀτμοί

Ἀτμόσφαιρα εἶναι ὁ ἀέρας ποὺ σκεπάζει τὴ γῆ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της. Ἡ κατάσταση τῆς ἀτμόσφαιρας δὲν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶναι πάντα ἡ ἴδια· ἄλλοτε εἶναι ζεστὴ κι ἄλλοτε κρύα. Ὁ ἥλιος ζεσταίνει τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ τὰ νερά, ποὺ εἶναι ἀπάνω της, δηλαδὴ τὶς θάλασσες, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες. Ὅταν τὰ νερὰ αὐτὰ ζεσταθοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιο, γίνονται ἀτμοί, ποὺ ἀνεβαίνουν λίγο ὑψηλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά τους σὰν ἀέρας. Αὐτὸ τὸ λέγομε ἐξάτμιση.

Ὅταν οἱ ἀτμοὶ εἶναι πολλοί, ἑνώνονται ἢ πυκνώνονται καὶ τότε τοὺς βλέπομε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν σὰν ἀραιὸ καπνό. Αὐτὸ ποὺ βλέπομε τότε εἶναι ἡ **ὁμίχλη**. Ἂν ὅμως οἱ ἀτμοὶ πυκνωθοῦν στὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς ἀτμόσφαιρας ἢ στὶς κορυφὲς τῶν βουνῶν, κάνουν τότε τὰ σύννεφα.

Ἐπειδὴ τὴ νύχτα ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι πιὸ κρύα ἀπὸ τὴν ἡμέρα καὶ ὁ ἀέρας, ποὺ ἀκουμπᾶ ἐπάνω της, γίνεται κρύος. Τότε οἱ ἀτμοί, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸν κρύο αὐτὸν ἀέρα, κρυώνουν κι αὐτοί, πυκνώνονται καὶ κάθονται τὸ πρωΐ ἢ τὸ βράδυ ἀπάνω στὴ γῆ, στὰ χόρτα ἢ στὰ φύλλα τῶν δένδρων σὰ μικρὰ σταγονάκια. Αὐτὸ τὸ λέγομε **δροσιά**.

Τὶς νύχτες τὸ φθινόπωρο καὶ τὴν ἄνοιξη, ἅμα κάνει πολὺ κρύο, ἡ δροσιὰ παγώνει καὶ γίνεται ἄσπρη σὰ χιόνι· τότε λέγεται **πάχνη**.

Ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει πολλοὺς ἀτμοὺς καὶ συναντήσουν κρύα στρώματα ἀέρα, γίνονται πάλι νερό, ποὺ πέφτει σταγόνες σταγόνες ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα στὴ γῆ. Ἔτσι γίνεται ἡ **βροχή**.

Οἱ ἀτμοὶ εἴδαμε πῶς κάνουν τὴν ὁμίχλη καὶ τὰ σύννεφα. Ἅμα τὰ σύννεφα συναντήσουν στρώματα ἀέρα πολὺ κρύα, κρυώνουν οἱ πυκνωμένοι ἀτμοί τους, παγώνουν λίγο λίγο καὶ γίνονται μικρούτσικα κρύσταλλα. Τὰ κρύσταλλα αὐτά, ποὺ παίρνουν διάφορα σχήματα, ἑνώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νονται καὶ κάνουν τὶς **νιφάδες** τὸ **χιόνι**, ποὺ πέφτει τὸ χειμῶνα.

Ἄμα ὅμως οἱ ἀτμοὶ πυκνώνουν γρήγορα, τὰ μικρούτσικα κρύσταλλα γίνονται **χαλάζι**.

Ἄνεμοι. Ὅταν ὁ ἀέρας ἔχη τὴν ἴδια πυκνότητα σὲ διάφορους τόπους, μένει ἀκούνητος. Ἄμα ὅμως ὁ ἀέρας σ' ἕνα τόπο γίνη πιὸ ἐλαφρός, ἀνεβαίνει κατ' ἀπάνω. Τότε τὰ βαρύτερα στρώματα τοῦ ἀέρα τρέχουν νὰ γεμίσουν τὸ ἄδειο, ποὺ ἄφησε ὁ ἀλαφρότερος ἀέρας κι ἔτσι γίνονται τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρα. Τὰ ρεύματα αὐτὰ τοῦ ἀέρα λέγονται **ἄνεμοι**.

Οἱ ἄνεμοι, ἀνάλογα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα ποὺ φυσοῦν, λέγονται ἔτσι :

1) **ἀνατολικὸς** ἢ **λεβάντες**
2) **δυτικὸς** ἢ **πονέντες**
3) **βοριὰς** ἢ **τραμουντάνα**·
4) **νοτιὰς** ἢ **ὅστρια**·
5) **νοτιανατολικὸς** ἢ **σιρόκος**
6) **βορειανατολικὸς** ἢ **γραῖγος**
7) **νοτιοδυτικὸς** ἢ **λίβας** ἢ **γαρμπής**·
8) **βορειοδυτικὸς** ἢ **μαΐστρος**.

Οἱ ἄνεμοι φυσοῦν ἀδύνατα ἢ μέτρια ἢ δυνατά. Οἱ πολὺ δυνατοὶ ἄνεμοι κάνουν τὶς καταιγίδες (θύελλες) καὶ τοὺς ἀνεμοστρόβιλους.

Κλῖμα. Κάθε τόπος ἔχει τὴ θερμοκρασία του, τοὺς ἀνέμους, τὶς βροχές του. Αὐτὰ τὰ τρία μαζί, δηλαδὴ ἡ θερμοκρασία, οἱ ἄνεμοι κι οἱ βροχές, κάνουν τὸ κλῖμα κάθε τόπου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

---

1. Γενικὴ ἐξέταση τῆς Ἑλλάδας.

Τοποθεσία. — Ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία εἶναι Εὐρωπαϊκὸ κράτος καὶ βρίσκεται στὸ νοτιανατολικὸ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ποὺ εἶναι μία ἀπὸ τὶς τρεῖς νότιες χερσόνησες τῆς Εὐρώπης.

Ἔκταση—σύνορα. — Ἡ Ἑλλάδα ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ φτάνει κατὰ τὸ βοριὰ ὥς τὴ λίμνη Πρέσπα καὶ τὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ροδόπη. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὴν Ἀλβανία, Σερβία καὶ Βουλγαρία καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα της μέρη βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο καὶ Ἰόνιο πέλαγος καὶ τὴ Μεσόγειο θάλασσα ἀπὸ τὰ Νότια.

Καμμιὰ ἄλλη χώρα στὴ γῆ δὲ σκίζεται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅσο ἡ Ἑλλάδα. Τὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸ Ἰόνιο ἀπὸ τὴ Δύση μπαίνουν βαθιὰ στὴ στεριά της καὶ κάνουν πολλοὺς κόλπους καὶ χερσόνησους. Δύο κόλποι, ὁ Κορινθιακὸς κι ὁ Σαρωνικός, ποὺ φτάνουν ὥς τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα τὴ μεγάλη χερσόνησο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Πελοπόννησο. Δυὸ ἄλλοι κόλποι, ὁ Ἀμβρακικὸς κι ὁ Μαλιακὸς ξεχωρίζουν τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κι Ἤπειρο. Στὴ Μακεδονία ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος ἀπὸ τὰ Δυτικὰ κι ὁ κόλπος τοῦ Στρυμῶνα ἀπὸ τ' ἀνατολικὰ ξεχωρίζουν τὴ Χαλκιδικὴ χερσόνησο. Στὴ Δυτικὴ Θράκη ὁ πιὸ σπουδαῖος κόλπος εἶναι τὸ Πόρτο-Λάγο.

Πορθμοί, ἀκρωτήρια. — Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλοὺς πορθμοὺς καὶ ἀκρωτήρια· οἱ πιὸ σπουδαῖοι πορθμοὶ εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Ρίου, τῆς Πρέβεζας καὶ τοῦ Εὔριπου. Πιὸ σπουδαῖα ἀκρωτήρια ἔχει τὸ Ἄκτιο στὸν πορθμὸ τῆς Πρέβεζας, τὸ Ταίναρο, τὸ Μαλέα (Κάβο-Μαλιά), τὸ Σούνιο καὶ τὸν Ἄθωνα στὴ Χαλκιδικὴ χερσόνησο.

Ὁ τόπος. — Ὁ τόπος τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ πιὸ πολὺς ὀρεινός. Ἀναμεταξὺ στὴν Ἤπειρο, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία ξαπλώνεται ἡ βουνοσειρὰ τῆς Πίνδου. Ἀπ' αὐτὴ βγαίνουν σὰν κλαδιά της τὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ πολλὰ τῆς Μακεδονίας. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει κι αὐτὴ μεγάλα βουνά, ποὺ περικυκλώνουν τὸ ὀροπέδιο τῆς Ἀρκαδίας στὸ κέντρο της. Τὰ πιὸ πολλὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας ἁπλώνονται ὥς τὴ θάλασσα. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ εἶναι μικρὰ ὀροπέδια καὶ πολλὲς μικρὲς κοιλάδες. Μεγάλες πεδιάδες εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Δράμας.

Τὰ νερά — Ἡ Ἑλλάδα, ἐπειδὴ ἔχει σ' ὅλα της τὰ μέρη κοντὰ θάλασσα, δὲν ἔχει μεγάλα ποτάμια. Τὰ πιὸ πολλὰ εἶναι ξεροπόταμα, ποὺ πλημμυρίζουν στὸν καιρὸ τῶν μεγάλων βροχῶν. Τὰ πιὸ μεγάλα ποτάμια της εἶναι ὁ Ἀξιός, ὁ Στρυμῶνας κι ὁ Νέστος στὴ Μακεδονία, ὁ Ἕβρος στὴ Θράκη, ὁ Πηνειὸς στὴ Θεσσαλία, ὁ Ἀχε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λῶος (Ἀσπροπόταμος) στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ὁ Ἄραχθος στὴν Ἤπειρο, ὁ Ἀλφειὸς στὴν Πελοπόννησο. Σὲ πολλὲς πεδιάδες γίνονται λίμνες, ποὺ τὸ καλοκαίρι μικραίνουν ἢ ξεραίνονται ὅλως διόλου. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες βρίσκονται στὴ Μακεδονία.

Κλῖμα.— Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὑγιεινὸ καὶ οὔτε πολὺ ζεστὸ οὔτε πολὺ κρύο κι ὁ ἀέρας πολὺ καθαρός. Στὸν τόπο της γίνεται ἡ ἐλιά, τὸ ἀμπέλι, τὸ βαμπάκι, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δέντρα. Ἀκόμα κι ὁ φοίνικας μεγαλώνει στὶς νότιες χῶρες, στὴ Μεσσηνία μάλιστα ὡριμάζει καὶ τοὺς χουρμάδες.

Οἱ κάτοικοι.—Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας εἶναι σχεδὸν ὅλοι Ἕλληνες, ποὺ μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα κι εἶναι ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς εἶναι λίγοι Ἑβραῖοι, Τοῦρκοι καὶ Φράγκοι. Οἱ κάτοικοι ὅλοι τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας εἶναι ἑξήμισυ ἑκατομμύρια ἀπάνω κάτω.

Προϊόντα.

1) ***Ὀρυχτά.*** Ἡ Ἑλλάδα σὲ πολλοὺς τόπους της ἔχει μεταλλεῖα ποὺ βγάζουν σίδερο, χάλκωμα, μολύβι, ψευδάργυρο, σμύριδα, πορσελάνη, πετροκάρβουνο (λυγνίτη) κι ἄλλα.

2) ***Φυτά.*** Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ ὀρεινό, ποὺ δὲν καλλιεργεῖται, σκεπάζεται ἀπὸ θάμνους καὶ σ' αὐτὸ βόσκουν γίδια καὶ πρόβατα. Τὸ πέμπτο σχεδὸν τοῦ τόπου εἶναι δάση καὶ τὸ τέταρτο καλλιεργεῖται. Ἔχει πολλοὺς ἐλαιῶνες καὶ ὀπωροφόρα δέντρα, ἀμπέλια, καπνότοπους καὶ χωράφια γιὰ δημητριακά.

Ἀπὸ τὰ φυτὰ προϊόντα ἔχει: ἐλιὲς καὶ λάδι, κρασί, σῦκα, καπνό, δημητριακὰ καὶ Κορινθιακὴ σταφίδα, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πλούσιο εἰσόδημα μαζὶ μὲ τὰ καπνά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) ***Ζῶα.*** Ἄγρια ζῶα ζοῦν στὴν Ἑλλάδα: λύκοι, τσακάλια, ἀλεποῦδες, ἀγριογούρουνα, ζαρκάδια, ἐλάφια, καὶ στὰ βορεινὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας, λίγες ἀρκοῦδες.

Ἀπὸ τὰ ἥμερα ζῶα ζοῦν πρὸ πάντων πρόβατα καὶ γίδια, ἀκόμα καὶ βώδια, ἄλογα, μουλάρια, γαϊδούρια καὶ γουρούνια. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει καὶ πολλὰ μικρὰ καὶ μεγάλα πουλιὰ ἥμερα καὶ ἄγρια.

Ἐργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, βιομήχανοι, ναυτικοί, ἔμποροι κι ἐπιστήμονες.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἂν κι ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόπος πολὺ καλὸς γιὰ τὴ γεωργία, δὲν ἔχει ὅμως προοδέψει πολύ· τὸ ἴδιο βλέπομε καὶ γιὰ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ πολλὰ στάρια, ὄσπρια, ζῶα καὶ λαχανικὰ ἀκόμα φέρνουν ἀπὸ ξένους τόπους.

Βιομηχανία. — Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ βιομηχανία στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε νὰ προοδεύῃ ἀρκετά. Σὲ πολλὲς πόλεις εἶναι ἐργοστάσια διάφορα· ὅπως σαπουνοποιεῖα, σιδηρουργεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ἀλευρόμυλοι, ὑφαντήρια, κλωστήρια, ταπητουργεῖα, ξυλουργεῖα κι ἄλλα. Ἡ πιὸ βιομηχανικὴ πόλη εἶναι ὁ Πειραιάς.

Ναυτικό, ἐμπόριο. — Τὸ ναυτικὸ καὶ τὸ ἐμπόριο ἔχει πολὺ προοδέψει· ἔχει ἡ Ἑλλάδα περισσότερα ἀπὸ 400 βαπόρια καὶ 1200 καράβια, ποὺ ταξιδεύουν σ' ὅλα τὰ λιμάνια τοῦ κόσμου. Πολλὲς πόλεις ἔχουν μεγάλες ἐμπορικὲς ἀποθῆκες καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα, ὅπως ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιάς, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Πάτρα, ὁ Βόλος, ἡ Καβάλλα, οἱ Καλάμες.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἑλλάδα γίνεται μὲ πλοῖα, σιδερόδρομους, αὐτοκίνητα κι ἁμάξια. Μ' ὅλο τὸν ὀρεινὸ τόπο ἔχει πολλοὺς δρόμους γιὰ ἁμάξια κι αὐτοκίνητα καὶ σιδερόδρομους. Τηλέγραφοι, τη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λέφωνα καὶ ταχυδρομεῖα εἶναι σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ σὲ πολλὰ χωριά.

Διοίκηση. Ἡ Ἑλλάδα γιὰ εὐκολία στὴ διοίκησή της εἶναι χωρισμένη σὲ 35 νομοὺς καὶ 4 γενικὲς διοικήσεις· κάθε νομὸ διοικεῖ ἕνας νομάρχης καὶ κάθε γενικὴ διοίκηση ὁ γενικὸς διοικητής. Γενικὲς διοικήσεις εἶναι: τῆς Μακεδονίας μὲ πρωτεύουσα τὴ Θεσσαλονίκη, τῆς Κρήτης μὲ πρωτεύουσα τὰ Χανιά, τῆς Ἠπείρου μὲ πρωτεύουσα τὰ Γιάννενα καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης μὲ πρωτεύουσα τὴν Κομοτινή. Κάθε Διοίκηση ἔχει δυὸ ἢ περισσότερους νομούς, κάθε νομὸς χωρίζεται πάλι σ' ἐπαρχίες, σὲ δήμους καὶ κοινότητες.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ

1. Στερεὰ Ἑλλάδα.

(Κάτοικοι 1 ἑκατομμύριο καὶ 438 χιλιάδες).

Σύνορα. Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα βρίσκεται στὰ Νότια τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ μοιάζει μὲ χερσόνησο, γιατὶ μόνο στὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου ἑνώνεται μὲ τὴν Πελοπόννησο. Βρέχεται στὰ Βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο, στὰ Δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος, στὰ Νότια ἀπὸ τὸν Πατραϊκό, Κορινθιακὸ καὶ Σαρωνικὸ κόλπο καὶ στ' Ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο καὶ τὸ Μαλιακό.

Τὰ παράλια. Βορειοδυτικὰ εἶναι ἡ Ἀκαρνανικὴ χερσόνησος, ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Ἄκτιο, ὅπου ἀπὸ τὸν πορθμὸ τῆς Πρέβεζας ἀρχίζει ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος. Ἄλλο ἀκρωτήρι ἔχει τὸ Ἀντίρριο στὴν εἴσοδο τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο μὲ τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νησὶ Εὔβοια γίνεται ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου. Στὸ Σαρωνικὸ κόλπο στὰ νοτιοανατολικὰ εἶναι ἡ Χερσόνησος Ἀττική, ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Σούνιο (Κάβο-κολῶνες). Στὴν ἄκρη τοῦ Σουνίου εἶναι 12 κολῶνες ἀπὸ τὸν παλιὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας εἶναι ὀρεινός. Τὰ βουνά της εἶναι συνέχεια ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ ἔχουν διεύθυνση τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ Δυτικὰ στὰ Ἀνατολικά.

Βουνὰ ἔχει : τὰ ***Ἀκαρνανικά,*** τὸν ***Τυμφρηστό***, τὸ ***Μακρυνόρος,*** τὸ ***Παναιτωλικό,*** τὸν ***Ἀράκυνθο***, τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βαρδούσια, τὴ ***Γκιώνα***, τὴν ***Οἴτη,*** τὸν ***Καλλίδρομο***, τὸν ***Παρνασσὸ*** μὲ τὰ καλά του λιβάδια, ὅπου βόσκουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια, ποὺ κάνουν τὸ ξακουστὸ τυρὶ καὶ βούτυρο Παρνασσοῦ, τὸν ***Ἑλικῶνα***, τὸν ***Πάρνηθα (Ὀζιά),*** τὴν ***Πεντέλη*** καὶ τὰ ***Γεράνια***. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔχει καὶ πλῆθος ἄλλα μικρότερα καὶ μεγάλους βράχους.

Πεδιάδες ἔχει: τὴν Ἀκαρνανική, τοῦ Ἀγρινίου, τῆς Λαμίας, τῆς Βοιωτίας, τῶν Μεγάρων, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ἐλευσίνας, τοῦ Μαραθῶνα καὶ τὴν κοιλάδα τῆς Ἄμφισσας, ποὺ εἶναι γεμάτη ἐλιές.

Ποτάμια ἔχει: τὸν ***Ἀχελῶο,*** τὸν ***Εὔηνο***, τὸ ***Σπερχειὸ (Ἀλαμάνα)***, τὸν ***Κηφισὸ*** τῆς Φωκίδας καὶ τὸν ***Ἀσωπὸ*** καὶ δυὸ ξεροπόταμα στὴν Ἀττική, τὸν ***Κηφισὸ*** καὶ ***Ἰλισό***.

Λίμνες ἔχει: τὴν ***Ἀμβρακία***, τὴν ***Ὀζηρὸ*** καὶ τὴν ***Τριχωνίδα***.

Τὸ κλῖμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας εἶναι μέτριο, οὔτε ζεστὸ οὔτε πολὺ κρύο καὶ στὴν Ἀττικὴ πολὺ μαλακό.

Προϊόντα. Τὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας ἔχουν σὲ πολλὰ μέρη δάση. Ἀπ' αὐτὰ βγάζουν ***ξυλεία, ρετσίνι*** καὶ ***βαλανίδια***. Στὶς πεδιάδες της καλλιεργεῖται ἡ ἐλιὰ καὶ τ' ἀμπέλι κι ἀκόμα δημητριακά, ὄσπρια, βαμπάκι, καπνά.

Στοὺς βουνήσιους τόπους τρέφουν διάφορα ζῶα καὶ βγάζουν καλὸ τυρὶ καὶ βούτυρο.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα βγάζει καὶ μέταλλα. Ἔχει μεταλλεῖα στὸ Λαύριο, ὅπου βγάζουν μολύβι, ἀσήμι καὶ ψευδάργυρο, στὴν Ὄθρη, ὅπου βγάζουν χάλκωμα, στὴ Λοκρίδα, ὅπου βγάζουν σίδερο.

Ἐργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας εἶναι πρὸ πάντων γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σὲ μερικὲς παράλιες πόλεις καὶ χωριὰ ναυτικοί· στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιὰ εἶναι βιομήχανοι, ἔμποροι κι ἐπιστήμονες. Τὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο ἐμπορικὸ λιμάνι εἶναι ὁ Πειραιάς.

Διοίκηση Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη σὲ τρεῖς νομούς· αὐτοὶ εἶναι: 1) ὁ νομὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, 2) τῆς Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ 3) τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας γίνεται μὲ ἁμαξωτοὺς δρόμους, σιδερόδρομους καὶ πλοῖα. Ὁ πιὸ σπουδαῖος σιδερόδρομος εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς σιδερόδρομος, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιά, περνᾶ τὸ νομὸ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας, τὴ Θεσσαλία καὶ μπαίνει στὴ Μακεδονία, ὅπου ἑνώνεται μὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸ σιδερόδρομο. Ἀπὸ τὸ Σχηματάρι μιὰ γραμμή του πηγαίνει στὴ Χαλκίδα. Στὴν Ἀττική, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικὸ σιδερόδρομο, ποὺ κάνει τὴ συγκοινωνία Ἀθήνα καὶ Πειραιᾶ καὶ τοῦ τροχιόδρομου, εἶναι καὶ ὁ σιδερόδρομος Ἀττικῆς, γιὰ τὴ συγκοινωνία τοῦ Μαρουσιοῦ καὶ τῆς Κηφισιᾶς, τῶν Μεσογείων καὶ Λαυρίου.

Στὴ δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι ὁ σιδερόδρομος Κρυονεριοῦ - Μεσολογγιοῦ — Ἀγρινίου. Γιὰ τὴ συγκοινωνία τῆς θάλασσας εἶναι τὰ λιμάνια τοῦ Πειραιᾶ, τῆς Ἰτιᾶς, τοῦ Μεσολογγιοῦ, τοῦ Ἀστακοῦ, τοῦ Λαυρίου καὶ τῆς Στυλίδας, ὅπου πιάνουν τακτικὰ τὰ βαπόρια τῆς ἀκτοπλοΐας.

α') Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

(1 ἑκατ. καὶ 24 χ. λ. κατ.)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει σχῆμα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μακρουλὸ καὶ εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας. Βορειοδυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ Νοτιοδυτικὰ λίγο μὲ τὸ νομὸ Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας κοντὰ στὰ Γεράνεια. Βρέχεται δὲ κατὰ τὸ Βοριὰ ἀπὸ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο, κατὰ τὰ Ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, κατὰ τὸ Νοτιὰ ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο καὶ κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

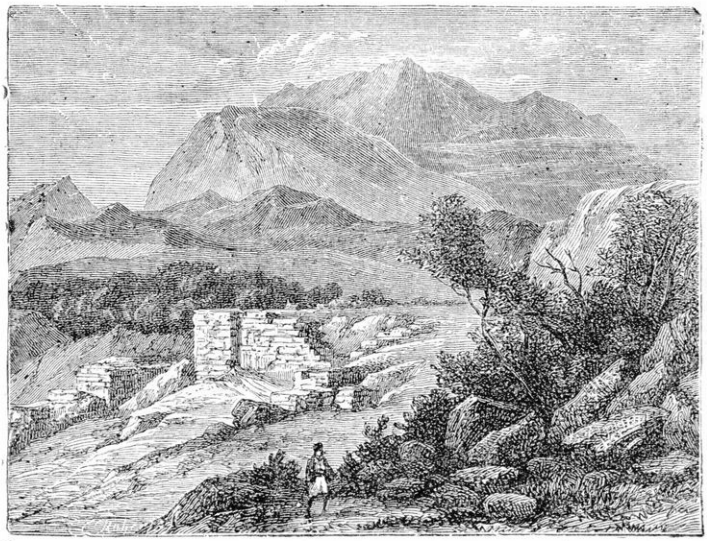

Παρνασσός.

Βουνά. — Ὁ Παρνασσός, ξακουσμένος γιὰ τὰ τυριὰ καὶ τὸ βούτυρο, ὁ Ἑλικῶνας ποὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὄμορφα βουνὰ τῆς πατρίδας μας, τὰ Γεράνεια κοντὰ στὸ Σαρωνικὸ κόλπο, ὅπου εἶναι κι ἡ Κακιὰ Σκάλα, ποὺ στὰ παλιὰ χρόνια τὴν ἔλεγαν Σκυρωνίδες πέτρες. Ὁ Κιθαιρῶνας γεμᾶτος δάση, ὁ Πάρνης, ἡ Πεντέλη μὲ τὰ ἄσπρα της μάρμαρα, ὁ Ὑμηττὸς καὶ τὸ Λαύριο μὲ τὰ μεταλλεῖα του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πεδιάδες. Τῆς Ἀττικῆς, ποὺ χωρίζεται στὴν πεδιάδα τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν Μεσογείων, μὲ ἐλιὲς κι ἀμπέλια, τῆς Ἐλευσίνας, ὅπου πίστευαν οἱ παλιοί, πὼς ἡ θεὰ Δήμητρα δίδαξε τοὺς ἀνθρώπους, πῶς νὰ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὴ βρώμη καὶ τὰ ὅμοια, τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Λιβαδιᾶς μὲ τὰ βαμπάκια της.

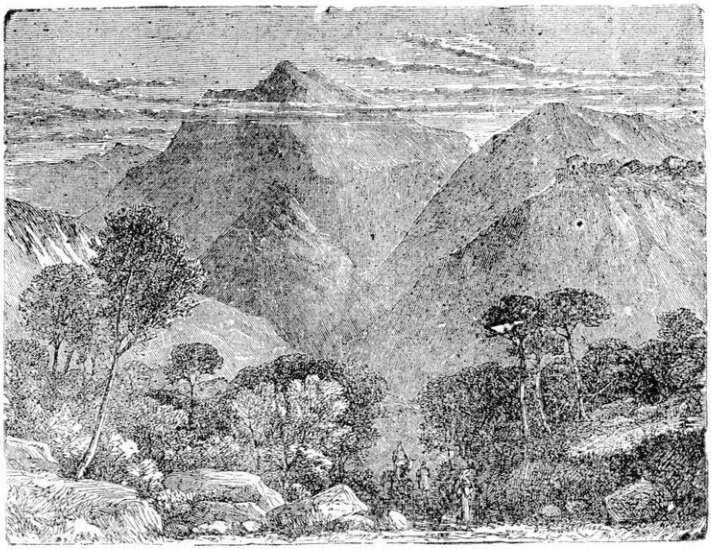

Ὁ Ἑλικῶνας.

Ποτάμια. Ὁ Κηφισὸς τῆς Φωκίδας, ποὺ χύνεται στὴν Κωπαΐδα λίμνη, ὁ Μέλας στὴν Κωπαΐδα κι αὐτός, ὁ Ἀσωπός, ποὺ ἔχει τὶς πηγές του στὸν Κιθαιρῶνα καὶ χύνεται στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Στὴν πεδιάδα τῆς Ἀθήνας εἶναι τὰ ξεροπόταμα Κηφισὸς καὶ Ἰλισός.

Λίμνες. Λίμνες εἶναι ἡ Κωπαΐδα καὶ κοντὰ σ' αὐτὴ ἡ Ὑλίκη.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὶς δυὸ μεγαλύτερες χῶρες του, τὴν Ἀττικὴ καὶ Βοιωτία, χωρίζεται ὅμως στὶς ἕξι αὐτὲς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπαρχίες: 1) Ἀττικῆς, 2) Μεγαρίδας, 3) Αἴγινας, 4) Τροιζηνίας, 5) Θηβῶν, 6) Λιβαδιᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία **Ἀττικῆς** ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀθήνα (460 χιλιάδες κατ.), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ κι ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Ἀθήνα εἶναι πόλη παλιὰ καὶ δοξασμένη, ἦταν κτισμένη γύρω στὴν Ἀκρόπολη κι εἶχε πολὺ ὄμορφα μνημεῖα καὶ κτίρια, ποὺ πολλὰ βρίσκονται καὶ σήμερα, τὰ περισσότερα ἐρείπια.

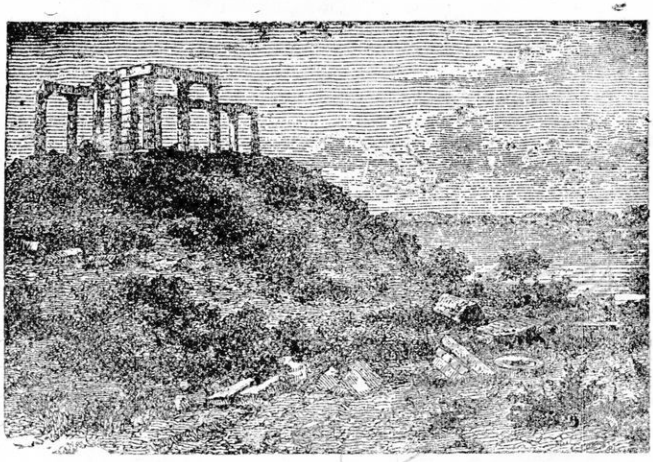

Τὸ Σούνιο.

Τὴν Ἀκρόπολη στόλιζαν τὰ Προπύλαια, ὁ ναὸς τῆς Νίκης, τὸ Ἐρεχθεῖο, ὁ Παρθενῶνας, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ τέλειο ἔργο τῆς παλιᾶς τέχνης. Στοὺς νότιους πρόποδες τοῦ λόφου τῆς Ἀκρόπολης εἶναι τὸ θέατρο τοῦ Διόνυσου καὶ τὸ ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ. Στὰ δυτικὰ τῆς Ἀκρόπολης καὶ πολὺ κοντὰ εἶναι τὸ Θησεῖο. Βορειοδυτικὰ τῆς παλιᾶς πόλης εἶναι ὁ Κεραμεικὸς κι ἄλλα ἀρχαῖα. Νοτιοδυτικὰ τὸ μνημεῖο τοῦ Φιλοπάππου, ἡ Πνύκα κι ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

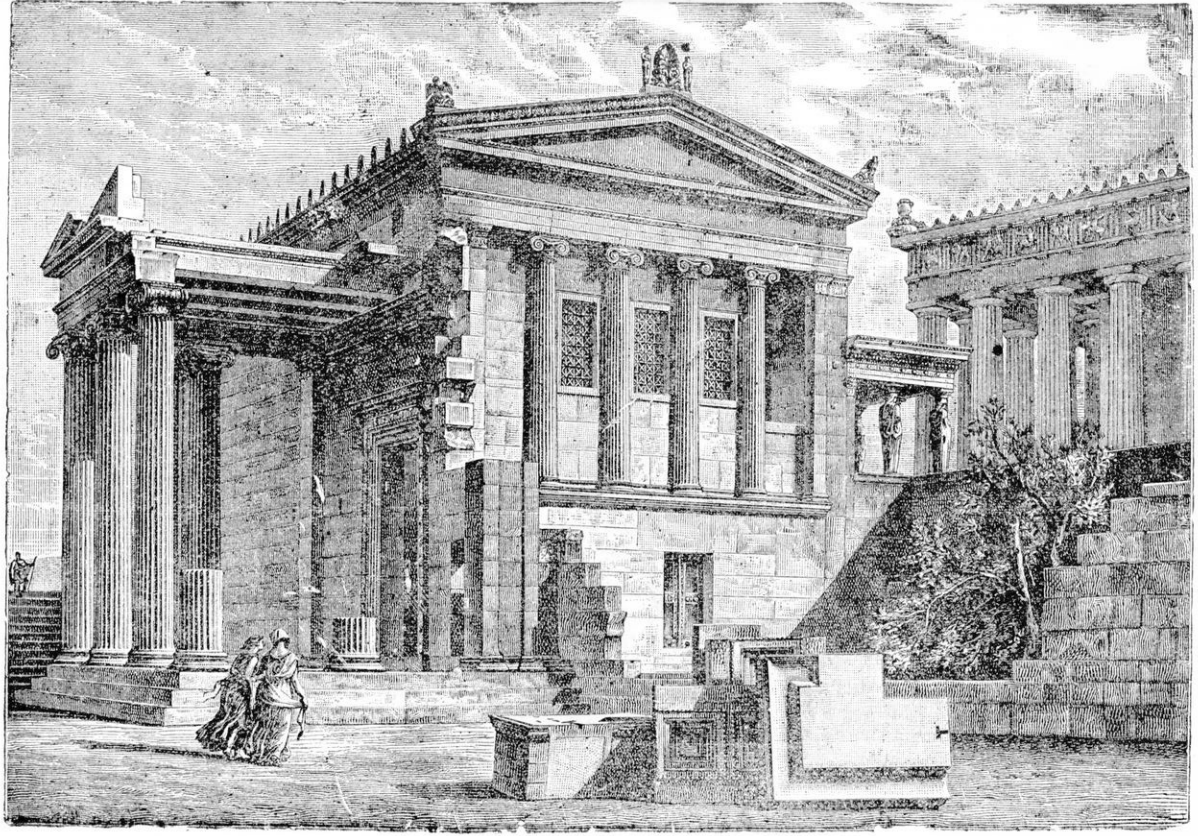

Τὸ Ἐρεχθεῖο ὅπως ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

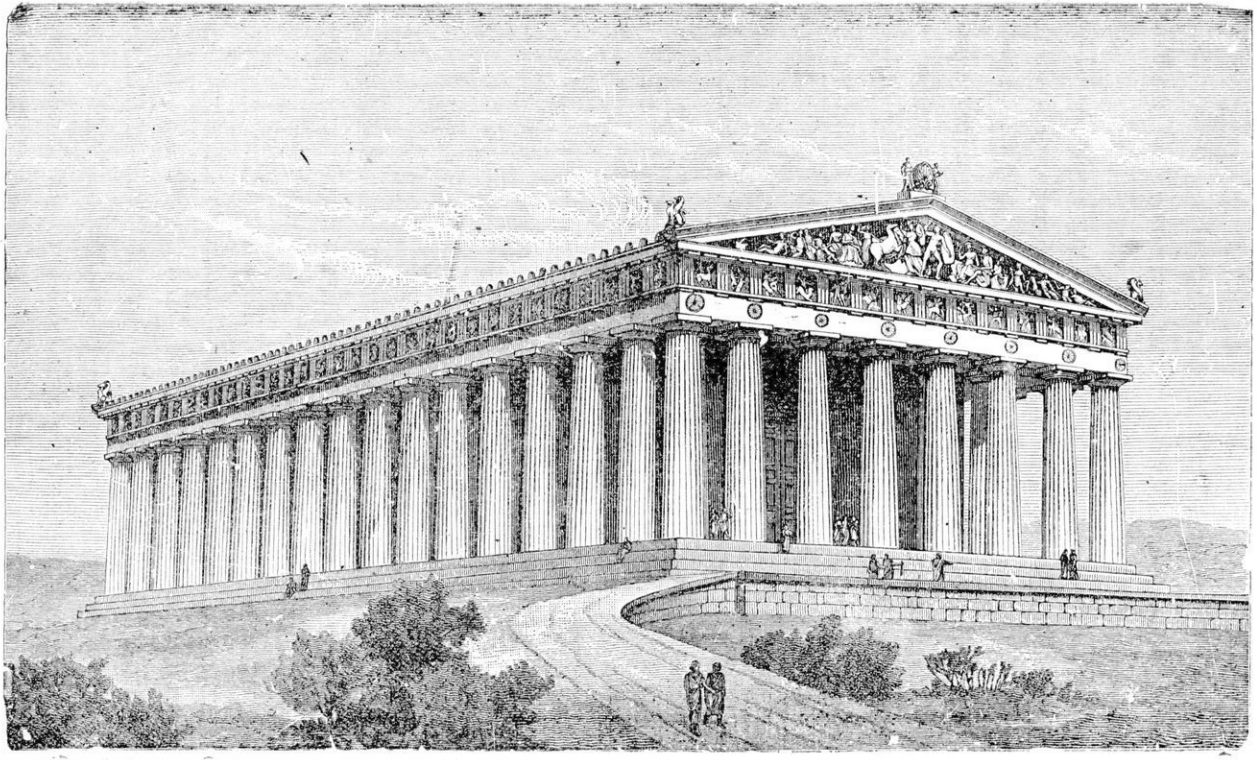

Ἀναπαράσταση τοῦ Παρθενῶνα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἀκρόπολης εἶναι τὸ μνημεῖο τοῦ Λυσικράτους (Φανάρι Διογένους), καὶ 16 κολῶνες ἀπὸ τὸ μεγάλο ναὸ τοῦ Δία.

Πέρα ἀπὸ τὸν Ἰλισὸ εἶναι ὁ λόφος Ἀρδητὸς μὲ τὸ Ἀθηναϊκὸ Στάδιο ἀπὸ κάτω, ὅπου γίνονται οἱ ἀγῶνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς τῶν Τούρκων ἡ Ἀθήνα ἦταν μικρὴ πόλη, τώρα ὅμως μεγάλωσε καὶ στολίστηκε πολύ. Ἔχει ὄμορφες πλατεῖες μὲ κήπους καὶ μεγάλα κι ὄμορφα κτίρια. Τὰ πιὸ σπουδαῖα εἶναι τὸ Κυβερνεῖο, ἡ Βουλή, τὸ Πανεπιστήμιο, ἡ Ἀκαδημία, ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη, τὸ Ἀρσάκειο, τὸ Πολυτεχνεῖο, τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖο, ἡ Στρατιωτικὴ σχολή, τὸ Μαράσλειο διδασκαλεῖο, τὸ Ταχυδρομεῖο, τὸ Δημοτικὸ θέατρο, ὁ ναὸς τῆς Μητροπόλεως, τὰ νοσοκομεῖα «Εὐαγγελισμός», καὶ «Ἐρυθρὸς Σταυρός», τὸ Ζάππειο καὶ ιὸ Ἀστεροσκοπεῖο. Ἀπὸ τοὺς κήπους της ὁ μεγαλύτερος καὶ ὡραιότερος εἶναι ὁ Ἐθνικὸς κῆπος καὶ ὁ κῆπος τοῦ Ζαππείου.

Στὰ νότια τῆς Ἀθήνας στὸ Σαρωνικὸ κόλπο εἶναι ὁ Πειραιάς, μεγάλη βιομηχανικὴ κι ἐμπορικὴ πόλη (κάτ. 251 χιλιάδες)· ἔχει τὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο λιμάνι στὴν Ἀνατολή. Εἶναι ἡ σκάλα τῆς Ἀθήνας, ποὺ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐμπορεύματά της περνοῦν ἀπὸ τὸ λιμάνι του. Ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια, ὡραῖες πλατεῖες καὶ μεγάλα κι ὄμορφα κτίρια.

Μὲ τὴν Ἀθήνα συγκοινωνεῖ ὁ Πειραιὰς μὲ τὸν ὑπόγειο ἠλεκτρικὸ σιδερόδρομο, μὲ ἁμαξωτὸ καὶ ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο καὶ μὲ τοὺς ἄλλους σιδερόδρομους. Ἀπὸ τὸν Πειραιὰ ξεκινοῦν οἱ σιδερόδρομοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Λαρίσης—Θεσσαλονίκης.

Κοντὰ στὸν Πειραιὰ καὶ πιὸ κοντὰ ἀπ' αὐτὸν στὴν Ἀθήνα εἶναι τὸ νέο Φάληρο (κάτ. 5 χιλιάδες), στὸ Σαρωνικὸ κόλπο, κοντὰ στὸ λόφο, ποὺ εἶναι ὁ τάφος τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στρατηγοῦ Καραϊσκάκη. Στὴν ἴδια παραλία καὶ πιὸ πέρα κατὰ τὰ Νοτιοανατολικὰ εἶναι τὸ Παλιὸ Φάληρο, (κάτ. 7 χιλιάδες), ἡ Γλυφάδα κι' ἡ Βουλιαγμένη. Σ' ὅλα αὐτὰ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ κάνουν τὰ θαλασσινὰ λουτρά τους· εἶναι ὄμορφες καὶ μὲ καλὰ κτίρια θαλασσινὲς ἐξοχές. Καλλιθέα (κάτ. 30 χιλιάδες). Ἄλλες μικρὲς πόλεις καὶ μεγάλα χωριὰ στὴν Ἀττικὴ εἶναι τὸ Χαλάντρι μὲ πολλοὺς λαχανόκηπους. Τὸ Μαρούσι (κάτ. 7, 500) μὲ τὸ θαυμάσιο Μαρουσιώτικο νερό.

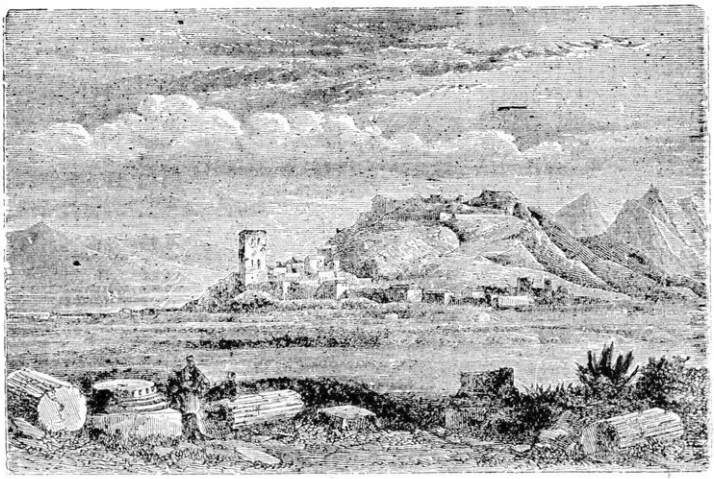

Ἐλευσίνα.

Ἡ Κηφισιὰ (κάτ. 9,200) μὲ τὰ ὡραῖα ἐξοχικὰ σπίτια καὶ τὰ πολλὰ νερά. Κι' οἱ τρεῖς αὐτὲς μικρὲς πόλεις εἶναι καλοκαιρινὲς ἐξοχὲς γιὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πειραιῶτες.

Ὁ Μαραθῶνας (κάτ. 2,000) κοντὰ στὴ δοξασμένη πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ Ὠρωπὸς στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Στὴν πεδιάδα τὰ Μεσόγεια εἶναι τὸ Λιόπεσι, Κορωπὶ (κάτ. 5,700), Μαρκόπουλο (κάτ.3,600), Κερατέα (κάτ. 4,000). Ἀπὸ ὅλα τὰ χωριὰ αὐτὰ περνᾶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ σιδερόδρομος τοῦ Λαυρίου. Τὸ Λαύριο (κάτ. 8 χιλ.), ὅπου εἶναι μεγάλα ἐργοστάσια γιὰ νὰ ἐργάζωνται τὰ μεταλλεύματα.

2) Ἐπαρχία ***Μεγαρίδας***. Αὐτὴ εἶναι στὰ δυτικὰ τῆς Ἀττικῆς· ἔχει πρωτεύουσα τὰ ***Μέγαρα*** (κάτ. 10 χιλ.). Οἱ Μεγαρίτες εἶναι γεωργοί. Ἡ Ἐλευσίνα (κάτ. 6 χιλιάδες) παράλια στὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Ἔχει ἐργοστάσια

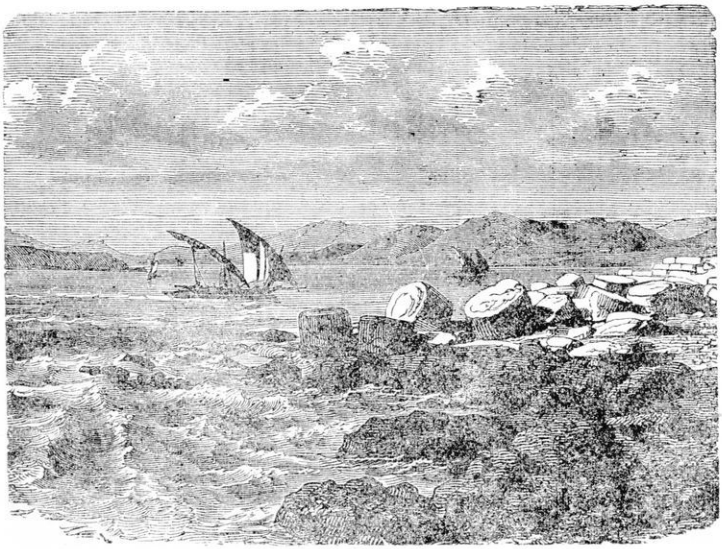

Σαλαμίνα.

μεγάλα, ὅπου κάνουν σαπούνι, τσιμέντα καὶ οἰνόπνευμα. Στὴν Ἐλευσίνα εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ παλιοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρας, ὅπου γίνονταν τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ἡ Μάντρα, κοντὰ στὴν Ἐλευσίνα. Τὰ Βίλλια καὶ τὸ Κριεκούκι στοὺς πρόποδες τοῦ Κιθαιρῶνα.

Στὴν ἐπαρχία Μεγαρίδας εἶναι καὶ τὸ νησὶ Σαλαμίνα, ὅπου ὁ Ναύσταθμος γιὰ τὰ πολεμικά μας πλοῖα. Ἀναμεταξὺ τῆς Σαλαμίνας καὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἡ στενὴ θάλασσα, ὅπου γίνηκε ἡ μεγάλη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναυμαχία Ἑλλήνων καὶ Περσῶν στὰ 490 π. Χ. Ἡ μικρὴ πόλη Σαλαμίνα (Κούλουρη) εἶναι στὸν κόλπο, ποὺ εἶναι στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Οἱ κάτοικοι εἶναι ψαράδες, ναυτικοί, γεωργοὶ κι ὑλοτόμοι.

3) Ἡ ἐπαρχία Αἴγινας ἔχει τὰ νησιὰ Αἴγινα, Ἀγκίστρι καὶ μερικὰ ἄλλα μικρὰ κι ἀκατοίκητα στὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ μικρὴ πόλη Αἴγινα (κάτ. 5 χιλιάδες) στὴ δυτικὴ παραλία. Οἱ Αἰγινίτες εἶναι σφουγγαράδες, γεωργοὶ καὶ καναταδες.

4) Ἡ ἐπαρχία Τροιζήνας εἶναι ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο, ὅπου εἶναι ἡ Χερσόνησος Μέθανα καὶ τὸ νησὶ Πόρος. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ Πόρος (κάτ. 6,500). Ἀπέναντι στὸν Πόρο εἶναι κῆποι μεγάλοι μὲ νεραντζιὲς καὶ λεμονιές. Στὴν Ἀργολικὴ χερσόνησο εἶναι ὁ Δαμαλὰς καὶ τὰ Μέθανα, ὅπου εἶναι ζεστὰ λουτρὰ γιὰ τοὺς ἄρρωστους.

5) Ἡ ἐπαρχία Θηβῶν ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Θήβα*** (κάτ. 7,500) μὲ τὴν παλιά της ἀκρόπολη τὴν Καδμεία. Ἡ Θήβα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῆς Βοιωτίας καὶ πατρίδα τῶν δοξασμένων στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδα καὶ Πελοπίδα. ***Δομβραίνα,*** χωριὸ στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· βγάζει πολλὰ καὶ μαῦρα κρασιά. ***Σχηματάρι*** στὰ ἀνατολικὰ τῆς Θήβας, ὅπου χωρίζεται ἡ γραμμὴ τοῦ σιδερόδρομου Θεσσαλονίκης καὶ πηγαίνει στὴ Χαλκίδα.

6) Ἡ ἐπαρχία Λιβαδιᾶς ἔχει πρωτεύουσα τὴ Λιβαδιὰ (κάτ. 8 χιλιάδες), στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Κωπαΐδας. Ἔχει ἐργοστάσια, ποὺ ἐργάζονται τὰ βαμπάκια. Στὰ δυτικὰ τῆς Λιβαδιᾶς εἶναι ἡ Δαύλεια στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ κι ἀπάνω στὸν Παρνασσὸ ἡ Ἀράχωβα, ὅπου ὁ Καραϊσκάκης στὰ 1826 νίκησε τοὺς Τούρκους· ἡ Ἀρά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χωβα βγάζει καλὰ τυριὰ καὶ πολλὰ μαῦρα κρασιά. Ἡ Χαιρώνεια (Κόπραινα), στὸν κάμπο ὅπου εἶναι στημένο ἕνα μεγάλο πέτρινο λιοντάρι, μνημεῖο γιὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Θηβαίους, ποὺ σκοτώθηκαν ἐκεῖ πολεμώντας τὸ Φίλιππο τὸ βασιλιὰ τῆς Μακεδονίας στὰ 388 π. Χ.

β') Νομὸς Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας.

(Κάτ. 194 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς συνορεύει

στὸ βοριὰ μὲ τὴ Θεσσαλία, στὰ νοτιοανατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Στὰ βορειανατολικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Μαλιακὸ καὶ Εὐβοϊκὸ κόλπο καὶ στὰ νότια

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Ὄθρη, Τυμφρηστό, Παρνασσὸ καὶ Εὐβοϊκὸ καὶ Κορινθιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες. Ἀναμεταξὺ στὴν Ὄθρη, τὸν Τυμφρηστό, τὴν Οἴτη καὶ τὸ Μαλιακὸ κόλπο, εἶναι ἡ ἀρκετὰ μεγάλη καὶ εὔφορη πεδιάδα τῆς Λαμίας, ποὺ τὴν ποτίζει ὁ Σπερχειὸς (Ἀλαμάνα). Στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου εἶναι ἡ μικρὴ πεδιάδα τῆς Ἀταλάντης, ποὺ βγάζει δημητριακά, καπνὸ καὶ ἐλιές. Στοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Φωκίδας, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακά, καπνὰ καὶ βαμπάκι. Ἀνάμεσα στὴν Γκιώνα καὶ τὸν Παρνασσὸ εἶναι ἡ στενὴ κοιλάδα τῆς Ἀμφισσας, φυτεμένη ὅλο ἐλιές.

Ποτάμια. ***Ὁ Σπερχειὸς (Ἀλαμάνα)*** πηγάζει ἀπὸ τὸν Τυμφρηστὸ καὶ χύνεται στὸ Μαλιακὸ κόλπο· ὁ ***Φωκικὸς Κηφισὸς*** πηγάζει ἀπὸ τὸν Παρνασσό, ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Φωκίδας, μπαίνει στὴ Βοιωτία καὶ χύνεται στὴν Κωπαΐδα. Ὁ Μόρνος πηγάζει ἀπὸ τὰ Βαρδούσια καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Ἐπαρχίες, πόλεις, χωριά. Ὁ νομὸς Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας χωρίζεται σὲ 5 ἐπαρχίες· 1) Φθιώτιδας, 2) Δομοκοῦ, 3) Δωρίδας, 4) Παρνασσίδας καὶ 5) Λοκρίδας.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Φθιώτιδας*** ἔχει τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ τὸ ἀναμεταξὺ τῆς Ὄθρης καὶ τῆς Οἴτης κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ Λαμία (κάτ. 15 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι μεσόγεια πόλη μὲ καλοὺς δρόμους καὶ πλατεῖες. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι στημένος ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ποὺ σουβλίστηκε καὶ ψήθηκε ἐκεῖ ζωντανός· παρακάτω ἀπὸ τὴν πλατεῖα αὐτὴ εἶναι καὶ τὸ μνῆμα του. Λιμάνι τῆς Λαμίας εἶναι ἡ Στυλίδα στὴν παραλία τοῦ Μαλιακοῦ κόλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

που. Στοὺς βόρειους πρόποδες τῆς Οἴτης εἶναι ἡ Ὑπάτη μὲ ζεστὰ λουτρὰ γι' ἄρρωστους.

Στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Λαμίας εἶναι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου στοὺς Περσικοὺς πολέμους σκοτώθηκε ὁ Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιᾶτες καὶ 700 Θεσπιεῖς. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης πολέμησε ὁ Διᾶκος καὶ κατα-

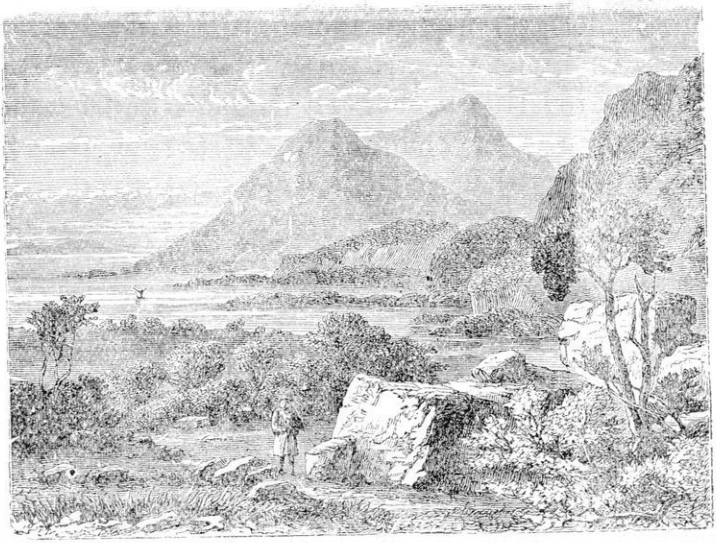

Θερμοπύλες.

πληγωμένος πιάστηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ζωντανός, ποὺ τὸν σούβλισαν καὶ τὸν ἔψησαν ζωντανὸ στὴ Λαμία.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Δομοκοῦ*** εἶναι ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὶς βορεινὲς πλευρὲς τῆς Ὄθρης κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ Δομοκὸ (κάτ. 2 χιλιάδες).

3) Ἡ ἐπαρχία ***Δωρίδας*** εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ εἶναι πολὺ ὀρεινή, γι' αὐτὸ ἔχει λίγους κατοίκους κι ὅλο χωριά. Πρωτεύουσα τῆς Δωρίδας εἶναι τὸ Λιδωρίκι (κάτ. 1.500). Στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ Βυτρινίτσα, τὸ μόνο λιμάνι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Ἀρτοτίνα, χωριὸ ὀρεινὸ στὰ Βαρδούσια· ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἔζησε αὐτοῦ τὰ παιδικά του χρόνια, στὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγιάννη.

4) Ἡ ***Ἐπαρχία Παρνασσίδας*** εἶναι τὸ μεσανὸ καὶ τὸ κατὰ τὸν Παρνασσὸ μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτεύουσά της εἶναι ἡ Ἄμφισα, μικρὴ πόλη (κάτ. 5.500), στὴν κο-

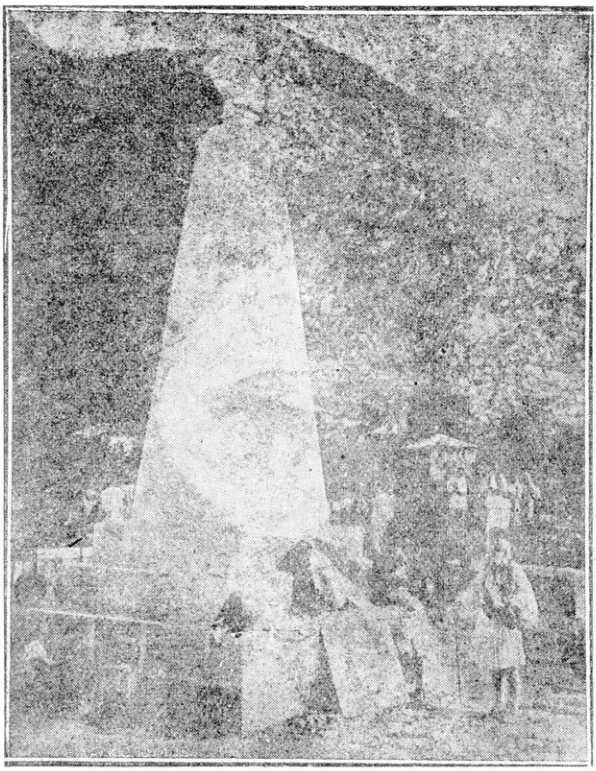

Τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς μὲ τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀντρούτσου.

ρυφὴ τῆς κοιλάδας, ἔχει μεγάλο καὶ παλιὸ κάστρο. Λιμάνι τῆς Ἄμφισας στὸν Κρισσαῖο κόλπο εἶναι ἡ ὄμορφη μικρὴ πόλη ***Ἰτέα*** μὲ μεγάλους καὶ ἴσους δρόμους καὶ καλὴ προκυμαία. Στὴν Ἰτέα εἶναι πολλὲς ἀποθῆκες,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅπου συσκευάζουν τὶς ἐλιὲς τῆς Ἄμφισας (Σαλωνίτικες), γιὰ νὰ τὶς στείλουν στὸ ἐξωτερικό. ***Γαλαξείδι***, μικρὴ πόλη στὸν Κρισσαῖο κόλπο κι ἀπέναντι τῆς Ἰτέας. Οἱ Γαλαξειδιῶτες εἶναι καλοὶ ναυτικοί. ***Χρισσό***, χωριὸ στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ. Παραπάνω ἀπὸ τὸ Χρισσὸ εἶναι οἱ ***Δελφοί,*** ὅπου ἦταν οἱ παλιοὶ Δελφοὶ μὲ τὸ Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα. ***Γραβιά***, στὸ βόρειο μέρος, στὴν εἴσοδο τῆς κοιλάδας ἀναμεταξὺ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Αὐτοῦ ἦταν τὸ Χάνι ποὺ πολέμησε ὁ Ἀντρούτσος, ὅπου τώρα εἶναι στημένο τὸ μνημεῖο του.

5) Ἡ ἐπαρχία Λοκρίδας ἔχει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Πρωτεύουσα ἔχει τὴν ***Ἀταλάντη*** (κάτ. 3.350). ***Δαδί***, χωριὸ στὴν πεδιάδα τῆς Φωκίδας. ***Λιβανάτα,*** βόρεια τῆς Ἀταλάντης, πατρίδα τοῦ Ὀδυσσέα Ἀντρούτσου. ***Μῶλος*** κοντὰ στὶς Θερμοπύλες.

γ') Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

(κάτ. 220 χιλιάδες).

Σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ συνορεύει στὸ βόρειο μέρος μὲ τὸ νομὸ Ἄρτας καὶ Τρικκάλων, στ' ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας. Στὰ βορειοδυτικὰ μὲ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο, στὰ δυτικὰ μὲ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια μὲ τὸν Πατραϊκὸ καὶ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία χωρίζεται μὲ τὰ Ἄγραφα ὄρη, ἀπὸ τὴ Φθιώτιδα καὶ Φωκίδα μὲ τὸν Τυμφρηστὸ καὶ τὸ Μόρνο ποταμό.

Βουνά. Ὁ ***Ἀράκυνθος*** (Ζυγός), τὸ ***Παναιτωλικό***, ὁ ***Τυμφρηστός***, τὰ ***Ἄγραφα***, τὸ ***Μακρυνόρος*** καὶ τὰ ***Ἀκαρνανικά***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πεδιάδες. Τοῦ ***Ἀγρινίου***, ποὺ βγάζει σιτάρι, καλαμπόκι, καπνὰ κι ἐλιές, τοῦ ***Μεσολογγιοῦ***, στενὴ πεδιάδα κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ ἡ μικρὴ τῆς ***Ναύπακτου*** κι ἡ ***Ἀκαρνανική***.

Ποταμοί Ὁ ***Ἀχελῶος*** (Ἀσπροπόταμος), ὁ μακρύτερος ποταμὸς τῆς Παλιᾶς Ἑλλάδας, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος, κι ὁ ***Εὔηνος*** (Φίδαρις), ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν Κόρακα καὶ χύνεται στὸν Πατραϊκὸ κόλπο.

Ἐπαρχίες, πόλεις, χωριά. Ὁ νομὸς Αἰτωλίας κι Ἀκαρνανίας χωρίζεται σὲ 6 ἐπαρχίες· 1) Μεσολογγιοῦ, 2) Ναυπακτίας, 3) Τριχωνίας, 4) Εὐρυτανίας, 5) Βάλτου καὶ 6) Βόνιτσας καὶ Ξερόμερου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1) Ἡ ἐπαρχία ***Μεσολογγιοῦ*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Μεσολόγγι*** (κάτ. 10 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Τὸ Μεσολόγγι εἶναι πόλη δοξασμένη γιὰ τὶς πολιορκίες της ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ 1822 καὶ 1825 καὶ τὴν ἔξοδο, ποὺ ἔκαμαν οἱ κλεισμένοι μέσα στὴν πόλη στὰ 1826. Σὲ καταπράσινο κῆπο εἶναι τὸ ***Ἡρῶο,***

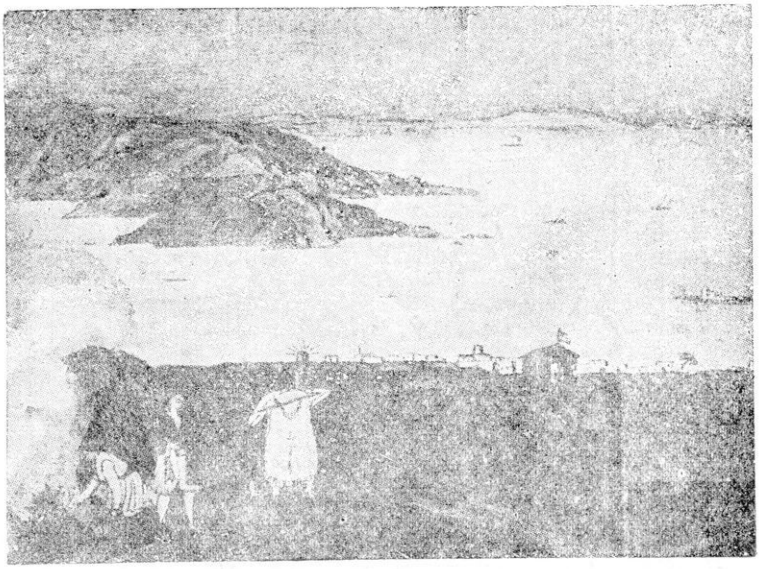

Τὸ Μεσολόγγι.

δηλαδὴ μνημεῖο γιὰ κείνους, ποὺ σκοτώθηκαν στὴν ἔξοδο καὶ οἱ τάφοι τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, Κυριακούλη Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Ἄγγλου φιλέλληνα Βύρωνα. Μπροστὰ στὸ Μεσολόγγι καὶ στὴ λιμνοθάλασσα εἶναι τὰ νησάκια ***Κλείσοβα*** καὶ ***Βασιλάδι,*** ξακουσμένα γιὰ τὶς νίκες τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων στὶς πολιορκίες. Ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι περνᾶ ὁ σιδερόδρομος, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Κρυονέρι καὶ φτάνει στὸ Ἀγρίνιο. Στὴν ἄβαθη θάλασσα τοῦ Μεσολογγιοῦ εἶναι δημόσια ***ἰχθυο-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τροφεῖα, ποὺ βγάζουν πολλὰ καὶ νόστιμα ψάρια, κέφαλους καὶ τσεποῦρες. ***Αἰτωλικὸ*** (κάτ. 4 χιλιάδες), μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἕνα νησάκι, ποὺ ἑνώνεται μὲ τὴ στεριὰ μὲ δυὸ γεφύρια.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Ναυπακτίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Ναύπακτο*** (κάτ. 4 χιλιάδες) στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Τριχωνίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Ἀγρίνιο*** (Βραχώρι· κάτ. 9 χιλιάδες) στὴν πεδιάδα, ποὺ βγάζει καπνό, κρασὶ καὶ ἐλιές. Στὰ νοτιοανατολικὰ τοῦ Ἀγρινίου εἶναι ἡ λίμνη ***Τριχωνίδα,*** ποὺ τὰ νερά της περνοῦν στὴ μικρὴ λίμνη ***Ὑρία*** καὶ ἀπ' ἐκεῖ χύνονται στὸν Ἀχελῶο.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Εὐρυτανίας*** εἶναι τὸ Βορειανατολικὸ καὶ πολὺ ὀρεινὸ μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὸ ***Καρπενήσι*** (κάτ. 2 χιλιάδες) στοὺς πρόποδες τοῦ Τυμφρηστοῦ. Κοντὰ στὸ Καρπενήσι σκοτώθηκε στὴν Ἐπανάσταση ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης.

5) Ἡ ἐπαρχία ***Βάλτου*** εἶναι στὸ Δυτικὸ μέρος, ἀπὸ τὸν Ἀχελῶο ὥς τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο, μὲ πρωτεύουσα τὸν Καρβασαρὰ ἢ Ἀμφιλοχία (κάτ. 3 χιλιάδες). Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ βγάζει βαλανίδια καὶ πετροκάρβουνο.

6) Ἡ ἐπαρχία ***Βόνιτσας*** καὶ ***Ξερόμερου*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Βόνιτσα*** (κάτ. 2 χιλιάδες) στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. ***Ἀστακὸς*** (κάτ. 3 χιλιάδες) στὸ Ἰόνιο πέλαγος μὲ καλὸ λιμάνι.

2. Θεσσαλία.

(κάτ. 493 χιλιάδες).

Σύνορα. Ἡ Θεσσαλία βρίσκεται στὰ Βόρεια τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Μακεδονία, στὰ Νότια μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ στὰ Δυ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τικὰ μὲ τὴν Ἤπειρο. Στὰ Ἀνατολικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο, ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὸν Παγασητικὸ κόλπο, ποὺ Ἀνατολικὰ κλείνεται μὲ τὴ Χερσόνησο ***Μαγνησία*** κι ἔχει τὴν εἴσοδό του στὸ ἀκρωτήρι της ***Τρίκερι***.

1 Νομος Λαρίσης
2 Νομός Τρικκαλων
Νομος Θεσσαλονίκης
Νομός Κοζάνης
Αιγαίον πέλ.
Ελασσόν
Τσαριτσανί
Τυρνάβος
Μεγ. Κίσσαβος
Λαρισα
Τρικκαλα
Καλαμπάκα
Καστανιοι
Μετεωρα
Χασια
Καλαμπακα
Μαιμουνι
Ζαγορα
Μαγνησια
Πηλιον Ορ.
Πεφτασια
Βολος
Φεραι
Βελιστινον
Μηλιαι
Αρχαλαστη
Παγασητικος
Φαρσαλα
Αλμυρος
Καρδιτσα
Σοφαδες
Φοναρι
Δομενικο
Δομενικος
Λαμια
Σπερχειος
Νομος Φθιωτιδος
Φωκιδος
Αιτωλιας
Ακαρνανιας
Νομος
Ν. Εύβοια
Μαλιακος
Σκυλλις
Αβαριτσα
Ξενιαδες
Δομοκος
Γαντινα
Σκοτουσσα
Βρανιστα
Σοφαδες
Νεο Αγχιαλος
Λουκος
Ρουσσιον
Ελευθεροχωρι
Πλατανιας
Νεμπρος
Λιμπελακια
Θοσα
Ολυμπος
Πιερια
Κοκκινοπηλος
Βλαχοδεβολι
Τιταρίον
Κατερινη
Μεγ. Καλυβια
Μαστορια
Παλαιοκαστρο
Μεγ. Σκοπελος
Μαυρο Βουνο
Ξηρο Βουνο
Χαλκιδικη
Ζωρκος
Νιμπιγλίρ
Ν. Βοιβη
Ν. Ιτιαλος
Ν. Ιωνια
Ν. Ιωνια
Ν. Ιωνια

Τὸ Πήλιο ἔχει πολλὰ νερὰ καὶ πολλὰ καρποφόρα δέντρα, μηλιές, καστανιές, κερασιές, ἐλιὲς κι ἄλλα. Γι' αὐτὸ ἔχει ἀπάνω του πολλὰ ὄμορφα καὶ πλούσια χωριά.

Πεδιάδες Εἶναι ἡ ***Θεσσαλική,*** μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ πλούσιες πεδιάδες τῆς πατρίδας μας· σ' αὐτὴ καλλιεργοῦν δημητριακά, καπνά, καλαμπόκι, σουσάμια καὶ τοῦ ***Ἁλμυροῦ*** στὴ Δυτικὴ παραλία τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ποὺ βγάζει πολλὰ καὶ καλὰ καπνά.

Ποταμοί. Ἡ Θεσσαλία ἔχει ἕνα μεγάλο καὶ βαθὺ ποτάμι, τὸν Πηνειὸ (Σαλαμπριὰ) μὲ πολλὰ παραπόταμα.

Λίμνες. Ἡ Βοιβηίδα (Κάρλα), ἡ Ξυνιάδα στοὺς πρόποδες τῆς Ὄρθρης κι ἡ Νεζερὸς στοὺς πρόποδες τοῦ Ὄλυμπου.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα της στὰ βουνὰ εἶναι ψυχρὸ καὶ στὶς πεδιάδες ὑγρὸ καὶ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ ζεστὸ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Τὰ δάση τῆς Θεσσαλίας εἶναι ἀπὸ ὀξιές, βαλανιδιές, καστανιὲς καὶ ἔλατα, καὶ βγάζουν ξυλεία γιὰ τὶς οἰκοδομές. Ἡ Θεσσαλία βγάζει ἀκόμα πολλὰ δημητριακά, φροῦτα, καπνά, σουσάμι, λάδι, πατάτες, ὄσπρια, κοκκινογούλια.

Στὰ πολλὰ καὶ καλὰ λιβάδια στὸν κάμπο καὶ στὰ βουνά της βόσκουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα, γίδια, βώδια κι' ἄλογα· γι αὐτὸ ἡ Θεσσαλία βγάζει καὶ ζῶα, τυρί, βούτυρο, μαλλιά.

Ἐργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ περισσότεροι Θεσσαλοὶ εἶναι γεωργοὶ καὶ πρὸ πάντων ὅσοι κατοικοῦν στὸν κάμπο, κτηνοτρόφοι, ὑλοτόμοι καὶ ἀρκετοὶ ἔμποροι στὶς μεγαλύτερες πόλεις της κι ὀλίγοι βιομήχανοι.

Συγκοινωνία. Ὅλα τὰ προϊόντα στὴ Θεσσαλία, ποὺ πουλοῦνται στὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικό, ὅπως κι ὅσα δὲ βγάζει καὶ φέρνουν ἀπ' ἔξω, περνοῦν ἀπὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ Βόλο, τὸ μόνο σχεδὸν ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλίας. Τὴν εὔκολη καὶ φτηνὴ μεταφορὰ ὅλων τῶν προϊόντων καὶ τῶν ξένων ἐμπορευμάτων κάνουν οἱ Θεσσαλικοὶ σιδερόδρομοι. Αὐτοὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Βόλο καὶ πηγαίνουν σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς Θεσσαλίας· στὸ Βελεστῖνο γίνεται ἡ διακλάδωση καὶ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὴ Λάρισα κι' ἡ ἄλλη σ' ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις.

Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία περνᾶ κι ὁ Ἑλληνικὸς σιδερόδρομος, ποὺ διασταυρώνεται μὲ τοὺς Θεσσαλικοὺς στὸ Δεμερλί, περνᾶ τὴ Λάρισα καὶ πηγαίνει στὴ Μακεδονία. Τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἁλμυροῦ ἔχουν καὶ συγκοινωνία θαλασσινή.

Ἡ Θεσσαλία ἡ περισσότερη λευτερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ 1881 μαζὶ μὲ μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν Ἤπειρο· ἡ ἐπαρχία της ὅμως τῆς Ἐλασσώνας λευτερώθηκε στὰ 1912 μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς χῶρες στὸν Ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο.

Ἡ Θεσσαλία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Δομοκοῦ ἔχει δυὸ νομούς, τῆς Λαρίσης καὶ τῶν Τρικκάλων.

α') Νομὸς Λαρίσης.

(κάτ. 278 χιλιάδες),

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Λαρίσης εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας μαζὶ μὲ τὴ χερσόνησο τῆς Μαγνησίας. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Μακεδονία, στὰ Νότια μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Τρικκάλων. Στὰ Ἀνατολικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο, τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ στὰ Νοτιανατολικὰ ἀπὸ τὸν Παγασητικὸ κόλπο.

Βουνά. Ἔχει τὰ ***Καμβούνια*** καὶ τὸ ***Τιτάριο,*** μὲ τὰ στενὰ τοῦ Σαραντάπορου, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς Τούρκους, τὰ πέρασαν καὶ μπῆκαν στὴ Μακεδονία στὰ 1912 τὸν Ὀκτώβρη. Ὁ ***Πίερος,*** ὅπου πίστευαν οἱ παλιοὶ Ἕλληνες, πὼς ἔμεναν οἱ Μοῦσες. Ὁ ***Ὄλυμπος***, τὸ πιὸ ψηλὸ Ἑλληνικὸ βουνὸ (2985 μέτρα), ὅπου ἦταν ἡ κατοικία τῶν παλιῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ***Ὄσσα*** ἢ ***Κίσσαβος*** μὲ τὰ πολλὰ δάση καὶ τὸ Πήλιο μὲ τὰ καρποφόρα δέντρα.

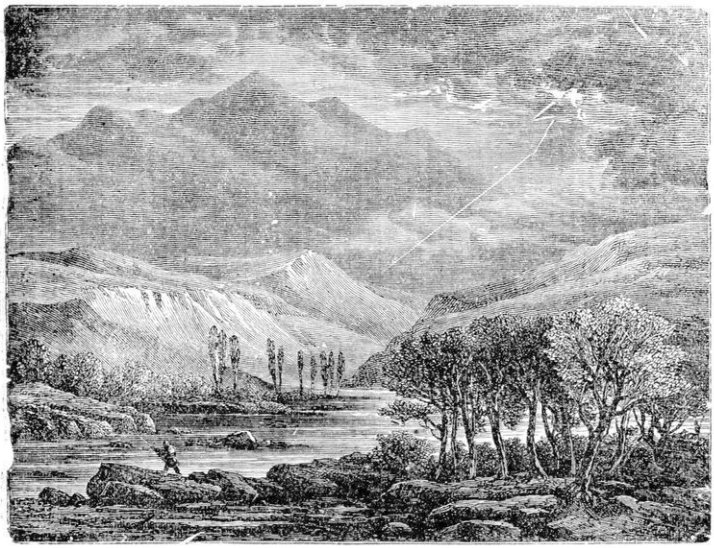

Ὁ Ὄλυμπος.

Πεδιάδες. Πεδιάδες ἔχει τῆς ***Λάρισας,*** τῶν ***Φαρσάλων*** καὶ τοῦ ***Ἀλμυροῦ.***

Ποταμοί Ἀπὸ τὴν ἄλλη Θεσσαλία ἔρχεται ὁ ***Πηνειός,*** ὅπου χύνονται τὰ παραπόταμα ***Ξεριάς, Φερσαλίτης*** κι ***Ἐνιπέας.*** Ὁ Πηνειὸς περνᾶ ὕστερα μιὰ ὄμορφη, παταπράσινη κι δλόδροση κοιλάδα ἀναμεταξὺ στὸν Ὄλυμπο καὶ τὸν Κίσσαβο, τὰ ***Τέμπη***, καὶ χύνει τὰ νερά του στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Λίμνες. Λίμνες ἔχει τὴ ***Βοιβηίδα (Κάρλα)*** μὲ τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πολλὰ καὶ μεγάλα ψάρια της, τὴν ***Ἀσκουρίδα*** καὶ ***Νεζερὸ*** κοντὰ στὸν Ὄλυμπο.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ ***χωριά***. Ὁ νομὸς Λαρίσης ἔχει 7 ἐπαρχίες· 1) Λάρισας, 2) Τύρναβου, 3) Ἐλασσώνας, 4) Ἀγυᾶς, 5) Βόλου, 6) Ἁλμυροῦ καὶ 7) Φαρσάλων.

1) Ἡ ἐπαρχία Λάρισας ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Λάρισα*** (κάτ. 24 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Πηνειοῦ καὶ στὴ μέση στὸν κάμπο. Ἡ Λάρισα ἦταν ἡ πιὸ σπουδαία πόλη τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία. Ἀπὸ τὴ Λάρισα περνᾶ κι ὁ σιδερόδρομος ποὺ πηγαίνει στὴ Μακεδονία καὶ στὴν Εὐρώπη. ***Ἀμπελάκια*** (κάτ. 1500) ποὺ εἶχε ἄλλοτε ὑφαντουργεῖα περίφημα. ***Μεγάλο Κεσερλῆ,*** χωριὸ στοὺς πρόποδες τῆς Ὄσσας μὲ πολλὰ καρποφόρα δέντρα.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Τύρναβου*** ἔχει πρωτεύουσα τὸν Τύρναβο (κάτ. 7 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ξεριά. ***Ραψάνη*** (κάτ. 2.300) ἀποκάτω στὸν Ὄλυμπο.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Ἐλασσώνας***. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ κλείνεται γύρω ἀπὸ ψηλὰ καὶ δυσκολοπέραστα βουνά, ποὺ τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Τὰ νερὰ ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ κάνουν τὸ παραπόταμο τοῦ Πηνειοῦ τὸν Ξεριὰ (Τιταρήσιο). Ὁ τόπος της εἶναι εὔφορος καὶ βγάζει δημητριακὰ καὶ σταφύλια. Πρωτεύουσα ἔχει τὴν Ἐλασσώνα (κάτ. 3 χιλιάδες) μὲ δυνατὸ κάστρο. Ἡ Τσαρίτσανη (κάτ. 3 χιλιάδες) στὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἐλασσώνας.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Ἀγυᾶς*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Ἀγυὰ*** (κάτ. 2.600) ὅπου κάνουν μεταξωτὰ καὶ βαμπακερὰ ὑφάσματα. ***Τσάγεζι*** χωριὸ ναυτικὸ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Πηνειοῦ.

5) Ἡ ἐπαρχία ***Βόλου*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Βόλο***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(κάτ. 48 χιλιάδες), παράλια πόλη στὸν Παγασητικὸ κόλπο μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Εἶναι νέα πόλη μὲ καλὸ σχέδιο κι ἡ πιὸ μεγάλη στὴ Θεσσαλία. Ἔχει μεγάλο ἐμπόριο καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Ὁ Βόλος εἶναι μία ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες καὶ ὀμορφότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

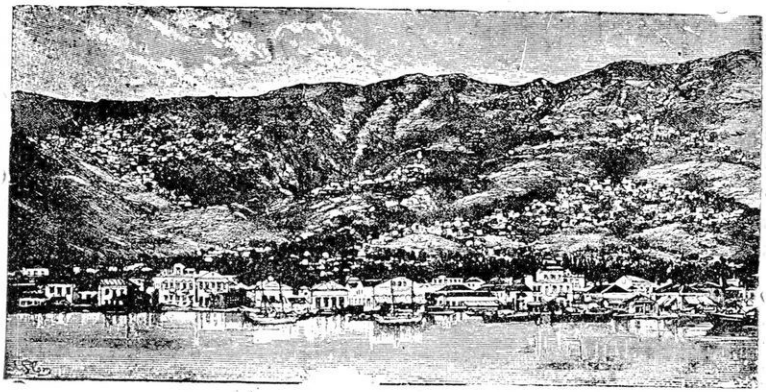

Ὁ Βόλος.

Βορειανατολικὰ τοῦ Βόλου εἶναι ὁ ***Ἄνω Βόλος,*** ὅπου ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια ἡ ***Ἰωλκός***, ἡ πατρίδα τοῦ Ἰάσονα. Στὰ δυτικὰ τοῦ Βόλου εἶναι τὸ ***Βελεστῖνο*** (κάτ. 2.600), ὅπου γίνεται ἡ διακλάδωση τοῦ Θεσσαλικοῦ σιδερόδρομου. Τὸ Βελεστῖνο στὰ παλιὰ χρόνια λεγόταν ***Φεραὶ*** κι εἶναι πατρίδα τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου. Ἀπάνω στὸ Πήλιο ἀνάμεσα σὲ καστανιές, μηλιές, κερασιὲς κι ἄλλα καρποφόρα δέντρα εἶναι 24 ὄμορφα καὶ πλούσια χωριά. Τὰ πιὸ σπουδαῖα εἶναι ἡ ***Μακρυνίτσα***, ἡ ***Πορταριά,*** οἱ ***Μυλιές***, ἡ ***Ἀργαλαστή,*** ἡ ***Ζαγορά***, ὁ ***Κισσὸς*** κι ἡ ***Τσαγκαράδα***.

6) Ἡ ἐπαρχία ***Ἀλμυροῦ*** ἔχει πρωτεύουσα τὸν ***Ἀλμυρὸ*** (κάτ. 6 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Παγασητικὸ κόλπο καὶ ἀνάμεσα σὲ πλούσιο κάμπο.

7) Ἡ ἐπαρχία ***Φαρσάλων*** ἔχει πρωτεύουσα τὰ ***Φάρ-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαλα (κάτ. 3 χιλιάδες). Μπροστὰ στὰ Φάρσαλα καὶ μέσα στὸν κάμπο εἶναι ἕνα χαμηλὸ βουνό, τὸ ***Μαυροβούνι,*** ὅπου μιὰ θέση λέγεται ***Κυνὸς Κεφαλαί*** αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι νίκησαν τὸ βασιλιὰ τῆς Μακεδονίας Φίλιππα τὸν Ε΄ στὰ 197 π. Χ.

β΄) Νομὸς Τρικκάλων.

(κάτ. 215 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Τρικκάλων εἶναι τὸ Βορειοδυτικὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὸ νομὸ Κοζάνης, στὰ Ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Λαρίσης, στὰ Νοτιανατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας, στὰ Νοτιοδυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας κι Ἀκαρνανίας καὶ στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἄρτας.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος του εἶναι στὴ μέση καὶ στ' Ἀνατολικὰ κάμπος, καὶ στ' ἄλλα μέρη ὀρεινός.

Βουνά. Βουνὰ ἔχει τὰ ***Χασιὰ*** στὰ Βόρεια, τὴν ***Ὄθρη*** καὶ τ' ***Ἄγραφα*** στὰ Νότια καὶ στὰ Δυτικὰ τὴν ***Πίνδο*** μὲ πολλὰ δάση ἀπὸ ἔλατα, βαλανιδιὲς καὶ καστανιές.

Ποταμοί. Ποταμοὺς ἔχει τὸν ***Πηνειὸ*** μὲ τὰ παραπόταμα ***Δηθαῖο***, ***Ὀνόχονο*** κι ***Ἐνιπέα.***

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ ***χωριά*** Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει 3 ἐπαρχίες· 1) τῶν Τρικκάλων, 2) τῆς Καλαμπάκας καὶ 3) τῆς Καρδίτσας.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Τρικκάλων*** εἶναι τὸ μεσανὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὰ ***Τρίκκαλα*** (κάτ. 19 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι ὄμορφη πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Ληθαίου. Στὰ Τρίκκαλα γίνεται ἐμπόριο ἀπὸ δημητριακὰ καὶ ζῶα. ***Ζάρκο***, χωριὸ γεωργικὸ στὰ Ἀνατολικά.

2) Ἡ ἐπαρχία Καλαμπάκας ἔχει πρωτεύουσα τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καλαμπάκα (κάτ. 3 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Πηνειό. Κοντὰ στὴν Καλαμπάκα εἶναι τὰ ***Μετέωρα***. Αὐτὰ εἶναι βράχοι ὑψηλοὶ κι ἀπότομοι, ποὺ φαίνονται ἀπὸ μακριὰ σὰν κορμοὶ ἀπὸ δέντρα γέρικα χωρὶς κλαδιά· ἀπάνω σ' αὐτοὺς εἶναι 21 μοναστήρια χτισμένα ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους· σήμερα 4 διατηροῦνται καλὰ κι ἀνεβαίνουν ἀπάνω μὲ κρεμαστὲς σκάλες ἢ μὲ δίχτυα, ποὺ τὰ τραβοῦν μὲ μαγκάνι οἱ καλόγεροι, ὅπως τὸν κουβὰ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἄλλα χωριὰ εἶναι ἡ Καστανιὰ κι ἡ Κουτούφλιανη στὶς πηγὲς τοῦ Πηνειοῦ.

3) Ἡ ἐπαρχία Καρδίτσας ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καρδίτσα (κάτ. 14 χιλιάδες) ἀνάμεσα σὲ εὔφορη πεδιάδα καὶ στὶς ὄχθες μικροῦ παραπόταμου τοῦ Πηνειοῦ. ***Σοφάδες***, χωριὸ γεωργικὸ (κάτ. 3.300) στὶς ὄχθες τοῦ Ὀνόχονου. ***Παλαμᾶς*** (κάτ. 4 χιλιάδες). ***Σμόκοβο*** ἀπάνω στὰ νότια βουνά, ὅπου βγαίνουν ζεστὰ νερὰ κι ἔχουν λουτρὰ γι' ἄρρωστους.

3. Ἡ Πελοπόννησος

(κάτ. 1 ἑκατομ. καὶ 53 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ἡ Πελοπόννησος ἢ Μωριὰς εἶναι χερσόνησος, ποὺ μοιάζει μὲ νησί, γιατὶ μόνο μὲ στενὸ ἰσθμὸ ἑνώνεται μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα· μὲ τὴ διώρυγα ὅμως τοῦ ἰσθμοῦ βρέχεται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της μὲ θάλασσα καὶ μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, πὼς εἶναι ἕνα μεγάλο νησί. Τὴν βρέχει στὰ βόρεια ὁ ***Σαρωνικός***, ὁ ***Κορινθιακὸς*** κι ὁ ***Πατραϊκὸς*** κόλπος, στὰ δυτικὰ καὶ νότια ***τὸ Ἰόνιο*** πέλαγος καὶ στὰ ἀνατολικὰ τὸ ***Μυρτῶο*** πέλαγος.

Ἡ παραλία της. Ἡ Πελοπόννησος σχίζεται ἀπὸ πολλοὺς κόλπους καὶ μοιάζει μὲ φύλλο ἀπὸ πλάτανο. ***Στὸ Ἰόνιο*** πέλαγος εἶναι οἱ κόλποι ***Κυπαρισσιακός***,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μεσσηνιακὸς καὶ ***Λακωνικὸς*** καὶ στὸ Μυρτῶο ὁ ***Ἀργολικός***. Στὰ νότια ἔχει τρεῖς χερσόνησους : τὴ ***Μεσσηνιακὴ*** ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι ***Ἀκρίτα,*** τοῦ ***Ταϋγετου*** ποὺ τελειώνει στὸ ***Ταίναρο*** ἀκρωτήρι, καὶ τοῦ ***Πάρ-***

νωνα ποὺ τελειώνει στὸ ***Μαλέα*** (Κάβο Μαλιά). Ἀναμεταξὺ στὸ Σαρωνικὸ κι Ἀργολικὸ κόλπο εἶναι ἡ ***Ἀργολικὴ*** χερσόνησος μὲ τὸ ἀκρωτήρι ***Σπαθί.*** Ἄλλα ἀκρωτήρια εἶναι τὸ ***Ρίο***, ὁ ***Ἄραξος*** (Κάβο Πάπας), ὁ ***Χελωνάτας*** καὶ τὸ ***Κατάκωλο***

Ὁ τόπος. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χώρα ὀρεινή. Τὸ κέντρο στὰ βουνά της εἶναι ἡ Ἀρκαδία· ἀπ' ἐκεῖ ξα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλώνονται σ' ὅλα τὰ μέρη της. Κοντὰ στὶς παραλίες κι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ἔχει πλούσιες πεδιάδες καὶ κοιλάδες κι ἀπάνω στὰ βουνὰ ὀροπέδια, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακὰ καὶ ὄσπρια· ἔχει ἀκόμα καὶ καλὰ λιβάδια γιὰ πρόβατα καὶ γίδια.

Ὄρη. Τὰ πιὸ ὑψηλὰ βουνὰ εἶναι ἡ ***Κυλλήνη*** ἢ ***Ζήρεια***, τὰ ***Ἀροάνια*** ἢ ***Χελμός***, τὸ ***Ἀραχναῖο***, τὸ ***Λύρκειο***, τὸ ***Ἀρτεμίσιο***, τὸ ***Παρθένιο*** κι ὁ ***Πάρνωνας*** στὸ κέντρο εἶναι τὸ ***Μαίναλο*** καὶ παρακάτω ὁ ***Ταΰγετος***. Στὰ βορειοδυτικὰ εἶναι ὁ ***Ἐρύμανθος***, τὸ ***Παναχαϊκό***, ἡ ***Φολόη***· στὰ νοτιοδυτικὰ τὸ ***Λύκαιο***, τὰ ***Νόμια***, ἡ ***Ἰθώμη*** καὶ ὁ ***Λυκόδημος***.

Ποταμοί. Τὰ μεγαλύτερα ποτάμια στὴν Πελοπόννησο εἶναι ὁ ***Ἀλφειὸς*** ὁ πιὸ μεγάλος, ὁ ***Πηνειός***, ὁ ***Ἴναχος***, ὁ ***Εὐρώτας*** κι ὁ ***Πάμισος***.

Λίμνες. Ἡ μεγαλύτερη λίμνη στὴν Πελοπόννησο εἶναι ἡ ***Φενεός***, ἀνάμεσα στὴν Κυλλήνη κι Ἀροάνια καὶ 550 μέτρα ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα· τὰ νερά της πέφτουν σὲ καταβόθρες καὶ βγαίνουν στὶς πηγὲς τοῦ Λάδωνα, τοῦ παραπόταμου τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἡ ***Στυμφαλία*** κοντὰ στὸ Φενεό, ὅπου ὁ Ἡρακλῆς ἔδιωξε τὶς Στυμφαλίδες ὄρνιθες. Στὴν παραλία τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου εἶναι ὁ βάλτος ***Λέρνη***, ὅπου ζοῦσε ἡ ***Λερναία Ὕδρα***.

Προϊόντα. Στὸ ὀροπέδιο τῆς Ἀρκαδίας καλλιεργοῦν ***δημητριακά***, ***κανάβι*** κι ***ἀμπέλια*** στὶς πεδιάδες καλλιεργοῦν ***ἀμπέλια***, ***σταφίδες***, ***ἐλιὲς*** καὶ ***δημητριακά***. Τὸ πλουσιώτερο εἰσόδημα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ σταφίδα, ποὺ ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς Πάτρας, τοῦ Αἰγίου καὶ τῶν Καλαμῶν φορτώνεται γιὰ τὸ ἐξωτερικό. Ἡ Πελοπόννησος βγάζει ἀκόμα ***βαλανίδια***, ***καπνό***, ***σῦκα***, ***λεμόνια***, ***πορτοκάλια*** καὶ ***μετάξι***.

Ἐργασίες τῶν κατοίκων. Στὴν Πελοπόννησο οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κάτοικοι εἶναι ***γεωργοί***, ***κτηνοτρόφοι***, ***ἔμποροι*** καὶ ***ἐργοστασιάρχες*** στὶς μεγαλύτερες πόλεις. Οἱ Μωραΐτες εἶναι ἐργατικοὶ κι ἔξυπνοι ἄνθρωποι καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ κείνους, ποὺ ξενιτεύονται, προοδεύουν στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ γράμματα.

Διοίκηση. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη σὲ 6 νομούς· αὐτοὶ εἶναι : 1) τῆς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας, 2) τῆς Ἀχαΐας, 3) τῆς Ἠλείας, 4) τῆς Μεσσηνίας, 5) τῆς Λακωνίας καὶ 6) τῆς Ἀρκαδίας.

α') Νομὸς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας.

(κάτ. 174 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα Ὁ νομὸς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας βρίσκεται στὸ βορειανατολικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου κι εἶναι ὁ πρῶτος νομός, ποὺ βρίσκει κανένας μπαίνοντας στὴν Πελοπόννησο ἀπὸ τὸν Ἰσθμό. Βρέχεται στὰ βόρεια ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο, στὰ Ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ καὶ στὰ Νοτιανατολικὰ ἀπὸ τὸν Ἀργολικό. Στὰ Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἀχαΐας καὶ στὰ Νοτιοδυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας. Στὸ νομὸ αὐτὸ πηγαίνουν καὶ τὰ νησιὰ ***Ὕδρα, Σπέτσες, Κύθηρα*** κι ***Ἀντικύθηρα.***

Ὄρη. Ὄρη ἔχει τὴν ***Κυλλήνη*** καὶ τὸ ***Ἀραχναῖο***. Στὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας τὸ ***Ἀρτεμίσιο*** καὶ ***Παρθένιο***.

Ποταμοί. Ποτάμια ἔχει τὸν ***Ἀσωπό***, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν Κυλλήνη καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ τὸν ***Ἴναχο***, ποὺ ποτίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους καὶ χύνεται στὸν Ἀργολικὸ κόλπο.

Λίμνες ἔχει τὴ ***Φενεὸ*** καὶ τὴ ***Στυμφαλία***.

Πεδιάδες. Πεδιάδες ἔχει τὴν ***Ἀργολική***, ὅπου καλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λιεργοῦν δημητριακὰ καὶ πολλὰ λαχανικά, καὶ τῆς ***Κορίνθου*** ποὺ εἶναι ὅλη φυτεμένη ἀπὸ σταφίδες μαῦρες καὶ λίγες ραζακιές.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει 6 ἐπαρχίες: 1) Ναυπλίας, 2) Ἄργους, 3) Κορινθίας, 4) Ὕδρας, 5) Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδας καὶ 6) Κυθήρων.

1) Ἡ ἐπαρχία Ναυπλίας ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Ναύ-***

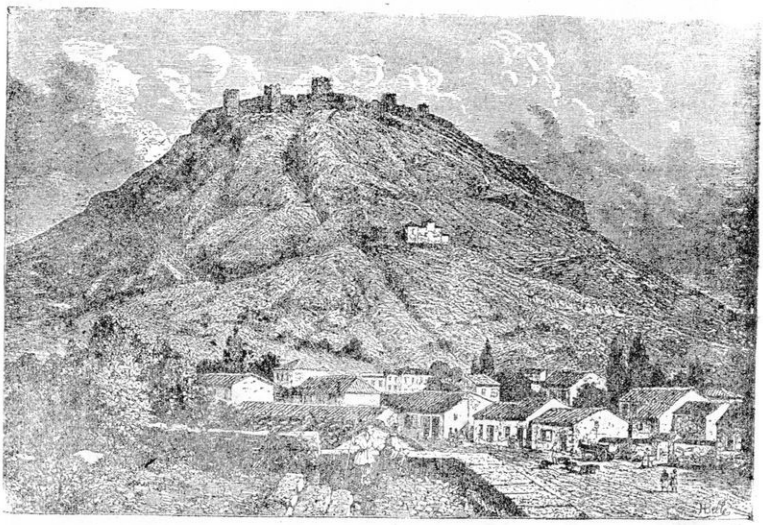

Τὸ Ἄργος.

πλιο (κάτ. 7 χιλιάδες), παράλια πόλη στὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Τὸ Ναύπλιο ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ 1826 ὥς τὸ 1834. Ἔχει τρία κάστρα, τὸ Παλαμήδι, τὴν Ἀκροναυπλία καὶ τὸ Μπούρτζι ἀπάνω σ' ἕνα νησάκι μέσα στὸ λιμάνι. ***Τίρυνθα,*** ὅπου εἶναι γεωργικὸς σταθμὸς καὶ ἀγροτικὲς φυλακές. ***Λιγουριό,*** χωριὸ κοντὰ στὸ Σαρωνικὸ κόλπο· ἐκεῖ κοντὰ βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς παλιᾶς Ἐπίδαυρου, ὅπου εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ βρίσκεται σχεδὸν σω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὸ ἀρχαῖο θέατρο. Ἡ ***Νέα Ἐπίδαυρος***, ὅπου μαζεύτηκαν στὰ 1822 ἀντιπρόσωποι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν κήρυξαν ἐλεύθερη.

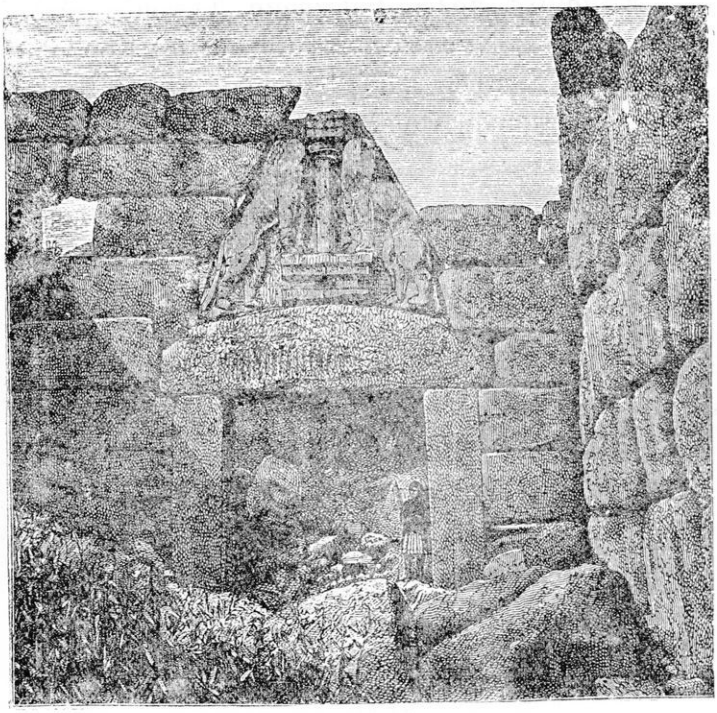

Πύλη τῶν Λεόντων.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἄργους ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Ἄργος*** (κάτ. 10 χιλιάδες), πόλη γεωργικὴ στὴν πεδιάδα καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἕνα λόφο, ὅπου εἶναι τὸ φρούριο τοῦ Ἄργους. Ἀπὸ τὸ Ἄργος περνᾶ ὁ σιδερόδρομος Πελοποννήσου, ποὺ πηγαίνει στὴν Τρίπολη καὶ Καλάμες. Ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Στὴ βόρεια γωνιὰ τοῦ κάμπου, κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ ***Χαρβάτι*** ἦταν ἡ παλιὰ πόλη ***Μυκῆνες***, ὅπου εἶχε τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βασίλειό του ὁ Ἀγαμέμνονας. Αὐτοῦ βρίσκονται σήμερα πολλὰ ἐρείπια καὶ ἡ πόρτα τοῦ παλιοῦ κάστρου, ποὺ λέγεται ***Πύλη τῶν Λεόντων***, γιατὶ ἀπάνω καὶ πλάγια ἔχει δυὸ λιοντάρια μαρμάρινα. Παρακάτω ἀπὸ τὸ κάστρο βρέθηκαν οἱ τάφοι τῶν βασιλιάδων τῶν Μυκηνῶν.

3) Ἡ ἐπαρχία Κορινθίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Νέα Κόρινθο*** (κάτ. 10 χιλιάδες), πόλη παράλια στὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ κοντὰ στὸν Ἰσθμό. Ἡ πόλη αὐτὴ χτίστηκε στὰ 1858, ποὺ καταστράφηκε ἡ παλιὰ Κόρινθο ἀπὸ σεισμό· στὶς 23 ὅμως Ἀπριλίου 1928 κι ἡ νέα πόλη καταστράφηκε καὶ πάλι ἀπὸ σεισμό. Στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Κορίνθου, ἀπάνω σὲ λόφο ὑψηλό, εἶναι ἡ παλιὰ ἀκρόπολη, ὁ ***Ἀκροκόρινθος***· ἐκεῖ ἦταν ἡ παλιὰ Κόρινθος, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἦταν μεγάλη καὶ πλούσια πόλη. Τὸ ***Λουτράκι***, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸν Ἰσθμὸ στὸν Κορινθιακὸ κόλπο· ἐκεῖ εἶναι ζεστὰ λουτρά, ὅπου πολλοὶ κάθε χρόνο πηγαίνουν γιὰ νὰ γιατρευτοῦν ἀπὸ διάφορες ἀρρώστιες.—***Ξυλόκαστρο,*** ὄμορφη μικρὴ πόλη

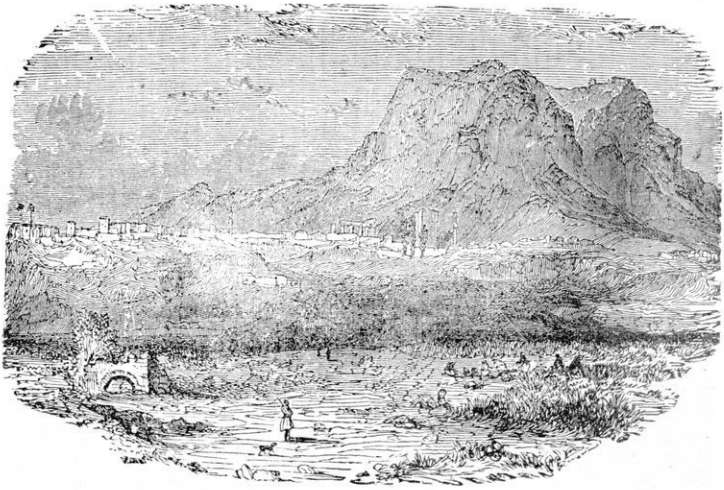

Ἡ Παλιὰ Κόρινθος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Στὰ νότια τῆς Κορίνθου εἶναι ἡ μικρὴ κοιλάδα ***Νεμέα***, ὅπου στὰ παλιὰ χρόνια γίνονταν οἱ ἀγῶνες τὰ Νέμεα. Κοντὰ στὴ Νεμέα εἶναι τὰ στενὰ ***Δερβενάκια***· ἐκεῖ ὁ Κολοκοτρώνης κατάστρεψε τὸ στρατὸ τοῦ Δράμαλη στὰ 1822.

4) Ἡ ἐπαρχία Ὕδρας εἶναι τὸ νησὶ Ὕδρα, ὅπου εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα ***Ὕδρα*** (κάτ. 3.400), ἡ πατρίδα

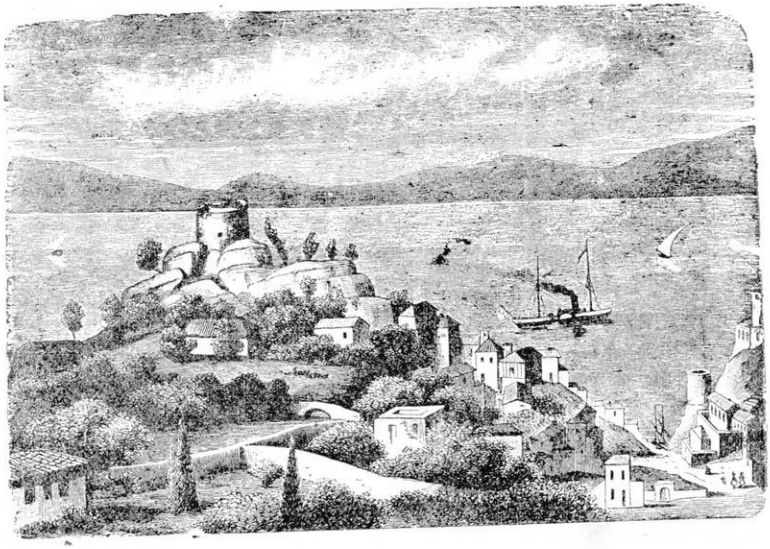

Τὸ νησὶ Ὕδρα.

τοῦ Ἀντρέα Μιαούλη, τοῦ Σαχτούρη καὶ τοῦ Κουντουριώτη. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι σφουγκαράδες.

6) Ἡ ἐπαρχία ***Σπετσῶν*** κι ***Ἑρμιονίδας*** ἔχει πρωτεύουσα τὶς ***Σπέτσες*** (κάτ. 3.500) ἀπάνω στὸ νησὶ Σπέτσες· καὶ τὸ νησὶ αὐτὸ ὅπως καὶ ἡ Ὕδρα ἔδωσε στὴν ἐπανάσταση τὰ καράβια του καὶ καλοὺς ναυτικούς. Ἡ Ἑρμιονίδα εἶναι ἡ νοτιοανατολικὴ παραλία τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, ὅπου εἶναι ἡ μικρὴ πόλη Κρανίδι (κάτ. 4

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χιλιάδες), βγάζει πολλὰ καὶ καλὰ λάδια. Ἡ Ἑρμιόνη, παράλιο χωριό.

Ἡ ἐπαρχία ***Κυθήρων*** ἔχει τὰ νησιὰ Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα. Τὰ νησιὰ αὐτὰ ἔχουν συγκοινωνία καλύτερη μὲ τὸν Πειραιὰ παρὰ μὲ τὸ Ναύπλιο, γιὰ τοῦτο πηγαίνουν διοικητικὰ στὸν Πειραιά. Πρωτεύουσα εἶναι τὰ Κύθηρα (Τσιρίγο, κάτ. 900).

β') Νομὸς Ἀχαΐας.

(Κάτ. 200 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ἀχαΐας ἔχει τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται στὸ βόρειο μέρος του ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ καὶ Πατραϊκὸ κόλπο καὶ στὸ δυτικὸ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος. Στ' ἀνατολικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας καὶ στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Ἠλείας.

Ὄρη ἔχει τὰ ***Ἀροάνια,*** τὸν ***Ἐρύμανθο*** καὶ τὸ ***Παναχαϊκό.***

Ποταμοί. Ποτάμια ἔχει μικρά, γιατὶ τὰ βουνὰ φτάνουν σχεδὸν ὥς τὴ θάλασσα· τέτοια εἶναι ὁ ***Ἀκράτας*** κι ὁ ***Σελινούντας,*** ποὺ χύνονται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες ἔχει μικρὲς στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τῆς ***Αἰγιαλείας*** καὶ τοῦ Πατραϊκοῦ τῆς ***Ἀχαΐας,*** ποὺ βγάζουν μαύρη σταφίδα, λάδι, φροῦτα καὶ κρασιά.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τρεῖς ἐπαρχίες· 1) τῶν Πατρῶν, 2) τῆς Αἰγιαλείας καὶ 3) τῶν Καλαβρύτων.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Πατρῶν*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Πάτρα*** (κάτ. 60 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἐμπορικὴ πόλη τῆς Πελοποννήσου· ἔχει πλατιοὺς κι ἴσους δρόμους, μεγάλα καὶ καλὰ κτίρια, λιμάνι καλό, ὅπου φορτώνουν τὶς σταφίδες γιὰ τὸ ἐξωτερικό. ***Κάτω Ἀχαΐα*** (κάτ. 2 χιλιάδες), χωριὸ γεωργικὸ καὶ πλούσιο.

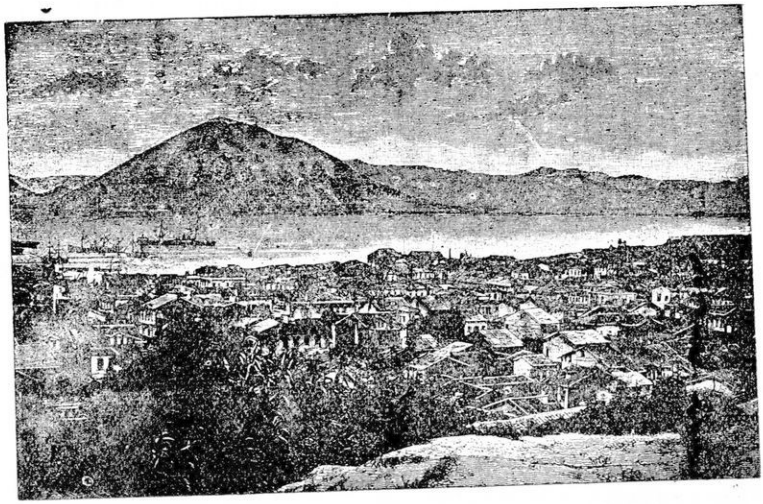

Ἡ Πάτρα.

2) Ἡ ἐπαρχία τῆς ***Αἰγιαλείας*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Αἴγιο*** (κάτ. 11 χιλιάδες) στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· εἶναι ὄμορφη πόλη μὲ πολλὰ νερὰ καὶ κήπους. Ἡ Αἰγιαλεία βγάζει τὴν καλύτερη μαύρη σταφίδα. Στὸ Αἴγιο εἶναι πολλὲς ἀποθῆκες, ὅπου ἑτοιμάζουν τὶς σταφίδες γιὰ τὸ ἐμπόριο, καὶ μερικὰ ἐργοστάσια. Στὸ λιμάνι της φορτώνουν σταφίδες γιὰ ἔξω.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Καλαβρύτων*** μὲ πρωτεύουσα τὰ Καλάβρυτα (κάτ. 2 χιλιάδες) εἶναι τὸ Ἀνατολικὸ καὶ πολὺ ὀρεινὸ μέρος τοῦ Νομοῦ· τὰ Καλάβρυτα εἶναι στοὺς πρόποδες στὰ Ἀροάνια, ὅπου ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ Διακοφτὸ ὀδοντωτὸς σιδερόδρομος. Κοντὰ στὰ Καλάβρυτα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶναι τὰ μοναστήρια ***Μέγα Σπήλαιο,*** πολὺ πλούσιο, ἀπάνω σὲ ἀπότομους βράχους καὶ ἡ ***Ἁγία Λαύρα,*** ὅπου ὁ δεσπότης τῆς Πάτρας ὁ Γερμανὸς σήκωσε τὴ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως στὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1821· ἡ σημαία ἐκείνη φυλάγεται στὸ μοναστήρι.

γ') Νομὸς Ἠλείας.

(κάτ. 120 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος· εἶναι ἀναμεταξὺ τοῦ Ἐρύμανθου καὶ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ κι ἀνατολικὰ ἔχει τὸ νομὸ Ἀρκαδίας.

Ο τόπος. Ἡ Ἠλεία εἶναι μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη κι εὔφορη πεδιάδα, ποὺ ἀπὸ μέσα περνᾶ τὸ ποτάμι Πηνειὸς καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος. Σ' ὅλη τὴν πεδιάδα αὐτὴ καλλιεργοῦν σταφίδες καὶ λίγα δημητριακά. Μόνο τὸ Δυτικὸ μέρος της εἶναι ὀρεινό, ὅπου εἶναι τὸ βουνὸ ***Φολόη***

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει μιὰ μόνο ἐπαρχία μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ Πύργος (κάτ. 20 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἀλφειὸ ποταμὸ μέσα σ' ὄμορφη πεδιάδα· εἶναι πόλη γεωργικὴ κι ἐμπορική. Ἔχει λιμάνι τὸ ***Κατάκωλο***, ποὺ συγκοινωνεῖ μὲ σιδερόδρομο. Στὸ λιμάνι αὐτὸ φορτώνουν γιὰ τὸ ἐξώτερικὸ σταφίδες. Στὴ γραμμὴ τοῦ σιδερόδρομου, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Πάτρα εἶναι ἡ Ἀμαλιάδα (κάτ. 12 χιλιάδες), ἡ Γαστούνη (κάτ. 4 χιλιάδες), ἡ Ἀνδραβίδα καὶ τὰ ***Λεχαινά,*** ποὺ ἔχουν στὴν παραλία, τὴν ***Κυλλήνη*** μὲ ζεστὰ λουτρά. Στὰ νοτιανατολικὰ τοῦ Πύργου σὲ μικρὴ κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ἡ ***Ὀλυμπία,*** ὅπου ἦταν ναὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

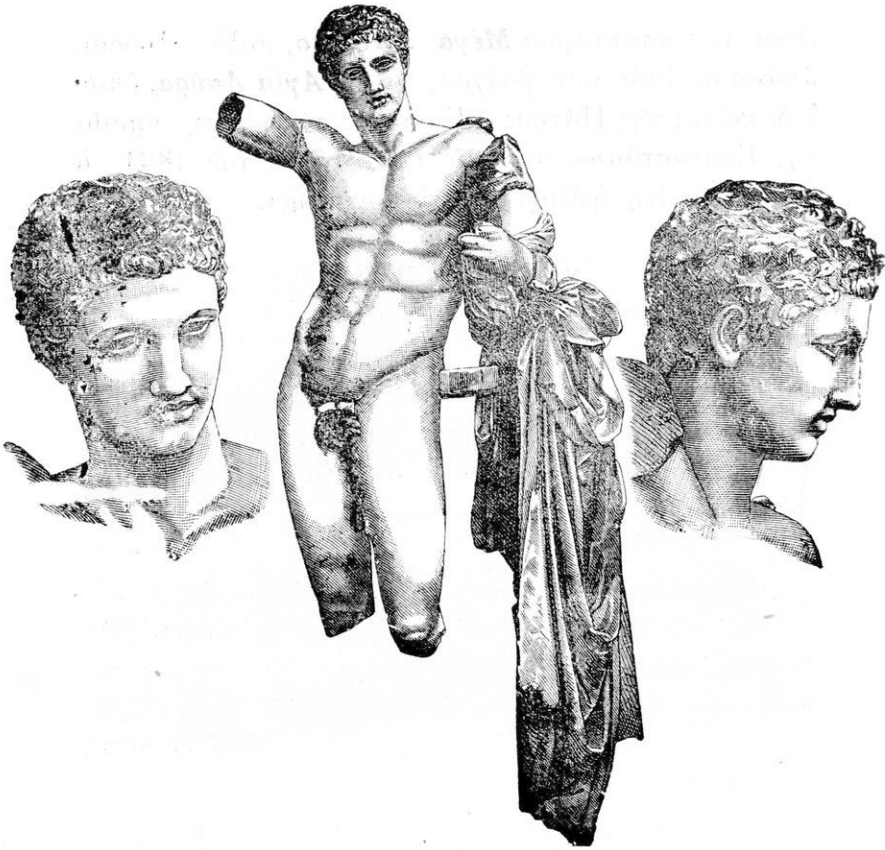

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλη.

τοῦ Δία καὶ γίνονταν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἐκεῖ γίνηκαν ἀνασκαφὲς καὶ βρέθηκαν πολλὰ ἀρχαῖα, τὸ στάδιο, ἀγάλματα, ὅπως ὁ ***Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλη***, καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ.

δ') Νομὸς Μεσσηνίας.

(κάτ. 248 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὸν Ἀλφειὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποταμὸ ὥς τὸ ἀκρωτήρι Ἀκρίτα. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ Ἠλείας καὶ Ἀρκαδίας καὶ στὰ ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Λακωνίας· στὰ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο.

Ὄρη. Ὄρη ἔχει τὸ ***Λύκαιο,*** τὰ ***Νόμια,*** τὴν ***Ἰθώμη*** καὶ τὸ ***Λυκόδημο***.

Ποταμοί. Ὁ ***Πάμισος*** ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ Νόμια καὶ χύνεται στὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες. Ἀναμεταξὺ τοῦ Λυκόδημου, τοῦ Ταΰγετου καὶ ἀπὸ τὰ Νόμια ὥς τὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο εἶναι ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς ***Μεσσηνίας***, ὅπου καλλιεργοῦν σταφίδες, συκιὲς κι ἐλιές. Τῆς ***Κυπαρισσίας***, ποὺ ἁπλώνεται σ' ὅλη τὴν παραλία τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου καὶ βγάζει σταφίδες, κρασιὰ καὶ λάδια.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Μεσσηνίας ἔχει 5 ἐπαρχίες· 1) Καλαμῶν, 2) Μεσσήνης, 3) Πυλίας, 4) Τριφυλίας καὶ 5) Ὀλυμπίας.

1) Ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν ἔχει πρωτεύουσα τὶς ***Καλάμες*** (Καλαμάτα) ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 30.000), εἶναι πόλη ἐμπορικὴ κι εἶναι κτισμένη 20 λεπτὰ τῆς ὥρας μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅπου εἶναι τὸ λιμάνι της, ἡ ***Παραλία τῶν Καλαμῶν***· ἔχει πολλοὺς ὄμορφους κήπους γεμάτους πορτοκαλιὲς καὶ λεμονιές. Ἐπειδὴ στὸν κάμπο της ἔχουν πολλὲς μουριὲς ποὺ μὲ τὰ φύλλα τους τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ βγάζουν ἀρκετὸ μετάξι, στὶς Καλάμες εἶναι κι ἐργοστάσια γιὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Ἡ ***Θουρία*** (κ.2.500) καὶ τὸ ***Ἀσλάναγα*** (κ. 2.000), χωριὰ γεωργικὰ στὴ σιδεροδρομικὴ γραμμή.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Μεσσήνης*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Μεσσήνη*** ἢ ***Νησὶ*** κοντὰ στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Πάμισου (κάτ. 9 χιλιάδες), πόλη γεωργική. ***Μελιγαλὰ*** (κάτ. 2.300), χωριὸ γεωργικό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ἡ ἐπαρχία ***Πυλίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ μικρὴ πόλη ***Πύλο***, ποὺ τὴν ἔλεγαν ἄλλοτε Ναυαρῖνο ἢ Νιόκαστρο (κάτ.2.300), παράλια πόλη στὸν κόλπο τοῦ Ναυαρίνου, ὅπου στὰ 1828 οἱ στόλοι τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας

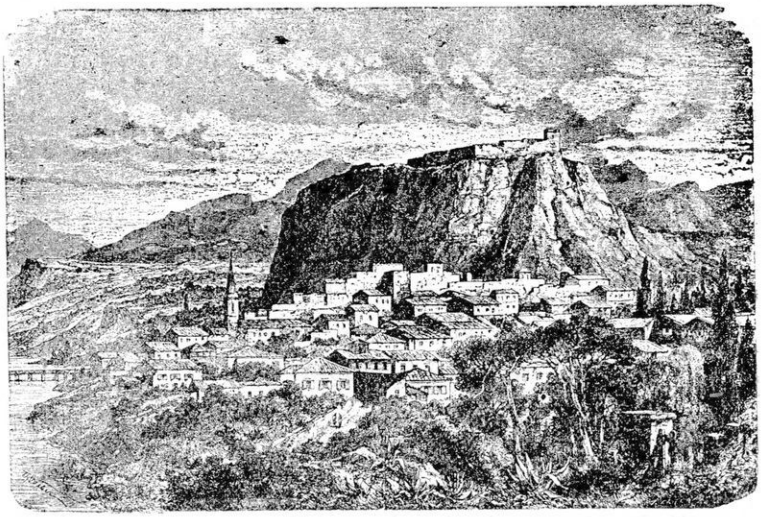

Οἱ Καλάμες.

καὶ Ρωσίας κατάστρεψαν τὸ στόλο τὸν Τουρκοαιγυπτιακό. ***Μεθώνη*** (κάτ. 2 χιλιάδες) καὶ ***Κορώνη*** στὰ νότια τῆς Πύλου μὲ Ἑνετικὰ κάστρα. Στὸ βόρειο μέρος τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς εἶναι τὸ ***Μανιάκι***, ὅπου σκοτώθηκε ὁ Παπαφλέσας στὰ 1825.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Τριφυλίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Κυπαρισσία*** κοντὰ στὴν παραλία τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου (κάτ.4.500), ***Φιλιατρὰ***(κάτ.9. χιλιάδες), ***Γαργαλιάνοι*** (κάτ. 7 χιλιάδες) καὶ ***Λιγούδιστα*** (κάτ. 3.600), μικρὲς γεωργικὲς πόλεις στὰ νότια τῆς Κυπαρισσίας.

5) Ἡ ἐπαρχία ***Ὀλυμπίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Ἀντρίτσαινα*** στοὺς βορεινοὺς πρόποδες τοῦ Λύκαιου. ***Ζα-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χάρω (κάτ. 2.200) κι ***Ἀγουλινίτσα*** (κάτ.2.700), χωριὰ γεωργικά.

ε') Νομὸς Λακωνίας.

(Κάτ. 144 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Λακωνίας εἶναι στὸ νοτιανατολικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Μεσσηνία μὲ τὸν Ταΰγετο κι ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία μὲ τὸν Πάρνωνα. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας καὶ βορειοδυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Μεσσηνίας. Στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Λακωνικὸ κόλπο κι ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Μυρτῶο πέλαγος.

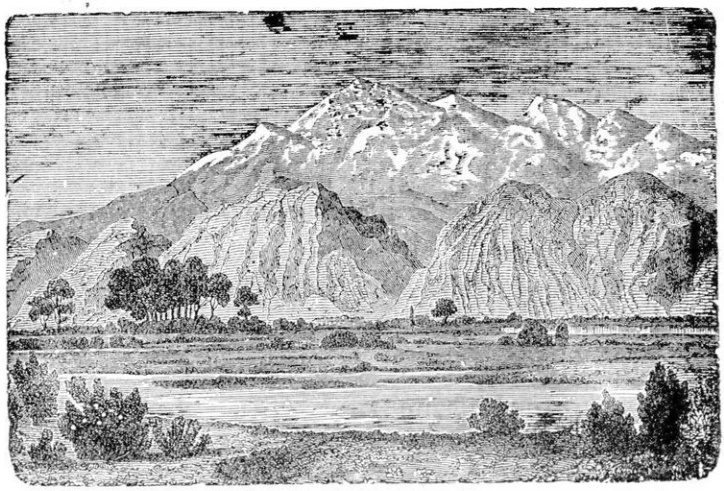

Ἡ πεδιάδα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ταΰγετος.

Ὄρη. Ὄρη ἔχει τὸν ***Πάρνωνα*** καὶ τὸν ***Ταΰγετο***, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ βουνὸ στὴν Πελοπόννησο καὶ τελειώνει στὸ ἀκρωτήριο Ταίναρο.

Πεδιάδες, ποταμοί. Ἀναμεταξὺ στὸν Πάρνωνα καὶ τὸν Ταΰγετο εἶναι ἡ πεδιάδα ***Λακεδαίμονας,*** ὅπου καλλιεργοῦν ἐλιές, ἀμπέλια καὶ δημητριακά· ἀνάμεσα στὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πεδιάδα αὐτὴ περνᾶ ὁ ***Εὐρώτας*** ποταμός, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία καὶ χύνεται στὸ Λακωνικὸ κόλπο. Κοντὰ στὴν παραλία τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου εἶναι ἡ μικρὴ πεδιάδα τοῦ ***Ἔλους,*** ποὺ βγάζει καλὰ πεπόνια καὶ ψιλὰ φασόλια πολὺ βραστερὰ καὶ νόστιμα.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ ***χωριά*** Ὁ νομὸς Λακωνίας χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) Λακεδαίμονας, 2) Γυθείου, 3) Οἰτύλου καὶ 4) Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Λακεδαίμονας***, ὅπου στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Μενέλαου, ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Σπάρτη*** (κάτ. 6 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι ὄμορφη πόλη κοντὰ στὸν Εὐρώτα μὲ πολλοὺς κήπους μὲ καρποφόρα δέντρα καὶ πρὸ πάντων λεμονιὲς καὶ πορτοκαλιές. Στὰ δυτικὰ τῆς Σπάρτης καὶ κοντὰ στοὺς πρόποδες τοῦ Ταΰγετου εἶναι ὁ ***Μυστράς,*** ὅπου βρίσκονται ἐκκλησίες βυζαντινὲς κι ἐρείπια παλατιοῦ, γιατὶ ἦταν στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μωριᾶ· αὐτοῦ ἦταν δεσπόται οἱ ἀδερφοὶ Παλαιολόγοι.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Γυθείου*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ Γύθειο, παράλια πόλη στὸ Λακωνικὸ κόλπο (κάτ. 7 χιλιάδες). Ἔχει καλὸ λιμάνι κι εἶναι τὸ ἐπίνειο τῆς Σπάρτης. Ἡ συγκοινωνία τοῦ Γυθείου καὶ Σπάρτης γίνεται μὲ ἁμάξια κι αὐτοκίνητα.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Οἰτύλου*** ποὺ εἶναι ἡ ὀρεινὴ χερσόνησος τοῦ Ταΰγετου καὶ λέγεται ***Μάνη***, ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Ἀρεόπολη*** (κάτ.1.500). Οἴτυλος (κάτ. 1.000) καὶ Καρδαμύλη (κάτ. 600), μικρὰ χωριά. Ἡ Μάνη βγάζει καλὸ λάδι καὶ φάβα.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Ἐπιδαύρου - Λιμηρᾶς*** εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ ὡς τὸ ἀκρωτήρι Μαλέα καὶ ἔχει πρωτεύουσα τοὺς ***Μολάους*** (κάτ. 2 χιλιάδες) κοντὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὴν παραλία τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Στὴ νοτιανατολικὴ παραλία τοῦ ἴδιου κόλπου εἶναι τὸ ναυτικὸ χωριὸ ***Νεάπολη*** ἢ ***Βάτικα,*** ποὺ βγάζει πολλὰ καὶ καλὰ κρεμίδια, τὰ ***Βατικιώτικα***. Στὴν ἀνατολικὴ παραλία κι ἀπάνω

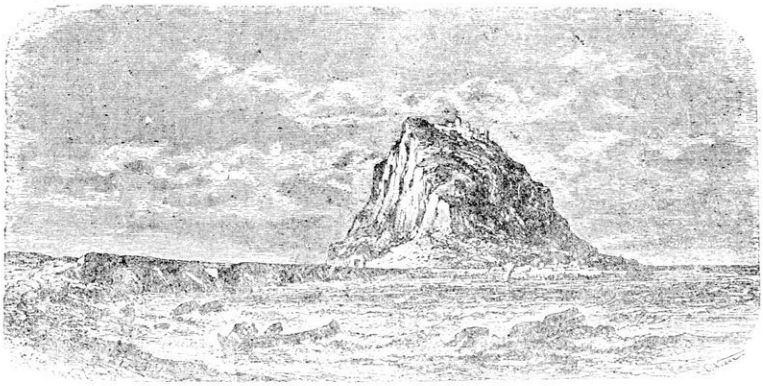

Μονεμβασιά.

σὲ μικρὸ νησάκι εἶναι τὸ χωριὸ ***Μονεμβασιὰ*** (κάτ. 800) μὲ ἑνετικὸ κάστρο καὶ ὄμορφη βυζαντινὴ ἐκκλησία μὲ καλὲς εἰκόνες βυζαντινές.

στ') Νομὸς Ἀρκαδίας.

(κάτ 166 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι στὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται μονάχα στὰ ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Συνορεύει μ' ὅλους τοὺς νομοὺς τῆς Πελοποννήσου κι εἶναι πολὺ ὀρεινὸς μὲ μικρὰ ὀροπέδια, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακὰ κι ἀμπέλια.

Ὄρη. Ὄρη ἔχει τὸ ***Παρθένιο,*** τὸ ***Ἀρτεμήσιο*** καὶ τὸ ***Λύκειο*** στὰ ἀνατολικά· τὸν ***Ἐρύμανθο*** στὰ βόρεια, τὸ ***Λύκαιο*** καὶ τὰ ***Νόμια*** στὰ δυτικά, τὸν ***Ταΰγετο*** καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πάρνωνα στὰ νότια καὶ στὴ μέση τὸ ***Μαίναλο***.

Ποταμοὺς ἔχει τὸν ***Ἀλφειό***, ποὺ ἔχει τὶς πηγές του στὴν πεδιάδα τῆς Μεγαλούπολης καὶ τὸ ***Λάδωνα*** ποὺ χύνεται στὸν Ἀλφειό.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐπαρχίες· 1) Μαντινείας, 2) Μεγαλουπόλεως, 3) Γορτυνίας καὶ 4) Κυνουρίας.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Μαντινείας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Τρίπολη*** (κάτ. 14 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, στοὺς πρόποδες τοῦ Μαίναλου. Στὸν καιρὸ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Πελοπόννησο καὶ λευτερώθηκε στὶς 27 τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1821. Ὕστερα ὅμως καταστράφηκε ἀπὸ τὸν Ἰμπραὴμ καὶ ξαναχτίστηκε ἅμα γίνηκε τὸ Ἑλληνικὸ βασίλειο· ἔχει ὑφαντήρια καὶ σιδερουργεῖα. Στὰ νότια τῆς Τρίπολης εἶναι ἡ ***Τεγέα,*** ὅπου ἦταν ἡ παλιὰ πόλη Τεγέα. ***Βαλτέτσι,*** μικρὸ χωριό, ὅπου νίκησαν στὴν Ἐπανάσταση οἱ Ἕλληνες τοὺς Τούρκους (1821).

2) Ἡ ἐπαρχία ***Μεγαλουπόλεως*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Μεγαλούπολη*** (κάτ. 2.000) κοντὰ στὸ μέρος ποὺ ἦταν ἡ παλιὰ Μεγάλη πόλη. ***Λεοντάρι*** κοντὰ στὰ σύνορα τῆς Μεσσηνίας· ***Ἴσαρι***, γεωργικὸ χωριό.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Γορτυνίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Δημητσάνα*** (κάτ. 2 χιλιάδες), κτισμένη ἀπάνω σὲ βουνό· εἶναι πατρίδα τοῦ Πατριάρχη Γρηγορίου καὶ τοῦ δεσπότη τῆς Πάτρας Γερμανοῦ. ***Καρύταινα*** (κάτ. 1.200), κοντὰ στὸν Ἀλφειό. ***Λαγκάδια***(κάτ.3 χιλιάδες). ***Βυτίνα***, χωριὸ ὀρεινὸ στὸ Μαίναλο, ἔχει δασονομικὴ σχολή, πολλὰ κι ὄμορφα δάση, ὅπου τὸ καλοκαίρι πηγαίνουν καὶ μένουν πολλοὶ ἀπὸ τὶς πόλεις.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Κυνουρίας,***ποὺ τὴν λέγουν καὶ ***Τσα-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κωνιά, ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Λεωνίδι*** (κάτ. 5 χιλιάδες), μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. ***Ἄστρος*** (κάτ. 1000) παράλιο χωριό. ***Ἅγιος Πέτρος*** (κάτ. 2 χιλιάδες) ἀπάνω στὸν Πάρνωνα. ***Δολιανά***, ὅπου στὰ 1821 οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Τούρκους.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Πελοπόννησο.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Πελεπόννησο εἶναι καλὴ καὶ γίνεται μὲ σιδερόδρομους καὶ δρόμους ἁμαξωτοὺς στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὰ παράλια μὲ βαπόρια κι ἄλλα πλοῖα. Ὅλες οἱ πόλεις καὶ πολλὰ χωριά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νομὸ Λακωνίας, ἔχουν σιδεροδρομικὴ συγκοινωνία ἀναμεταξύ τους καὶ μὲ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιά. Ὁ σιδερόδρομος τῆς Πελοποννήσου ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιά, περνᾶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἐλευσίνα, τὰ Μέγαρα καὶ φτάνει στὴν Κόρινθο, ὅπου χωρίζεται σὲ δυὸ γραμμές· ἡ μιὰ πηγαίνει στὴν βόρειο καὶ δυτικὴ παραλία τῆς Πελοποννήσου κι ἀφοῦ περάση τὸ Ξυλόκαστρο-Διακοφτὸ-Αἴγιο-Πάτρα - Κάτω Ἀχαΐα - Μανωλάδα - Λεχαινὰ - Γαστούνη φτάνει στὸν Πύργο· ἀπ' ἐκεῖ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὰ ἀρχαῖα τῆς Ὀλυμπίας κι ἄλλη στὸ λιμάνι Κατάκωλο. Στὸ μεταξὺ ἀπὸ τὸ Διακοφτὸ ὥς τὰ Καλάβρυτα πηγαίνει ὁ ὀδοντωτὸς σιδερόδρομος, κι ἀπὸ τὰ Λεχαινὰ στὰ λουτρὰ τῆς Κυλλήνης μικρὴ διακλάδωση. Ἡ ἄλλη ἀπὸ τὴν Κόρινθο πηγαίνει στὸ ἐσωτερικό, περνᾶ τὴ Νεμέα-Ἄργος-Ἀχλαδόκαμπο-Τρίπολη-Λεοντάρι-Μεγαλούπολη -Ἴσαρι-Μελιγαλὰ καὶ φτάνει στὶς Καλάμες· ἀπ' ἐκεῖ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Νησί· στὸ μεταξὺ ἀπὸ τὸ Ἄργος μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς μιὰ ἄλλη γραμμὴ ἀπὸ τὸν Πύργο πηγαίνει στὴν Κυπαρισσία κι ἀπ' ἐκεῖ στὸ Μελιγαλά, ὅπου ἀνταμώνει τὴν ἐσω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τερικὴ γραμμή· ἔτσι μπορεῖ κανένας νὰ κάμη ὅλο τὸ γύρο τῆς Πελοποννήσου μὲ σιδερόδρομο.

Τὸ γύρο τῆς Πελοποννήσου μποροῦμε νὰ κάμωμε κι ἐξωτερικὰ μὲ βαπόρι, ποὺ πιάνει σ' ὅλα τὰ λιμάνια της· δηλαδὴ Αἴγιο-Πάτρα-Κατάκωλο-Καλάμες-Γύθειο-Ναύπλιο.

Ἡ καλὴ συγκοινωνία τῆς Πελοποννήσου ἔκαμε νὰ προοδέψουν καὶ νὰ πολιτιστοῦν οἱ πόλεις καὶ τὰ περισσότερα χωριά της.

4. Ἤπειρος.

(κάτ. 313 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ἡ Ἤπειρος εἶναι τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς Ἑλλάδας· ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ φτάνει ὥς τὴν Ἀλβανία κι ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος ὥς τὴν Πίνδο. Στὰ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Συνορεύει στὰ ἀνατολικὰ μὲ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία, στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας κι Ἀκαρνανίας καὶ στὰ βόρεια μὲ τὴ βόρεια Ἤπειρο τῆς Ἀλβανίας.

Ὁ τόπος. Ὅλη ἡ χώρα αὐτὴ σκεπάζεται ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα βουνά, ἀπότομα καὶ δασώδη. Κατὰ τὴ Μακεδονία εἶναι ἡ ***Τύμφη*** καὶ κατὰ τὴ Θεσσαλία τὰ ***Τζουμέρκα***· στὰ βορειανατολικὰ τὸ ***Μιτσικέλι*** στὴ νότια Ἤπειρο εἶναι ὁ ***Τόμαρος*** καὶ τὰ βουνὰ τοῦ ***Σουλίου***. Ἀναμεταξὺ στὸ Μιτσικέλι καὶ Τόμαρο εἶναι τὸ ὀροπέδιο Ἰωαννίνων μὲ τὴ λίμνη ***Παμβώτιδα***· στὰ νότια εἶναι ἡ ***Ἀμβρακικὴ πεδιάδα*** καὶ ἡ μικρὴ τῆς ***Ἄρτας***.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν Τύμφη πηγάζει ὁ ***Ἀῶος***, ποὺ μπαίνει στὴν Ἀλβανία καὶ χύνεται στὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος. Ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ Μιτσικέλι πηγάζει ὁ ***Ἀραχ-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θος καὶ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο· τὸ ποτάμι αὐτὸ ἦταν τὸ σύνορο τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας καὶ τῆς ἄλλης Ἠπείρου ὥς τὰ 1912

Ὁ *Θύαμις*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ Μιτσικέλι καὶ Τόμαρο καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος. Ὁ *Ἀχέροντας*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν Τόμαρο καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος κι ὁ *Λοῦρος* στὴ νότια Ἤπειρο, ποὺ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο.

Προϊόντα. Ἡ Ἤπειρος ἔχει πολλὰ λιβάδια, ὅπου τρέφουν πολλὰ πρόβατα καὶ γίδια, γι' αὐτὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα της εἶναι *τυριά, βούτυρα, μαλλιά, ζῶα*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στὶς κοιλάδες καὶ στοὺς μικρούς της κάμπους καλλιεργοῦν λίγα δημητριακὰ καὶ στὰ παράλια πολλὲς ἐλιές, ἀμπέλια καὶ ξινά.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὴν Ἤπειρο μικρὸ μέρος, ἀπὸ τὸν Ἀραχθο ὥς τὴν Πίνδο, λευθερώθηκε στὰ 1881 μαζὶ μὲ τὴ Θεσσαλία· ὅλη ἡ ἄλλη ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους ὥς τὰ 1913 καὶ λευθερώθηκε μαζὶ μὲ τὴ Μακεδονία καὶ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς χῶρες· ἡ βορεινὴ ὅμως Ἤπειρος παραχωρήθηκε στὴν Ἀλβανία, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες καὶ πιὸ πολλοὶ στὴν περιφέρεια τοῦ Ἀργυρόκαστρου καὶ τῆς Κορυτσᾶς.

Ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι μιὰ Γενικὴ Διοίκηση μὲ πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα καὶ εἶναι χωρισμένη σὲ τρεῖς νομούς· 1) τῶν Ἰωαννίνων, 2) τῆς Ἄρτας καὶ 3) τῆς Πρέβεζας.

α') Νομὸς Ἰωαννίνων

(Κάτ. 180 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς Ἰωαννίνων εἶναι τὸ βόρειο μέρος ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἤπειρο κι ἔχει 6 ἐπαρχίες· 1) *Ἰωαννίνων*, 2) *Μετσόβου*, 3) *Παραμυθιᾶς*, 4) *Φιλιατῶν*, 5) *Πωγωνίου καὶ* 6) *Κόνιτσας*.

Ἡ ἐπαρχία *Ἰωαννίνων* ἔχει πρωτεύουσα τὰ *Ἰωάννινα* (Γιάννενα) κοντὰ στὴ Λίμνη. Ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ Ἤπειρο καὶ τοῦ νομοῦ· στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Ἤπειρο κι αὐτοῦ ἔμενε ὁ πασάς, ποὺ τὴν κυβερνοῦσε· εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Ἠπείρου (κάτ. 20 χιλιάδες). Στὰ Νοτιοδυτικὰ τῆς πόλης καὶ τοὺς πρόποδες τοῦ Τόμαρου ἦταν ἡ παλιὰ *Δωδώνη* μὲ τὸ μαντεῖο τοῦ Δία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀνάμεσα στὸ Μιτσικέλι καὶ στὴν Τύμφη εἶναι 46 χωριά, τὰ *Ζαγοροχώρια ἢ Ζαγόρια* καὶ στὰ Νότια τοῦ Ζαγοριοῦ, τὸ *Συράκο*, μικρὴ ὀρεινὴ πόλη.

2) Ἡ ἐπαρχία *Μέτσοβου* κατὰ τὴ Μακεδονία μὲ πρωτεύουσα τὸ *Μέτσοβο*, μικρὴ πόλη στὰ στενὰ ποὺ περνᾶ ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Ἤπειρο γιὰ τὴ Θεσσαλία. Τὸ Μέτσοβο εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Γ. Ἀβέρωφ καὶ τῶν Μετσοβιτῶν, ποὺ ἔκαμαν στὴν Ἀθήνα τὸ *Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο*.

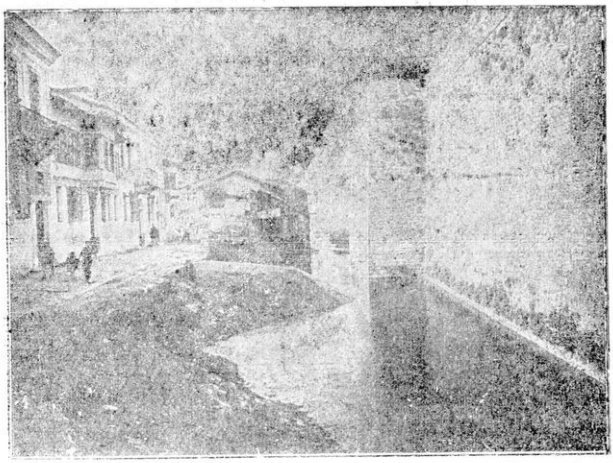

Τὰ Γιάννενα.

3) Ἡ ἐπαρχία *Κόνιτσας* στὰ βορειοανατολικὰ τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὴν *Κόνιτσα* στὸν Ἀῶο ποταμό.

4) Ἡ ἐπαρχία *Πωγωνίου* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Πωγώνιο*, χωριὸ γεωργικὸ καὶ κτηνοτροφικὸ στὰ βόρεια τοῦ νομοῦ.

5) Ἡ ἐπαρχία *Φιλιατῶν* μὲ πρωτεύουσα τὶς *Φιλιάτες* εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ ὡς τὸ ποτάμι Θύαμι, μὲ ἐπίνειο τοὺς *Σαγιάδες*.

6) Ἡ ἐπαρχία *Παραμυθιᾶς* στὰ νότια τοῦ Θύαμι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲ πρωτεύουσα τὴν *Παραμυθιά*. Σὲ μικρὸ κόλπο ἀπέναντι στὴν Κέρκυρα εἶναι τὸ χωριὸ *Γουμένιτσα*

β΄) Νομὸς Ἄρτας

(Κάτ. 53 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ *σύνορα*. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος ἀπὸ τὴν Ἤπειρο καὶ συνορεύει στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων καὶ Πρέβεζας, στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὅπου ἕνα μικρὸ μέρος βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ στ' Ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Τρικκάλων.

Ὁ *τόπος* τοῦ νομοῦ αὐτοῦ εἶναι ὀρεινὸς καὶ μόνο κατὰ τὴ θάλασσα εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἄρτας.

Ὄρη, ποταμοί. Σ' ὅλο τὸ νομὸ εἶναι ξαπλωμένο τὸ βουνὸ *Τζούμερκα*. Στὴ δυτικὴ πλευρά του, ἀπὸ τὸ βόρειο ὥς τὸ νότιο μέρος, τρέχει τὸ ποτάμι *Ἀραχθος*, ποὺ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει μιὰ ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσα τὴν *Ἄρτα* (κάτ. 7.500), ποὺ εἶναι στὸ νότιο μέρος καὶ στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Ἀραχθου, ὅπου εἶναι ἕνα μεγάλο πέτρινο γεφύρι, τὸ *γεφύρι τῆς Ἄρτας*. Ἐπίνειο τῆς Ἄρτας στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο εἶναι ἡ *Κόπραινα*. Κοντὰ στὴν Ἄρτα εἶναι τὸ χωριὸ *Πέτα*· ἐκεῖ στὴν Ἐπανάσταση σκοτώθηκαν πολλοὶ φιλέλληνες καὶ Σουλιῶτες καὶ πάρα πέρα ἡ *Σκουληκαριά*, ὅπου γεννήθηκε ὁ στρατηγὸς Γ. Καραϊσκάκης. Ἀπάνω στὰ Τζούμερκα εἶναι τὰ *Ἀγναντα* (κάτ. 1.200) καὶ τὰ *Πράμαντα* (κάτ. 2.400) καὶ στὴν πιὸ βορεινὴ γωνιὰ τοῦ νομοῦ οἱ *Καλαρύτες*, μικρὸ χωριό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ') Νομὸς Πρέβεζας

(Κάτ. 80 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ *σύνορα*. Ὁ νομὸς Πρέβεζας εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος ἀπὸ τὴν Ἤπειρο καὶ βρέχεται στὰ δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων καὶ στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἄρτας.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ *χωριά*. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει δυὸ ἐπαρχίες· 1) Πρέβεζας καὶ 2) Μαργαριτίου.

1) Ἡ ἐπαρχία *Πρέβεζας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Πρέ-*

Τὸ Ζάλογγο.

βεζα, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 8.500)· εἶναι στὴ στενὴ εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου κι ἀπέναντι στὸ Ἄκτιο· ἡ Πρέβεζα εἶναι καὶ τὸ ἐπίνειο στὰ Ἰωάννινα κι ἑνώνεται μ' αὐτὰ μὲ ἁμαξωτὸ δρόμο. Στὰ βόρεια τῆς Πρέβεζας εἶναι τὸ *Ζάλογγο*, ὅπου γκρεμίστηκαν ἀπὸ τοὺς βράχους οἱ Σουλιώτισσες γιὰ νὰ μὴ γίνουν σκλάβες τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Στὰ μεσόγεια εἶναι τὸ γεωργικὸ χωριὸ *Φιλιππιάδα* (κάτ. 3 χιλιάδες).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Ἡ ἐπαρχία Μαργαριτίου εἶναι τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι' ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Πάργα** (κάτ. 3 χιλιάδες) ἀπέναντι στοὺς Παξούς· ἡ Πάργα βγάζει πολλὰ πορτοκάλια, λεμόνια, κίτρα καὶ καλὸ λάδι. ***Μαργαρίτι*** μεσόγειο γεωργικὸ χωριό. ***Σούλι*** ἀπάνω στοὺς βράχους, δοξασμένο γιὰ τοὺς ἀγῶνες του μὲ τὸν Ἀλη-πασά.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἤπειρο

Ἡ Ἤπειρος δὲν ἔχει καλὴ συγκοινωνία· δὲν ἔχει κανένα σιδερόδρομο οὔτε πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους. Οἱ σπουδαιότεροι δρόμοι της εἶναι Ἰωάννινα—Ἄρτα, Ἰωάννινα—Πρέβεζα, Ἰωάννινα—Παραμυθιά, Ἰωάννινα—Δελβίνο—Ἅγιοι Σαράντα καὶ Ἄρτα—Κόπραινα. Ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ ἁμάξια στοὺς παραπάνω δρόμους· στὰ χωριὰ μὲ ζῶα. Θαλασσινὴ συγκοινωνία ἔχουν τὰ λιμάνια της Πρέβεζα, Κόπραινα, Πάργα καὶ Σαγιάδες.

Μακεδονία

(Κάτ. ἑνάμισυ ἑκατομμύριο)

Τοποθεσία, σύνορα. Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, ποὺ εἶναι ἡ μεγαλύτερη Ἑλληνικὴ χώρα, ξαπλώνεται ἀπὸ τὴν Ἤπειρο καὶ Ἀλβανία ἀπὸ δυτικὰ ὥς τὴ Θράκη ἀνατολικὰ καὶ ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κι Αἰγαῖο πέλαγος ἀπὸ τὰ νότια ὥς τὴ Σερβία καὶ Βουλγαρία βορεινά. Συνορεύει λοιπὸν μὲ τὴ Θεσσαλία, Ἤπειρο, Ἀλβανία, Σερβία, Βουλγαρία καὶ Θράκη. Ἀπὸ τὴ Θράκη χωρίζεται μὲ τὸ Νέστο ποταμὸ καὶ μὲ τὶς ἄλλες χῶρες μὲ βουνὰ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα. Στὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀναμεταξὺ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

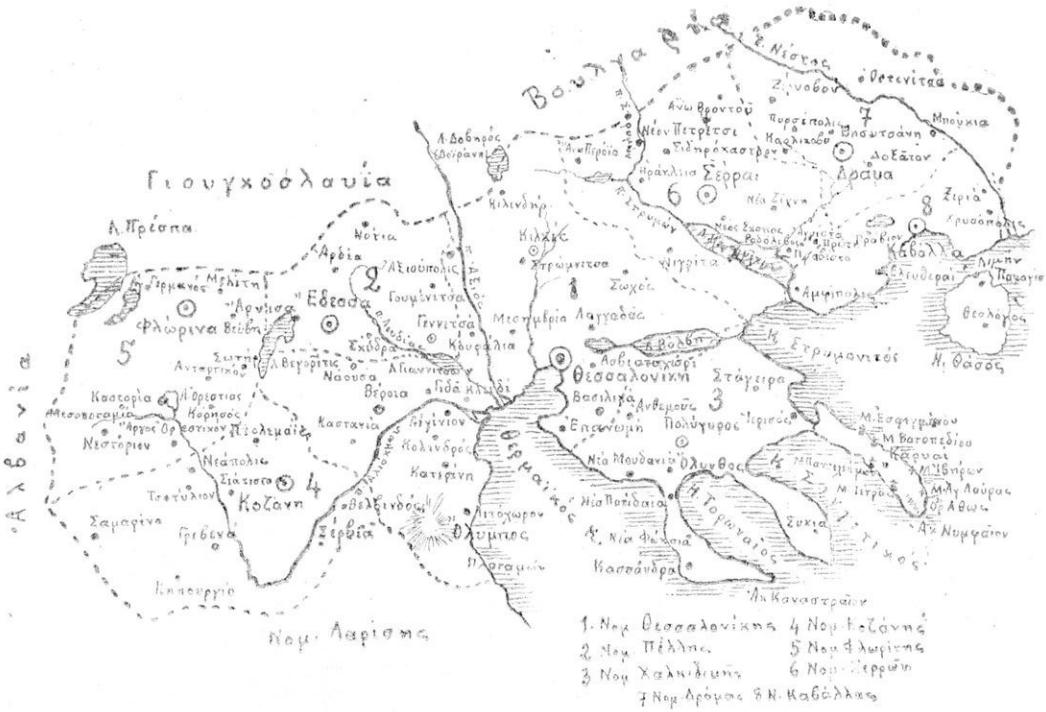

Μακεδονία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ Στρυμωνικοῦ κρεμιέται ἀπὸ τὴ μέση τῆς Μακεδονίας ἡ ***Χαλκιδικὴ*** χερσόνησος, ποὺ τελειώνει σὰν τὴν Πελοπόννησο σὲ τρεῖς ἄλλες μικρές, τὸ ***Ἅγιο ὄρος***, τὸ ***Λαγκὸ*** καὶ τὴν ***Κασσάντρα***.

Κόλπους ἔχει τὸ ***Θερμαϊκό***, τῆς ***Κασσάντρας***, τοῦ ***Ἁγίου ὄρους***, τὸ ***Στρυμωνικὸ*** καὶ τῆς ***Καβάλλας***, ποὺ ἔχει μπροστά του τὸ νησὶ ***Θάσο***.

Ὁ τόπος. Ἡ Μακεδονία ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα βουνὰ μὲ ἀπέραντα δάση, ἔχει ὅμως καὶ πολλὲς πλούσιες πεδιάδες καὶ κοιλάδες, ποὺ τὶς ποτίζουν ποτάμια μὲ ἄφθονα νερὰ καὶ λίμνες μεγάλες μὲ πολλὰ ψάρια.

Ὄρη. Κατὰ τὴ Θεσσαλία ἔχει τὸν ***Ὄλυμπο***, τὸν ***Πίερο*** καὶ τὰ ***Καμβούνια***. Στὴ δυτικὴ Μακεδονία τὴν ***Τύμφη***, τὸ ***Βόϊο*** καὶ τὸ ***Βέρμιο***· κατὰ τὴ Βουλγαρία τὸ ***Μπέλεσι*** καὶ τὴ ***Ροδόπη***· στὴ Χαλκιδικὴ ἔχει τὸ ***Χολομώντα*** καὶ τὸν ***Ἄθωνα*** ἢ ***Ἅγιο ὄρος***.

Πεδιάδες. Μεγαλύτερες πεδιάδες τῆς Μακεδονίας εἶναι τῆς ***Θεσσαλονίκης*** καὶ ***Δράμας***· ἄλλες πεδιάδες εἶναι τῆς ***Φλώρινας***, τῆς ***Καστοριᾶς***, τῶν ***Σερρῶν*** κι' ἄλλες πιὸ μικρὲς κι' ἀρκετὰ ὀροπέδια.

Ποταμοί. Ἡ Μακεδονία ἔχει τὰ περισσότερα καὶ τὰ μεγαλύτερα ποτάμια ἀπὸ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς χῶρες. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία μπαίνοντας στὴ Μακεδονία βρίσκομε τὸν ***Ἀλιάκμονα***, ποὺ ἔχει τὶς πρῶτες πηγές του στὴ λίμνη τῆς Καστοριᾶς καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκό, ὕστερα τὸ ***Λουδία*** στὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν ***Ἀξιὸ*** (Βαρδάρης), ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Σερβικὴ Μακεδονία καὶ εἶναι τὸ μακρύτερο ἑλληνικὸ ποτάμι καὶ κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη τὸ ***Γαλλικό***· ὅλα αὐτὰ τὰ ποτάμια χύνονται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο καὶ περνοῦν ὅλα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης. Στὴν ἀνατολικὴ Μακεδονία εἶναι ὁ ***Στρυμῶνας***, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βουλγαρία, περνᾶ τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν καὶ τὴ λίμνη τοῦ Ἀχινοῦ καὶ χύνεται στὸ Στρυμωνικὸ κόλπο.

Λίμνες. Ἡ Μακεδονία ἔχει πολλὲς καὶ μεγάλες λίμνες· οἱ πιὸ σπουδαῖες εἶναι: στὰ σύνορα τῆς Σερβίας ἡ *Πρέσπα*, τοῦ *Ὄστροβου*, τῆς *Καστοριᾶς* στὴν πεδιάδα τῆς Καστοριᾶς, τῶν *Γιανιτσῶν*, ὅπου ἔχει τὶς πηγές του ὁ Λουδίας, τοῦ *Λαγκαδᾶ* κι ἡ *Βόλβη* (Μπεσίκια) στὰ βορεινὰ τοῦ Χολομώντα, τῆς *Δοϊράνης* καὶ τοῦ *Ἀχινοῦ*.

Προϊόντα. Ἡ Μακεδονία εἶναι πλούσια χώρα· στὶς πεδιάδες βγάζουν πολλὰ *δημητριακά, ρύζι, καπνά, βαμπάκια,* καὶ *κρασί*. Στὰ λιβάδια της τρέφονται πολλὰ κοπάδια *πρόβατα, γίδια* καὶ *βώδια*. Ἔχει μεταλλεῖα, ὅπου βγάζουν διάφορα *μέταλλα, λυγνίτη* καὶ *λευκόλιθο*.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ὅλη ἡ Μακεδονία ὥς τὰ 1912 ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους καὶ ἐλευθερώθηκε μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες ἑλληνικὲς χῶρες στὸ Βαλκανοτουρκικὸ καὶ Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο. Ἀπὸ τὴ Μακεδονία τὸ περισσότερο μέρος, ἡ δυτική, νότια καὶ ἀνατολικὴ παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα, ἡ βόρεια στὴ Σερβία καὶ λίγη στὴ Βουλγαρία. Ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία εἶναι μιὰ Γενικὴ Διοίκηση. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς μένει στὴ Θεσσαλονίκη, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴ Μακεδονία κι' εἶναι χωρισμένη σὲ 8 νομούς· α) Θεσσαλονίκης, β') Χαλκιδικῆς, γ') Πέλλης, δ') Κοζάνης, ε') Φλωρίνης, στ') Σερρῶν, ζ') Δράμας, η') Καβάλλας.

α'.) Νομὸς Θεσσαλονίκης.

(Κάτ. 540 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης εἶναι τὸ νότιο μεσανὸ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ἔχει στὰ νοτιοδυτικὰ τὰ βουνὰ *Ὄλυμπο, Πίερο, Βέρμιο*, στὰ βορειοδυτικὰ τὸ *Βόρα* καὶ στὰ βόρεια τὸ *Μπέλεσι*. Στὰ νοτιοδυτικὰ καὶ νότια πλευρά του βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ εἶναι ἡ μεγάλη πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης περνοῦν οἱ ποταμοὶ *Ἁλιάκμονας, Λουδίας, Ἀξιὸς καὶ Γαλλικὸς* καὶ χύνονται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Λίμνη ἔχει τὴ *Βόλβη* στὸ ἀνατολικὸ μέρος καὶ βορεινὰ τοῦ Χολομώντα μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα ψάρια. Γύρω στὴ λίμνη αὐτὴ εἶναι μιὰ μικρὴ καὶ πολὺ ὄμορφη

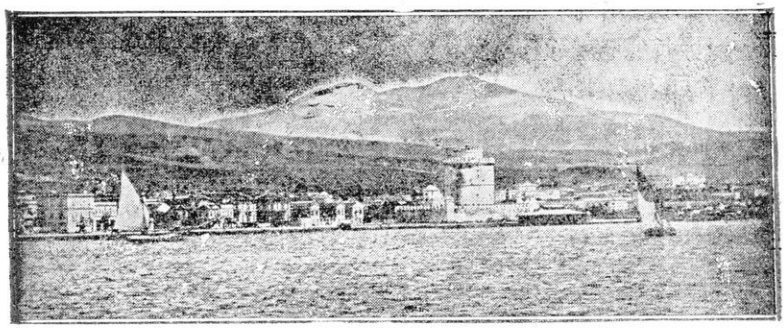

Ἡ κεντρικὴ προκυμαία τῆς Θεσσαλονίκης.

πεδιάδα, τὰ *Μπεσίκια*, ποὺ φτάνει ὡς τὸ Στρυμωνικὸ κόλπο.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι χωρισμένος σὲ πέντε ἐπαρχίες· 1) *Θεσσαλονίκης*, 2) *Κατερίνης*, 3) *Βέροιας*, 4) *Κιλκὶς* καὶ 5) *Λαγκαδᾶ*.

1) Ἡ ἐπαρχία *Θεσσαλονίκης* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Θεσσαλονίκη*, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ κι ὅλης τῆς Μακεδονίας (κάτ. 230 χιλιάδες) εἶναι παράλια πόλη στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι κτισμένη σ' ὄμορφη τοποθεσία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι εἶναι τὸ μόνο λιμάνι τῆς μεσανῆς καὶ δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας· ἔχει μεγάλο ἐμπόριο κι ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Οἱ κάτοικοι οἱ περισσότεροι εἶναι Ἕλληνες, εἶναι ὅμως καὶ πολλοὶ Ἑβραῖοι καὶ λίγοι Σέρβοι κι Εὐρωπαῖοι. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μπῆκε κι ἐλευθέρωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ προστάτη της. Ἔχει ὡραῖες βυζαντινὲς ἐκκλησίες, τὸν ἅγιο Δημήτριο, τὴν Ἁγία Σοφία κι ἄλλες. Ἔχει πολλὰ σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμιο.

Ἡ Θεσσαλονίκη στὸν εὐρωπαϊκὸ πόλεμο κάηκε ἡ περισσότερη καὶ κτίστηκε πάλι μὲ νέο σχέδιο κι ἔτσι ἔχει γίνει μιὰ πόλη μὲ καλὸ σχέδιο, πλατιοὺς δρόμους, μεγάλες πλατεῖες καὶ μὲ μεγάλα κι ὄμορφα κτίρια δημόσια καὶ ἰδιωτικά.

Στ' ἀνατολικὰ τῆς Θεσσαλονίκης, στοὺς πρόποδες ἑνὸς βουνοῦ, τοῦ *Χορτιάτη*, εἶναι τὸ *Ἀσβεστοχώρι*, μικρὴ καὶ ὑγιεινὴ πόλη.

2) Ἡ ἐπαρχία *Κατερίνης* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Κατερίνη* (κάτ. 10 χιλιάδες), ποὺ ἀπέχει λίγο ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Στὰ νότια τῆς Κατερίνης εἶναι τὸ χωριὸ *Λιτοχώρι*.

3) Ἡ ἐπαρχία *Βέρροιας* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Βέρροια* (κάτ. 15 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἁλιάκμονα· ἔχει κλωστήρια καὶ μύλους, ποὺ ἐργάζονται μὲ τὴ δύναμη τῶν νερῶν. *Νιάουσα*, μικρὴ πόλη στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Βέρροιας μὲ ἀρκετὰ ἐργοστάσια, *κλωστήρια*, *ὑφαντουργεῖα* κι ἄλλα. Ἀπὸ τὴ Βέρροια καὶ Νιάουσα περνᾶ ὁ σιδερόδρομος Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου.

5) Ἡ ἐπαρχία *Κιλκὶς* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Κιλκὶς* (κάτ. 7 χιλιάδες), εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ· τὸ Κιλκὶς εἶναι μικρὴ γεωργικὴ πόλη, ἀλλὰ δοξασμένη γιὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴ μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἔδιωξαν μὲ τὴ λόγχη τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ χαρακώματά τους στὰ 1913.

5) Ἡ ἐπαρχία *Λαγκαδᾶ* εἶναι τὸ βορειοανατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ Λαγκαδὰ (κάτ. 3.500) στὴ λίμνη· κοντὰ στὸ Λαγκαδὰ εἶναι ὁ Λαχανάς, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς βουλγάρους στὰ 1913 καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν.

β') Νομὸς Χαλκιδικῆς

(Κάτ. 65 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ περισσότερο μέρος τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ τὸν χωρίζουν ἀπὸ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης τὰ βουνὰ *Χορτιάτης* καὶ *Χολομώντας*. Ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος κρεμιέται ἀπὸ τὴ μεσαν̓ὴ Μακεδονία μέσα στὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τελειώνει σὲ τρεῖς ἄλλες μικρότερες χερσόνησες, ποὺ ἀνάμεσά τους γίνονται δύο μεγάλοι κόλποι.

Τόπος. Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι τόπος ὀρεινός, ποὺ τὸν σκεπάζουν διάφορα βουνὰ τοῦ Χολομώντα καὶ ὁ Ἄθωνας. Μικρὴ καὶ στενὴ πεδιάδα εἶναι ὅλη ἡ παραλία, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο καὶ ἡ χερσόνησος Κασσάντρα. Ὁ Χολομώντας ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα δάση ἀπὸ βαλανιδιές, ἰτιὲς καὶ καστανιὲς καὶ πρὸ πάντων στὸ βορειοανατολικὸ μέρος, ὅπου εἶναι τὸ μεγάλο δάσος τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Ἴσβορου.

Προϊόντα. Βγάζει δημητριακά, ὄσπρια, μῆλα, μέλι, λάδι, μετάξι, ζῶα καὶ ξυλεία ἀπὸ τὰ δάση της. Ἔχει στὸ ἀνατολικὸ μέρος τὰ πλούσια μεταλλεῖα τοῦ Ἴσβορου καὶ κοντὰ στὸν κόλπο τῆς Κασσάντρας βγάζουν καὶ λευκόλιθο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πόλεις. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ *Πολύγυρος*, μικρὴ πόλη στοὺς νότιους πρόποδες τοῦ Χολομώντα (κάτ. 2.500). Ἡ Λαρίγκοβη (κάτ. 3.000) κι ἡ *Ἱερισσὸς* στὸν ἰσθμὸ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ποὺ τὴν ἔκοψε ὁ Ξέρξης γιὰ νὰ περάσουν τὰ πλοῖα του καὶ νὰ γλιτώση ἀπὸ τὴν τρικυμία τοῦ Ἄθωνα.

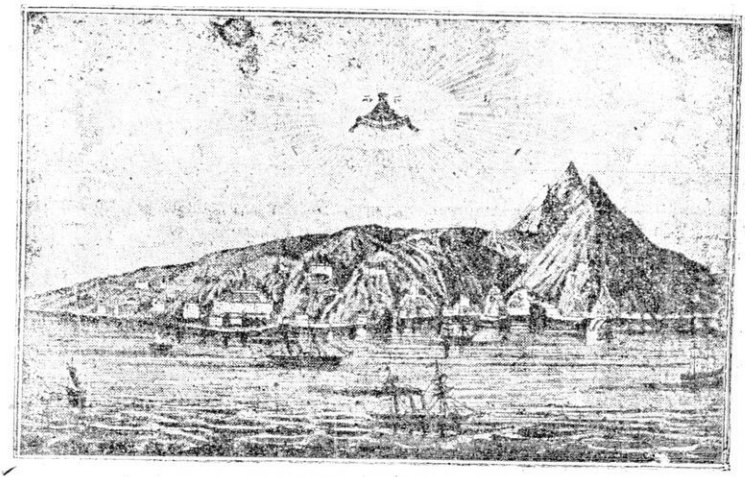

Τὸ Ἅγιο Ὄρος.

Ἡ τρίτη ἀνατολικὴ χερσόνησος, ὅπου εἶναι ὁ Ἄθωνας, λέγεται Ἅγιο Ὄρος, γιατὶ σ' δλη αὐτὴ κατοικοῦν καλόγεροι στὰ 20 μοναστήρια της καὶ στὰ 14 ἀσκητήρια· πρωτεύουσα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπου εἶναι τὸ συμβούλιο ἀπὸ καλογέρους, ποὺ κυβερνᾶ τὸ Ἅγιο Ὄρος, εἶναι οἱ Καρυές.

γ') Νομὸς Πέλλης.

(Κάτ. 95 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς Πέλλης εἶναι τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς πεδιάδας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ φτάνει ὡς τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βουνὸ Βόρα· στὰ βόρεια φτάνει ὥς τὰ σύνορα τῆς Σερβίας, ὅπου εἶναι τὸ ὄμορφο ὀροπέδιο τῆς Καρατζόβας.

Πόλεις. Ὁ νομὸς Πέλλης χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) Ἔδεσσας, 2) Ἐνωτίας, 3) Γιανιτσῶν καὶ 4) Γουμένιτσας.

1) Ἡ ἐπαρχία Ἔδεσσας ἔχει πρωτεύουσα τὴν ὄμορφη πόλη ***Ἔδεσσα*** (κάτ. 13 χιλιάδες ποὺ οἱ Βούλγαροι τὴν ἔλεγαν ***Βοδενά***, γιὰ τὰ πολλά της νερά, ποὺ κάνουν καταρράχτες καὶ κινοῦν ἐργοστάσια. Ἡ Ἔδεσσα εἶναι σὲ ὑψηλὸ μέρος στοὺς βορεινοὺς πρόποδες τοῦ Βέρμιου κι ἀπὸ κεῖ φαίνεται κάτω ἡ περισσότερη πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὰ πολλά της ποτάμια καὶ τὴ λίμνη τῶν Γιανιτσῶν. Εἶναι παλιὰ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Στὰ δυτικὰ τῆς Ἔδεσσας εἶναι ἡ λίμνη ***Ὄστροβο*** μὲ τὸ χωριὸ ***Ὄστροβο*** στὶς ὄχθες της. Ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα καὶ Ὄστροβο περνᾶ ὁ σιδερόδρομος τοῦ Μοναστηριοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἐνωτίας εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Ἐνωτία (Νώτια)***, κοντὰ στὰ Σερβικὰ σύνορα.

3) Ἡ ἐπαρχία Γιανιτσῶν εἶναι τὸ ἀνατολικὸ τῆς Ἔδεσσας πεδινὸ μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὰ ***Γιανιτσὰ*** [κάτ. 9 χιλιάδες] κοντὰ στὴ λίμνη τῶν Γιανιτσῶν· ἐδῶ στὶς 20 Ὀκτωβρίου 1912 γίνηκε μεγάλη μάχη Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ποὺ νίκησαν οἱ Ἕλληνες καὶ προχώρησαν ὕστερα γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Κοντὰ στὴν πόλη αὐτὴ εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς παλιᾶς Πέλλης, ποὺ ἦταν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλέξαντρου.

4) Ἡ ἐπαρχία Γουμένιτσας εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸν Ἀξιὸ κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Γουμένιτσα*** μικρὴ πόλη στοὺς πρόποδες βουνοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δ') Νομὸς Κοζάνης.

(Κάτ. 167 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ *σύνορα*. Ὁ νομὸς Κοζάνης εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ συνορεύει μὲ τὴ Θεσσαλία, Ἤπειρο, τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ Φλώρινας.

Ὁ *τόπος* τοῦ νομοῦ αὐτοῦ εἶναι ὀρεινός, ἔχει δυὸ μεγάλα καὶ εὔφορα ὀροπέδια, τῆς *Καστοριᾶς* μὲ συνέχεια ὅλη τὴν ποταμιὰ τοῦ Ἀλιάκμονα καὶ τὸ πιὸ μεγάλο τῶν *Καϊλαρίων*, ποὺ στὴ βορεινὴ ἄκρη του ἔχει τὴ λίμνη Ὄστροβο.

Πόλεις. Ὁ νομὸς Κοζάνης χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐπαρχίες· 1) Κοζάνης, 2) Ἀνασελίτσας, 3) Γρεβενῶν καὶ 4) Πτολεμαΐδας.

1) Ἡ ἐπαρχία Κοζάνης ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Κοζάνη* (κάτ. 13 χιλιάδες) στὴ νότια ἄκρη τοῦ ὀροπεδίου τῶν Καϊλαρίων, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Ἡ Κοζάνη στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων εἶχε κατοίκους ὅλο Ἕλληνες. Νοτιοανατολικὰ τῆς Κοζάνης καὶ πέρα ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα εἶναι τὰ Σέρβια (κάτ. 3 χιλιάδες) κοντὰ στὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ Σαραντάπορου· εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Μακεδονίας, ποὺ λευθέρωσε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς στὰ 1912. Ἀπάνω στὸν Πίερο εἶναι τὰ χωριὰ *Βελβενδὸς* (κάτ. 3 χιλιάδες) καὶ *Κατοφύγι* ἀπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἀνασελίτσας ἔχει τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ πρωτεύουσα τὴ *Σάτιστα* (κάτ. 5 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἀλιάκμονα. Δυτικὰ τοῦ Ἀλιάκμονα εἶναι οἱ μικρὲς πόλεις *Τσοτύλι* καὶ *Λαψίστα*.

3) Ἡ ἐπαρχία *Γρεβενῶν* ἔχει τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ, ποὺ εἶναι καὶ τὸ πιὸ ὀρεινό· πρωτεύουσα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔχει τὰ *Γρεβενά*, μικρὴ πόλη. Δυτικὰ στὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου εἶναι τὸ χωριὸ ***Σαμαρίνα***.

4) Ἡ ἐπαρχία Πτολεμαΐδας ἔχει τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ καὶ δυτικὰ τοῦ Βερμίου πρωτεύουσα εἶναι ἡ ***Πτολεμαΐδα*** (Καϊλάρια) στὴν πεδιάδα τῶν Καϊλαρίων, μικρὴ γεωργικὴ πόλη. Κοντὰ στὴν πόλη αὐτὴ εἶναι τὸ χωριὸ Ναλπάνκιοϊ, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Τούρκους στὰ 1912.

ε') Νομὸς Φλώρινας.

(Κάτ. 126 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας κι εἶναι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Βόρα καὶ Βόϊο καὶ τὴ λίμνη Ὄστροβο καὶ Πρέσπα. Στὰ βόρεια συνορεύει μὲ τὴ Σερβικὴ Μακεδονία, δυτικὰ μὲ τὴ βόρειο Ἤπειρο, νότια μὲ τὸ νομὸ Κοζάνης κι ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ Πέλλης.

Ὁ τόπος τοῦ νομοῦ Φλώρινας ὁ περισσότερος σκεπάζεται ἀπὸ τὰ βουνὰ ***Βόρα***, ***Βόϊο*** καὶ ***Βαρνοῦς***, ἔχει ὅμως ἀναμεταξὺ σ' αὐτὰ ἀρκετὰ μεγάλα ὀροπέδια, τῆς ***Καστοριᾶς*** καὶ ***Ὄστροβου***, ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Καϊλαρίων, ὅπου καλλιεργοῦνται πρὸ πάντων δημητριακά. Στὸ ὀροπέδιο τῆς Καστοριᾶς, ὅπου εἶναι κι ἡ λίμνη τῆς Καστοριᾶς μὲ τὰ νόστιμα χέλια της καὶ ψάρια, ἔχει τὶς πηγές του ὁ Ἀλιάκμονας.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες· 1) τῆς Φλώρινας καὶ 2) τῆς Καστοριᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Φλώρινας*** ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Φλώρινα*** (κάτ. 11 χιλιάδες), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ· εἶναι ἡ πιὸ βορεινὴ ἑλληνικὴ πόλη καὶ συγκοινω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νεῖ μὲ τὴν Ἔδεσσα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ σιδερόδρομο Θεσσαλονίκης—Μοναστηριοῦ. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ εἶναι καὶ τὰ χωριὰ ***Μπάνιτσα*** καὶ ***Σόροβιτς***, ὅπου πολέμησε γενναῖα ὁ στρατός μας στὰ 1912. Τὸ ***Σόροβιτς*** εἶναι κεντρικὸς σταθμὸς σιδεροδρομικός, γιατὶ ἐκεῖ ἔρχονται οἱ ἐπιβάτες καὶ τὰ ἐμπορεύματα γιὰ τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ τῆς περιφέρειας τῶν Καϊλαρίων. 2). Ἡ ἐπαρχία ***Καστοριᾶς*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καστοριὰ (κάτ. 10 χιλιάδες) κοντὰ στὴ λίμνη της, ἀνατολικὰ τοῦ Ἀλιάκμονα· εἶναι ὄμορφη πόλη κι' ἔχει ἐργοστάσια γιὰ γουναρικὰ καὶ βυρσοδεψεῖα. Ἡ περιφέρεια τῆς Καστοριᾶς ἔχει ἐμπόριο ἀπὸ γουναρικά, γιατὶ στὰ δάση τῶν βουνῶν της ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα κι ἀρκοῦδες ἀκόμα, ποὺ τὰ δέρματά τους κάνουν γουναρικά.

στ') Νομὸς Σερρῶν.

(κάτ. 136 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Σερρῶν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς νομοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία μὲ μιὰ βουνοσειρά, ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ Μπέλεσι κατὰ τὰ Νότια ὥς τὴ θάλασσα τοῦ Στρυμωνικοῦ κόλπου. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Βουλγαρία ποὺ χωρίζεται μὲ τὸ Μπέλεσι, στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ στὰ Ἀνατολικὰ μὲ τὸ δεύτερο νομὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τὸ νομὸ Δράμας. Στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Στρυμωνικὸ κόλπο. Τὸ περισσότερο μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ μεγάλη καὶ πλούσια πεδιάδα τῶν Σερρῶν, ποὺ στὴ μέση της περνᾶ ὁ Στρυμῶνας ποταμὸς μὲ τὰ πολλὰ νερά του κι ὕστερα ἀπὸ τὴ λίμνη τοῦ Ἀχινοῦ χύνεται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὴ θάλασσα, δυτικὰ τοῦ βουνοῦ *Παγγαίου*. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς πολλὲς φορὲς ξεχειλίζει ἀπὸ τὰ πολλὰ νερὰ καὶ πλημμυρίζει τὸν κάμπο τῶν Σερρῶν καὶ κάνει μεγάλες καταστροφές. Στὴ λίμνη τοῦ Ἀχινοῦ φέρνει τὰ νερά του κι ἕνα μικρὸ ποτάμι, ὁ Ἀγγίτης, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τ' Ἀνατολικά.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τέσσερεις ἐπαρχίες: 1) Σερρῶν, 2) Νιγρίτας, 3) Ζίχνας καὶ 4) Σιδερόκαστρου.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Σερρῶν*** ἔχει πρωτεύουσα τὶς ***Σέρρες***, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 30 χιλιάδες). Εἶναι πλούσια ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλη καὶ συγκοινωνεῖ μ' ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὸ σιδερόδρομο Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ 1913 στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο, οἱ Βούλγαροι, προτοῦ νὰ φύγουν, ἔβαλαν φωτιὰ καὶ τὴν ἔκαψαν. Καὶ στὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο καταστράφηκε πάλι ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ποὺ τὴν κυρίεψαν γιὰ λίγο καιρό.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Νιγρίτας*** εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ ***Νιγρίτα*** (κάτ. 2 χιλ.)· στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μεγάλες σφαγὲς στὴ Νιγρίτα.

3) Ἡ ἐπαρχία ***Ζίχνας*** εἶναι τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸ Παγγαῖο κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ μικρὴ πόλη ***Ζίχνα*** (κάτ. 3 χιλιάδες). ***Ἀλιστράτη***, χωριὸ μὲ ὀρφανοτροφεῖο γιὰ τὰ παιδιὰ κείνων ποὺ ἔσφαξαν οἱ Βούλγαροι στὰ 1913. ***Ροδόβειλος*** μικρὴ πόλη στοὺς πρόποδες τοῦ Παγγαίου.

4) Ἡ ἐπαρχία ***Σιδερόκαστρου*** μὲ πρωτεύουσα τὸ ***Σιδερόκαστρο*** (κάτ. 5.000), μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ σιδερόδρομου. Κοντὰ στὴν πόλη αὐτὴ γίνηκε μεγάλος πόλεμος ἑλληνοβουλγαρικός, ποὺ νίκησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ Ἕλληνες κι ἔκαμαν τοὺς Βουλγάρους νὰ περάσουν τὰ στενὰ καὶ νὰ τραβηχτοῦν στὰ παλιά τους σύνορα, στὶς 26 Ἰουνίου 1913.

ζ') Νομὸς Δράμας.

(Κάτ. 112 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς *Δράμας* εἶναι τὸ βορειοανατολικὸ μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία μὲ τὴ Ροδόπη· συνορεύει στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Σερρῶν, στὰ Βόρεια μὲ τὴ Βουλγαρία, στ' Ἀνατολικὰ μὲ τὴ Δυτικὴ Θράκη καὶ στὰ Νότια μὲ τὸν τρίτο νομὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τὸ νομὸ Καβάλλας.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος τοῦ νομοῦ κατὰ τὰ βόρεια εἶναι βουνώδης καὶ στὰ νότια πεδινὸς καὶ κλείνεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ καὶ ἀνατολικὰ μὲ βουνοσειρές, ποὺ κατεβαίνουν κατὰ τὰ νότια ἀπὸ τὰ μεγάλα βουνὰ *Ὄρβηλο* καὶ *Ροδόπη*· ἀνάμεσα εἶναι ἡ ποταμιὰ τοῦ Νέστου, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ χύνεται στὸ Θρακικὸ πέλαγος.

Ἡ πεδιάδα τῆς Δράμας, ἐκτὸς ἀπὸ δημητριακά, βγάζει καὶ πολλὰ καπνά.

Ἐπαρχίες, πόλεις. Ὁ νομὸς *Δράμας* χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες· 1) Δράμας καὶ 2) Ζύρνοβου.

Ἡ ἐπαρχία *Δράμας* εἶναι τὸ νότιο μέρος τοῦ νομοῦ, τὸ πεδινό, κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Δράμα* (κάτ. 32 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι κτισμένη σὲ τοποθεσία γιομάτη δέντρα καὶ συγκοινωνεῖ μὲ τὸ σιδερόδρομο Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ νότια τῆς Δράμας εἶναι τὸ χωριὸ τὸ Δοξάτο, ποὺ τοὺς κατοίκους του ἔσφαξαν οἱ Βούλγαροι στὶς 30 Ἰουνίου 1913.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Ἡ ἐπαρχία *Ζύρνοβου* εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸν Ὄρβηλο μὲ πρωτεύουσα τὸ *Ζύρνοβο* (κάτ. 2 χιλιάδες), χωριὸ κοντὰ στὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα.

η') Νομὸς Καβάλλας

(Κάτ. 119 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι ὁ τρίτος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, στὰ Νότια τοῦ νομοῦ Δράμας, ἀναμεταξὺ τοῦ *Παγγαίου* καὶ τοῦ Νέστου. Συνορεύει στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Σερρῶν, στὰ Βόρεια μὲ τὸ νομὸ Δράμας καὶ στὰ Ἀνατολικὰ μὲ τὴ Δυτικὴ Θράκη, ποὺ χωρίζεται μὲ τὴ νότια ποταμιὰ τοῦ Νέστου.

Ὁ *τόπος* εἶναι ὁ περισσότερος πεδινός· ἡ νότια *πεδιάδα τῆς Δράμας* καὶ ἡ πεδιάδα *Σαρισαμπὰν* βγάζουν πολλὰ καὶ καλὰ καπνά. Ἡ νότια πλευρά του βρέχεται ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος, ὅπου εἶναι καὶ τὸ νησὶ *Θάσος* μπροστὰ στὸν κόλπο τῆς Καβάλλας.

Ἐπαρχίες, πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) Καβάλλας, 2) Χρυσουπόλεως, 3) Πραβίου καὶ 4) Θάσου.

1) Ἡ ἐπαρχία *Καβάλλας* μὲ πρωτεύουσα τὴν *Καβάλλα* (κάτ. 50 χιλιάδες), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ· ἡ πόλη εἶναι παράλια καὶ ἡ δεύτερη πόλη τῆς Μακεδονίας· ἔχει λιμάνι ἐμπορικό, ὅπου φορτώνονται γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ τὰ ἐκλεκτὰ καπνὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ξάνθης Ἔχει πολλὲς ἀποθῆκες, ὅπου ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες στὴν τακτοποίηση τοῦ καπνοῦ. Εἶναι πλούσια πόλη μὲ πολλὰ καὶ καλὰ κτίρια.

2) Ἡ ἐπαρχία Χρυσουπόλεως στὰ Ἀνατολικὰ μὲ τὴν πλούσια πεδιάδα τοῦ Σαρισαμπάν· πρωτεύουσα ἔχει τὴ Χρυσούπολη κοντὰ στὸ Νέστο (κάτ. 1.600).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ἡ ἐπαρχία Πραβίου κατὰ τὸ Παγγαῖο μὲ πρωτεύουσα τὸ Πράβι (κάτ.4.600). Στὴν εἴσοδο τοῦ κόλπου τῆς Καβάλλας εἶναι οἱ Ἐλευθεραί, χωριὸ μὲ καλὸ λιμάνι.

4) Ἡ ἐπαρχία Θάσου εἶναι τὸ νησὶ Θάσος (κάτ. 12.000) μὲ πρωτεύουσα τὸ Λιμένα (κάτ. 1.200). Ἡ Θάσος ἔχει πολλὰ δάση καὶ μεταλλεῖα· εἶναι εὔφορο νησί.

Συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας.

Ἡ συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας γίνεται μὲ σιδερόδρομο, μὲ αὐτοκίνητα, ἁμάξια καὶ ζῶα. Ἀπὸ τὶς περισσότερες πόλεις τῆς Μακεδονίας περνοῦν σιδεροδρομικὲς γραμμὲς γιὰ τὴ συγκοινωνία ἀναμεταξύ τους, μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα, μὲ τὴν Ἀνατολὴ καὶ μὲ τὴν Εὐρώπη ἀκόμα. Μιὰ σιδεροδρομικὴ γραμμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, περνᾶ ἀπὸ τὴ Βέρροια, Νιάουτα, Ἔδεσσα, Φλώρινα καὶ τελειώνει στὸ Μοναστήρι τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἔρχεται ἡ σιδεροδρομικὴ γραμμὴ τῶν Ἑλληνικῶν Σιδερόδρομων κι ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν μπαίνει στὴ Μακεδονία, περνᾶ ἀπὸ τὴν Κατερίνη καὶ στὸ σταθμὸ Πλατὺ ἑνώνεται μὲ τὸ σιδερόδρομο Θεσσαλονίκης-Μοναστηριοῦ, πηγαίνει στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἀνταμώνεται μὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸ κι ἀπ' ἐκεῖ πηγαίνοντας παράπλευρα στὸν Ἀξιὸ φτάνει στὸ σταθμὸ Γευγελῆ, στὰ σύνορα τῆς Σερβίας, κι ἀπ' ἐκεῖ περνᾶ τὴ Σερβία καὶ ἀνταμώνεται μὲ ἄλλους Εὐρωπαϊκοὺς σιδερόδρομους. Τρίτη σιδεροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ σιδερόδρομου ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, περνᾶ ἀπὸ τὸ Κιλκίς, Σέρρες, Δράμα κι ὕστερα μπαίνει στὴ Δυτικὴ Θράκη κι ἀπ' ἐκεῖ προχωρεῖ ὥς τὴν Κωνσταντινούπολη. Γίνονται ὅμως τώρα κι ἄλλες μικρότερες γραμμὲς γιὰ τὴ νότια Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ γιὰ τὴ Δυτική.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στὴ Μακεδονία θαλασσινὴ συγκοινωνία ἔχει τὸ λιμάνι Θεσσαλονίκης, Ἁγίου Ὄρους καὶ Καβάλλας μὲ βαπόρια κι ἄλλα μικρότερα λιμάνια μὲ ἄλλα πλοῖα.

Δυτικὴ Θράκη.

(Κάτ. 300 χιλιάδες)

Ἡ δυτικὴ *Θράκη* εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς ἑλληνικῆς χώρας *Θράκης*, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸ κι ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο στὰ 1920 παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα.

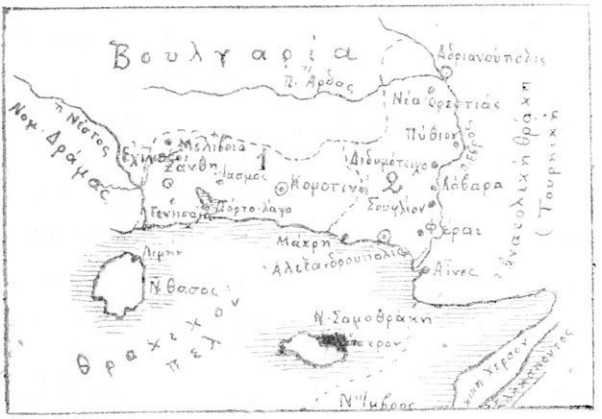

Τοποθεσία. Ἡ ἑλληνικὴ δυτικὴ Θράκη ἀρχίζει δυτικὰ ἀπὸ τὸ Νέστο ποταμὸ καὶ τελειώνει ἀνατολικὰ στὸν Ἕβρο ποταμό, ποὺ εἶναι τὸ σύνορο τῆς Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας. Στὰ βόρεια χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία μὲ τὸ ὄρος Ροδόπη καὶ στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος, ὅπου εἶναι ὁ κόλπος τοῦ *Λάγο*.

Ὁ τόπος. Στὰ βόρεια ἡ ἑλληνικὴ Θράκη εἶναι ὀρεινὴ καὶ στὰ νότια καὶ ἀνατολικὰ πεδινὴ καὶ βγάζει πολλὰ καπνά, σιτάρια, κριθάρια καὶ καλαμπόκια· σὲ πολλὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέρη ἔχει μουριές, ποὺ τρέφουν μὲ τὰ φύλλα τους μεταξοσκώληκες. Στὰ πολλὰ καὶ καλὰ λιβάδια της ζοῦν πολλὰ κοπάδια πρόβατα, γίδια καὶ βώδια· γι' αὐτὸ ἡ Θράκη βγάζει πολλὰ τυριὰ καὶ βούτυρα.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ δυτικὴ Θράκη εἶναι μιὰ γενικὴ Διοίκηση καὶ χωρίζεται σὲ δυὸ νομούς· 1) τὸ νομὸ ***Ροδόπης*** καὶ 2) τὸ νομὸ Ἔβρου.

Ὁ νομὸς Ροδόπης.

(Κάτ. 180 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ροδόπης εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τῆς ἑλληνικῆς Θράκης κι ἔχει στὰ δυτικὰ τὸ νομὸ Καβάλλας, στὰ ἀνατολικὰ τὸ νομὸ Ἔβρου, στὰ βόρεια τὴ βουλγαρικὴ Θράκη καὶ στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος μὲ τὸν κόλπο ***Πόρτο-Λάγο.***

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες· 1) τῆς Κομοτινῆς καὶ 2) τῆς Ξάνθης.

1) Ἡ ἐπαρχία Κομοτινῆς ἔχει πρωτεύουσα τὴν ***Κομοτινὴ*** (κάτ. 30 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι κτισμένη στὴν πεδιάδα καὶ λεγόταν ἄλλοτε ***Γκιουμουλτζίνα***· ἔχει πολλοὺς κήπους, μουριὲς κι ἀμπέλια.

Ἡ ἐπαρχία ***Ξάνθης*** ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ξάνθη (κάτ. 20 χιλ.) κατὰ τὸ Νέστο, ξακουστὴ γιὰ τὰ περίφημα καπνά· εἶναι πλούσια ἐμπορικὴ κι ἐργατικὴ πόλη· ἔχει πολλὲς ἀποθῆκες γιὰ καπνά, ὅπου δουλεύουν πολλὲς χιλιάδες ἐργάτες.

β'.) Νομὸς Ἔβρου.

(Κάτ. 120 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ἔβρου ἔχει ὅλη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν πεδιάδα, ποὺ εἶναι δυτικὰ τοῦ Ἔβρου, ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος ὡς τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Ὁ νομὸς αὐτὸ: συνορεύει ἀνατολικὰ μὲ τὴν τουρκικὴ Θράκη, στὰ βόρεια μὲ τὴ βουλγαρικὴ Θράκη καὶ στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ροδόπης.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Ἔβρου χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐπαρχίες· 1) τῆς Ἀλεξαντρουπόλεως, 2) Σουφλίου καὶ 3) Διδυμότειχου.

Ἡ ἐπαρχία *Ἀλεξαντρουπόλεως* ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀλεξαντρούπολη (κάτ. 14 χιλιάδες)· εἶναι παράλια πόλη καὶ τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς ἑλληνικῆς Θράκης, ποὺ λεγόταν ἄλλοτε *Δεδεαγάτς*. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ πηγαίνει καὶ τὸ νησὶ Σαμοθράκη ποὺ εἶναι ἕνα βουνὸ μὲ τὴν κορφή του τὸ *Φεγγάρι*, 1600 μέτρα ὑψηλὴ καὶ σκεπασμένη μὲ μεγάλες βαλανιδιές. Οἱ κάτοικοι εἶναι καρβουνιάρηδες καὶ βοσκοί.

2) Ἡ ἐπαρχία *Σουφλίου* ἔχει πρωτεύουσα τὸ *Σουφλὶ* (κάτ. 7 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἔβρο σὲ πλούσια πεδιάδα· εἶναι πόλη γεωργική.

3) Ἡ ἐπαρχία *Διδυμότειχου* εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὸ *Διδυμότειχο* (κάτ. 9 χιλιάδες), γεωργικὴ πόλη κοντὰ κι αὐτὴ στὸν Ἔβρο. Στὰ βόρεια καὶ κοντὰ στὴν Ἀντριανούπολη εἶναι ἡ νέα *Ὀρεστιάδα*, ποὺ κτίστηκε ἀπὸ Ἀντριανουπολῖτες Ἕλληνες, ποὺ δὲ θέλησαν νὰ μείνουν σκλάβοι στοὺς Τούρκους.

Συγκοινωνία τῆς Θράκης

Ἡ ἑλληνικὴ Θράκη ἔχει σιδεροδρομικὴ συγκοινωνία μὲ τὸ σιδερόδρομο Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ ἔρχεται δυτικὰ ἀπὸ τὴ Δράμα, περνᾶ ἀπὸ τὴν Ξάνθη, Κομοτινή, Ἀλεξαντρούπολη, ὕστερα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πηγαίνει παράπλευρα στὸν Ἕβρο, περνᾶ ἀπὸ τὸ Σουφλὶ καὶ κοντὰ στὸ Διδυμότειχο χωρίζεται ἡ γραμμὴ σὲ δυό· μιὰ πηγαίνει ἀνατολικὰ γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη κι ἡ ἄλλη βορεινὰ γιὰ τὴν Ἀντριανούπολη κι ἀπ' ἐκεῖ μπαίνει στὴ Βουλγαρία.

Θαλασσινὴ συγκοινωνία τακτικὴ ἔχει ἡ Ἀλεξανδρούπολη καὶ λιγώτερη τὸ Πόρτο—Λάγο.

ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Α'. Νησιὰ στὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Ἡ θάλασσα, ποὺ εἶναι ἀναμεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λέγεται Αἰγαῖο Πέλαγος· ἡ θάλασσα αὐτὴ εἶναι γεμάτη νησιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα. Τὰ νησιὰ αὐτά, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα, ποὺ εἶναι κοντὰ στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη, κάνουν δυὸ νομούς· α') τὸ νομὸ Εὐβοίας καὶ β') τὸ νομὸ Κυκλάδων.

α') Νομὸς Εὐβοίας.

(κάτ. 154 χιλιάδες)

Νησιά. Ὁ νομὸς Εὐβοίας ἔχει τὴν Εὔβοια, τὸ μεγαλύτερο νησὶ στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, καὶ τὶς Βόρειες Σποράδες, δηλαδὴ Σκῦρο, Σκιάθο, Σκόπελο, Ἀλόνησο καὶ μερικὰ ἄλλα μικρά.

Τοποθεσία. Ἡ Εὔβοια εἶναι μπροστὰ στὴν ἀνατολικὴ παραλία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ τὴν χωρίζει ἀπ' αὐτὴ στενὴ θάλασσα, ὁ Εὐβοϊκὸς κόλπος ποὺ στὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέση κι ἀπέναντι στὴ Βοιωτία στενεύει πολὺ (60 μέτρα) καὶ κάνει τὸν πορθμὸ τοῦ Εὔριπου, ὅπου τὰ νερὰ τὸ μισὸ ἡμερονύκτιο τρέχουν σὰν ποτάμι ἀπάνω καὶ τ' ἄλλο μισὸ κάτω· τὸ φαινόμενο αὐτὸ τὸ λέγουν *παλίρροια*.

Ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα περνοῦν στὴν Εὔβοια μ' ἕνα μεγάλο γεφύρι στὸν πορθμό, ποὺ ἀνοίγει, ἅμα θὰ περάσουν τὰ πλοῖα, κι ὕστερα κλείνει πάλι. Τὰ ἄλλα νησιὰ τοῦ νομοῦ εἶναι στὰ βορειοανατολικὰ τῆς Εὔβοιας.

Τόπος. Τὸ νησὶ Εὔβοια εἶνε μακρουλό, στενὸ στὶς ἄκρες καὶ πιὸ πλατὺ στὴ μέση. Στὰ Βόρεια τελειώνει

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στ' ἀκρωτήρια Κήναιο κατὰ τὸ Μαλιακὸ κόλπο καὶ Ἀρτεμίσιο στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη, ὅπου γίνηκε ἡ ναυμαχία τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Περσικοῦ στόλου στὰ 490 π.Χ. Στὰ νότια τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι *Καφηρέα* (Κάβο-Ντόρο).

Ἡ Εὔβοια εἶναι πολὺ ὀρεινή· μιὰ βουνοσειρὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη καὶ τελειώνει στὴν ἄλλη· στὸ βόρειο μέρος εἶναι τὸ βουνὸ *Τελέθριο*, ποὺ κατὰ τὰ νότια καὶ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο ἔχει συνέχεια μὲ τὸ *Καντήλι*, ποὺ εἶναι πιὸ ὑψηλὸ καὶ ἀπότομο κατὰ τὴ θάλασσα· τὸ Καντήλι κατὰ τὰ Νοτιοανατολικὰ ἔχει τὴ *Δίρφη*, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὄμορφη καὶ δοσωμένη κοιλάδα, τὸ ὑψηλότερο βουνὸ τῆς Εὔβοιας μὲ δάση καὶ πεῦκα· κατὰ τὰ νότια ἡ Δίρφη χαμηλώνει σιγὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς λόφους στὴ νότια ἄκρη ἡ *Ὄχη*, πιὸ χαμηλὴ ἀπὸ τὴ Δίρφη καὶ κατὰ τὴν Ἀνατολὴ τελειώνει σιὸ ἀκρωτήρι *Καφηρέα*. Στὴ βορεινὴ παραλία, ἀπὸ τὸ Τελέθριο ὡς τὴ θάλασσα, ξαπλώνετοι ἡ μικρὴ καὶ πλούσια πεδιάδα τοῦ *Ξηροχωριοῦ*, ποὺ βγάζει σιτάρι, καλαμπόκι, καπνά, κρασὶ καὶ λάδι. Ἀπὸ τὴ Δίρφη κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ὡς τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο ξαπλώνεται ἡ πεδιάδα τῆς *Χαλκίδας* ποὺ οἱ παλιοὶ τὴν ἔλεγαν *Ληλάντιο πεδίο*, ἀπὸ ἕνα μικρὸ ποτάμι ποὺ τὴν ποτίζει, τὸ *Λήλαντα*. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ εἶναι πολὺ εὔφορος καὶ γεμάτη ἀμπέλια καὶ καρποφόρα δέντρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πεδιάδες αὐτὲς εἶναι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ κοιλάδες καὶ μικρὲς πεδιάδες, ὅπου καλλιεργοῦν ἀμπέλια, ἐλιὲς καὶ λίγα δημητριακά. Ἡ Εὔβοια ἔχει καὶ καλὰ λιβάδια, ὅπου βόσκουν κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια καὶ βγάζει καλὸ βούτυρο καὶ τυρί. Ἀπάνω στὸ Καντήλι εἶναι τὸ χωριὸ *Μαντούδι*· ἐκεῖ βγάζουν *λευκόλιθο*, ποὺ μὲ μικρὸ σιδερόδρομο τὸν κατεβάζουν στὴ *Δίμνη* καὶ τὸν φορτώνουν στὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλοῖα γιὰ τὸ ἐξωτερικό. Ἡ Σκῦρος εἶναι Ἀνατολικὰ τῆς Εὔβοιας· εἶναι ὅλο βουνὰ καὶ λίγο τόπο ἔχει γιὰ καλλιέργεια· στὸ νησὶ αὐτὸ ἔχουν λιβάδια, ὅπου βόσκουν ἀρκετὰ πρόβατα καὶ βγάζουν καλὸ τυρὶ κεφαλήσιο, ποὺ μοιάζει μὲ τὰ καλὰ Εὐρωπαϊκὰ τυριά. Ἡ Σκόπελος, Σκίαθο κι Ἀλόνησος εἶναι Βορειοανατολικὰ τῆς Εὔβοιας, βγάζουν λάδι, κρασὶ κι ἀχλάδια μεγάλα, τὰ *Σκοπελίτικα*.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς *Εὐβοίας* χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) τῆς *Χαλκίδας*, 2) τοῦ *Ξηροχωρίου*, 3) τῆς *Καρυστίας*, 4) τῆς *Σκοπέλου*.

1) Ἡ ἐπαρχία *Χαλκίδας* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Χαλκίδα*, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, κοντὰ στὸν πορθμὸ τοῦ Εὔριπου (κάτ. 17 χιλιάδες) εἶναι πόλη ἐμπορικὴ καὶ γεωργική· στὸ λιμάνι της φορτώνουν κρασιὰ γιὰ ὅλη τὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Εὐρώπη. Στὰ νότια τῆς Χαλκίδας, στὴν παραλία, ὅπου ἦταν ἡ πόλη *Ἐρέτρια* εἶναι τὸ χωριὸ *Νέα Ψαρά*, ποὺ κτίστηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἀπὸ πρόσφυγες Ψαριανούς, ποὺ δὲ θέλησαν νὰ μείνουν σκλάβοι.

2) Ἡ ἐπαρχία *Ξηροχωρίου* ἔχει πρωτεύουσα τὸ Ξηροχῶρι (κάτ. 3.300) στὴν πεδιάδα καὶ λίγο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅπου ἔχει τὸ λιμάνι τοὺς *Ὠραιούς*. Στὰ δυτικὰ τοῦ *Ξηροχωρίου* καὶ στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου εἶναι ἡ *Αἰδηψὸς* μὲ τὰ περίφημα ζεστὰ λουτρά της, ὅπου πολλοὶ ἄρρωστοι πηγαίνουν κάθε χρόνο. Ἔχει καλὰ ξενοδοχεῖα καὶ λουτῆρες πολλούς.

3) Ἡ ἐπαρχία *Καρυστίας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Κύμη* (κάτ. 2.000) στὴν ἀνατολικὴ παραλία τοῦ νησιοῦ, ὅπου ἡ Δίρφη κατεβαίνει κατὰ τὴ θάλασσα, ξακουσμένη γιὰ τὰ καλά της κρασιά. Κοντὰ στὴν Κύμη βγαίνει πετροκάρβουνο. Στὴ νότια ἄκρη τῆς Εὐβοίας εἶναι ἡ *Κά-*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρυστος μὲ καλὸ λιμάνι. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ πηγαίνει καὶ τὸ νησὶ Σκύρος, ὅπου εἶναι χωριὸ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα. Στὴ Σκύρο πέθανε ὁ Θησέας (κάτ. 3 χιλιάδες).

4) Ἡ ἐπαρχία *Σκόπελου*, ποὺ ἔχει ὅλα τὰ νησιὰ τὶς *Βόρειες Σποράδες*, ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Σκόπελο* (κάτ. 4 χιλιάδες) ἀπάνω στὸ νησὶ Σκόπελο. *Σκίαθος* (κάτ. 3 χιλιάδες) ἀπάνω στὸ νησὶ Σκίαθος, μὲ λιμάνι καὶ πολλοὺς ναυτικούς.

β') Νομὸς Κυκλάδων.

(Κάτ. 130 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Στὸ Αἰγαῖο πέλαγος κατὰ τὰ νότια τῆς Εὐβοίας καὶ νοτιανατολικὰ τῆς Ἀττικῆς εἶναι σκορπισμένα πολλὰ νησιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα, ποὺ κάνουν ἕνα κύκλο στὸ νησὶ Δῆλο, ποὺ οἱ παλιοὶ τὸ εἶχαν γιὰ ἱερὸ νησί, καὶ γι' αὐτὸ τὰ εἶπαν *Κυκλάδες*. Τὰ μεγαλύτερα νησιὰ εἶναι ἡ Ἄντρος κοντὰ στὸ ἀκρωτήρι τῆς Εὐβοίας τὸν *Καφηρέα*, ἡ *Τῆνος* παρακάτω, ποὺ χωρίζεται μὲ στενὸ πορθμὸ ἀπὸ τὴν Ἄντρο, ἡ *Νάξος* κι ἡ *Πάρος*.

Ὁ τόπος. Τὰ περισσότερα νησιὰ ἀπὸ τὶς Κυκλάδες εἶναι ὅλο βουνὰ μὲ μικρὲς κοιλάδες, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν παραλία καὶ τὶς λέγουν *λιβάδια*. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως νησιὰ ἔχουν πεδιάδες καὶ κοιλάδες ὄμορφες κι ἄφθονα νερά. Ὑψηλὸ βουνὸ ἔχει μόνο ἡ Νάξος, τὸ *Δρῖο*. Τὸ νησὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ πιὸ εὔφορο.

Τὰ νησιὰ αὐτὰ τρέφουν πολλὰ ζῶα καὶ βγάζουν ἐκλεκτὸ τυρὶ καὶ ζῶα γιὰ σφάξιμο μὲ νόστιμο κρέας. Βγάζουν ἀκόμη λάδι, κρασί, πορτοκάλια, κίτρα, λεμόνια καὶ λαχανικά. Στὴ Νάξο βγάζουν σμύριδα, στὴ Θήρα μπαρτζουλάνα καὶ στὴν Τῆνο καὶ Πάρο μάρμαρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ νησιῶτες αὐτοὶ εἶναι γεωργοὶ καὶ ναυτικοί.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Κυκλάδων χωρίζεται σὲ 7 ἐπαρχίες: 1) Σύρου 2) Ἄντρου, 3) Τήνου, 4) Νάξου, 5) Κέας, 6) Μήλου καὶ 7) Θήρας.

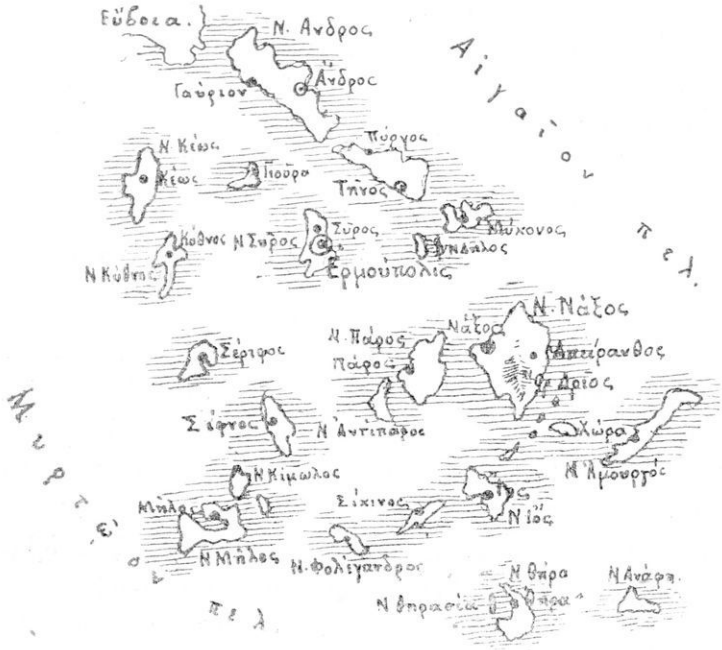

Ἡ ἐπαρχία ***Σύρου*** ἔχει τὰ νησιὰ ***Σῦρο, Μύκονο*** καὶ ***Μῆλο*** καὶ πρωτεύουσα τὴν ***Ἑρμούπολη*** (κάτ. 21 χιλιάδες), πόλη στὸ νησὶ Σῦρο, μὲ καλὸ καὶ μεγάλο λιμάνι. Ἡ πόλη αὐτὴ γίνηκε κατὰ τὴν ἐπανάσταση ἀπὸ πρόσφυγες Χιῶτες, Ψαριανοὺς καὶ Κάσιους καὶ γρήγορα πρόκοψε στὸ ἐμπόριο τόσο πολύ, ποὺ γίνηκε ἡ πρώτη ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλη τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ διατηρήθηκε ἔτσι ὥς τὴν ἐποχή, ποὺ μεγάλωσε καὶ πῆρε τὸ περισσότερο ἐμπόριο ὁ Πειραιάς· ἔχει καλὰ κτίρια, ὄμορφες ἐκκλησίες, δρόμους λιθοστρωμένους,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὄμορφη προκυμαία καὶ πλατεῖες, ποὺ ἡ πλατεῖα Μιαούλη, ὅπου εἶναι κι ὁ ἀνδριάντας του στημένος, εἶναι μεγάλη καὶ ἔχει στὴν ἄκρη ἕνα μεγάλο κι ὄμορφο κτίριο, τὸ ***δημαρχεῖο*** καὶ τὰ ***δικαστήρια***. Στὸ λιμάνι της φορτώνονται τὰ πολλὰ καὶ πρώϊμα λαχανικά, ποὺ βγάζει τὸ νησὶ αὐτό, ἂν κι εἶνσι ὅλο βράχια. Ἡ Ἑρμού-

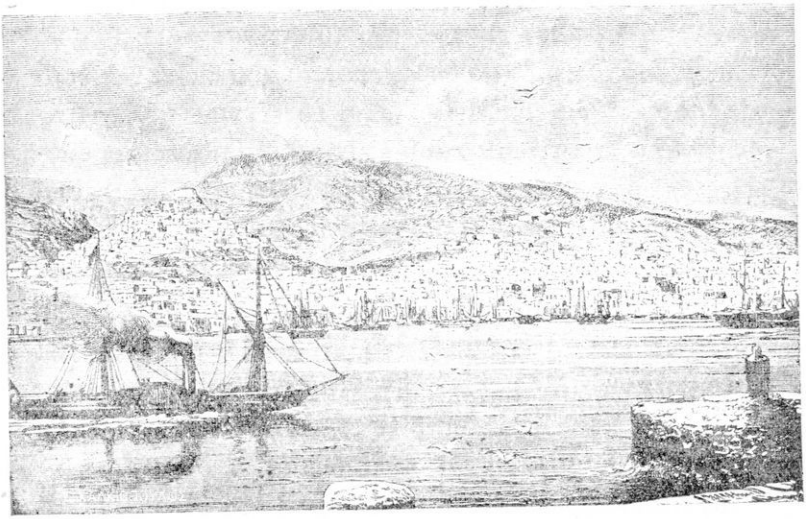

Τὸ λιμάνι τῆς Σύρου.

πολη ἔχει κλωστήρια, ὑφαντουργεῖα, βυρσοδεψεῖα κι ἀποθῆκες πετροκάρβουνο γιὰ τὰ βαπόρια. Ἀποπάνω ἀπὸ τὴν Ἑρμούπολη καὶ σὲ ὑψηλὸ λόφο εἶναι ἡ Ἄνω Σῦρος (κάτ. 2.200), μὲ ὡραῖες φράγκικες ἐκκλησίες, γιατὶ οἱ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες δυτικοὶ χριστιανοί, ὅπως κι οἱ χωριάτες ὅλου τοῦ νησιοῦ. Στὸ νησὶ Μύκονο, τὸ μεγαλύτερο χωριὸ εἶναι ἡ Μύκονο στὴν παραλία (κάτ. 2 χιλιάδες). Τὸ νησὶ αὐτὸ εἶναι χαμηλὸ καὶ βγάζει καλὴ μυζήθρα καὶ λουκάνικα.

2) Ἡ Ἐπαρχία ***Ἄντρου*** ἔχει μόνο τὸ νησὶ Ἄντρο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἄντρο (κάτ. 2.100) στὴν ἀνατολικὴ παραλία. Στὴν Ἄντρο κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀποίκια εἶναι μιὰ πηγή, ποὺ βγαίνει νερὸ χωνευτικὸ καὶ τὸ πουλοῦν στὰ φαρμακεῖα, *τὸ νερὸ τῆς Σάριζας*. Ἡ Ἄντρος βγάζει καλὸ λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια καὶ κρεμύδια.

3) Ἡ ἐπαρχία *Τήνου* ἔχει τὸ νησὶ *Τῆνο* καὶ πρωτεύουσα τὸ χωριὸ Τῆνο (κάτ. 2.500) στὴ νότια παραλία σὲ μικρὸ λιμάνι. Στὴν κορυφὴ τοῦ χωριοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία «Εὐαγγελίστρια» ὅπου δυὸ φορὲς τὸ χρόνο, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Παναγίας στὶς 15 Αὐγούστου, γίνονται μεγάλα πανηγύρια καὶ μαζεύονται χιλιάδες προσκυνητὲς ἀπ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ μέρη. Τὸ νησὶ Τῆνος εἶναι ὅλο βουνὰ μὲ μικρὲς κοιλάδες· βγάζει ζῶα, ντομάτες καὶ μάρμαρα.

4) Ἡ ἐπαρχία *Νάξου* ἔχει τὰ νησιὰ *Νάξο*, *Πάρο* κι *Ἀντίπαρο* καὶ πρωτεύουσα τὴ *Νάξο* ἀπάνω στὸ νησὶ Νάξο (κάτ. 2 χιλιάδες). Στὴν Πάρο εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἡ «*Ἑκατονταπυλιανὴ*» κτισμένη ἀπὸ πολλὰ χρόνια, μεγάλη καὶ πολὺ ὡραία.

5) Ἡ ἐπαρχία *Κέας* ἔχει τὰ νησιὰ *Κέα* (Τζιά), *Κύθνο* καὶ *Σέριφο* καὶ πρωτεύουσα τὴν Κέα στὴ μέση τοῦ νησιοῦ Κέα (κάτ. 3 χιλιάδες). Στὴν Κύθνο εἶναι ζεστὰ λουτρὰ καὶ ἡ Σέριφος ἔχει μεταλλεῖα, ὅπου βγάζουν σίδερο.

6) Ἡ ἐπαρχία *Μήλου* ἔχει τὰ νησιὰ *Μῆλο*, *Κίμωλο*, *Σίκινο*, *Φολέγαντρο* καὶ *Σίφνο* καὶ πρωτεύουσα τὴ Μῆλο (Πλάκα) στὸ νησὶ Μῆλο (κάτ. 800), μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Στὴ Μῆλο βρέθηκε σὲ παλιοὺς τάφους τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, ἡ «*Ἀφροδίτη τῆς Μήλου*».

7) Ἡ ἐπαρχία *Θήρας* ἔχει τὰ νησιὰ *Θήρα* ἢ *Σαντορίνη*, *Ἴο*, *Ἀμοργό*, *Ἀνάφη* καὶ μερικὰ μικρὰ κι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀκατοίκητα καὶ πρωτεύουσα τὴ *Θήρα* (κ. 700), στὴ δυτικὴ παραλία τοῦ νησιοῦ, σὲ κόλπο ὅπου μέσα στὴ θάλασσα εἶναι *ἡφαίστειο*. Καὶ στ' ἄλλα νησιὰ τὰ μεγαλύτερα χωριὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸ νησί τους.

Β' Νησιὰ στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

(κάτ. 308 χιλιάδες).

Ἀπὸ τὰ νησιά, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λευτέρωσε καὶ πῆρε τὸ ἑλληνικὸ Κράτος στὰ 1912 τὴ ***Σάμο***, τὴν ***Ἰκαρία***, τὴ ***Χίο***, τὰ *Ψαρά*

τὴ ***Λέσβο***, τὴ ***Λῆμνο*** στὸ Θρακικὸ πέλαγος, καὶ μερικὰ ἄλλα μικρά. Τὰ νησιὰ αὐτὰ χωρίζονται σὲ 3 νομούς· 1) τῆς ***Λέσβου***, 2) τῆς ***Χίου*** καὶ 3) τῆς ***Σάμου***.

α' *Νομὸς Λέσβου*.

(Κάτ. 161 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς Λέσβου ἔχει τὰ νησιὰ ***Λέσβο***, ***Ἅγιο Εὐστράτιο*** καὶ ***Λῆμνο***. Ἀπ' αὐτὰ τὸ πιὸ μεγάλο εἶναι ἡ ***Λέσβος***, ποὺ εἶναι μπροστὰ σ' ἕνα κόλπο στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ὁ ἅγιος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εὐστράτιος εἶναι ἕνα νησάκι νότια τῆς Λήμνου, ποὺ εἶναι στὸ Θρακικὸ πέλαγος.

Ὁ τόπος. ***Ἡ Λέσβος*** εἶναι μεγάλο νησὶ μὲ χαμηλὰ βουνά, σκεπασμένο ἀπὸ δάση καὶ πολὺ εὔφορο· τὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ τὰ χαμηλὰ μέρη εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ ἐλιές, ἀμπέλια κι ἄλλα καρποφόρα δέντρα· στὶς κοιλάδες καὶ στὶς μικρὲς πεδιάδες καλλιεργοῦν καὶ σιτάρι. Στὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ βουνὸ Ὄλυμπος ἢ Προφήτης Ἠλίας καὶ στὸ βορεινὸ μέρος εἶναι ἕνα ἄλλο χαμηλότερο βουνό· ἀνάμεσα στὰ δυὸ βουνὰ ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοῦ νησιοῦ εἶναι δυὸ κόλποι, κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ὁ κόλπος τῆς ***Καλλονῆς***, καὶ κατὰ τὰ Ἀνατολικὰ τῆς ***Γέρας***. Τὸ νησὶ αὐτὸ βγάζει πολὺ λάδι, κρασί, φροῦτα καὶ σιτάρι. Ἔχει καὶ ζεστὰ λουτρά.

Ἡ Λῆμνος εἶναι νησὶ χαμηλὸ καὶ φαλακρὸ μὲ πολὺ καλὸ λιμάνι, τὸ ***Μοῦδρο***· οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοί, βοσκοὶ καὶ ναυτικοί.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Λέσβου χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐπαρχίες: 1) Μυτιλήνης, 2) Πλωμαρίου, 3) Μολύβου καὶ 4) Λήμνου.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Μυτιλήνης*** ἔχει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Λέσβου μὲ πρωτεύουσα τὴ ***Μυτιλήνη*** (κάτ. 28 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Ἡ Μυτιλήνη εἶναι κτισμένη ἀναμεταξὺ σὲ δυὸ λιμάνια στὴ μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ νησιοῦ· ἔχει ὄμορφες ἐξοχές, μεγάλα κτίρια κι εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ὡραιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας· εἶναι ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλη· ἔχει προπάντων ἐργοστάσια γιὰ σαπούνια.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Πλωμαρίου***, ποὺ εἶναι τὸ νότιο μέρος τῆς Λέσβου, ἔχει πρωτεύουσα τὸ Πλωμάρι (κάτ. 6.500) στὴ νότια παραλία μὲ μικρὸ λιμάνι. Ἀνάμεσα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στοὺς δυὸ κόλπους εἶναι ἡ μικρὴ γεωργικὴ πόλη *Ἀγιάσος* (κάτ. 6 χιλιάδες).

3) Ἡ ἐπαρχία *Μολύβου*, ποὺ εἶναι τὸ βορεινὸ μέρος τῆς Λέσβου, ἔχει πρωτεύουσα τὸ Μόλυβο (κάτ. 3 χιλιάδες). Στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ χωριὸ *Ἐρεσσός* (κάτ. 3 χιλιάδες), ὅπου ὁ Παπανικολῆς στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔκαψε ἕνα Τούρκικο πολεμικὸ πλοῖο.

4) Ἡ ἐπαρχία *Λήμνου* ἔχει τὰ νησιὰ Λῆμνο (κάτ. 4 χιλιάδες) καὶ τὸ μικρὸ νησάκι Ἅγιο Εὐστράτιο. Πρωτεύουσα στὴν ἐπαρχία αὐτὴ εἶναι τὸ *Κάστρο* (κάτ. 1.800) στὴ δυτικὴ παραλία τῆς Λήμνου.—Μοῦδρος, χωριὸ παράλιο στὸν κόλπο τοῦ Μούδρου.

β΄ Νομὸς Χίου.

(Κάτ. 76 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς Χίου ἔχει τὰ νησιὰ *Χίο*, *Ψαρὰ* καὶ *Οἰνοῦσες*. Ἀπ' αὐτὰ ἡ Χίος εἶναι μεγάλο νησὶ μακρουλὸ ἀπέναντι σὲ μιὰ Χερσόνησο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν *Ἐρυθραία*. Τὰ Ψαρὰ εἶναι μικρὸ νησὶ στὰ Δυτικὰ τῆς Χίου καὶ οἱ Οἰνοῦσες εἶναι μικρὰ νησάκια στὰ Βορειοανατολικὰ τῆς Χίου.

Ὁ τόπος. Τὸ νησὶ Χίος εἶναι ὀρεινό, ἀλλὰ πολὺ εὔφορο· βγάζει κρασί, λάδι, σῦκα, ἀμύγδαλα καὶ μαστίχα. Τὰ Ψαρὰ εἶναι ὅλο πέτρες καὶ μόνο λίγο τόπο ἔχει γιὰ καλλιέργεια καὶ λίγες συκές. Οἱ Οἰνοῦσες εἶναι 4 νησάκια, ὅπου κατοικοῦν λίγοι ψαράδες.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς δὲ χωρίζεται σὲ ἐπαρχίες. Ἔχει πρωτεύουσα τὴν πόλη *Χίο* (κάτ. 20 χιλιάδες), στὸ μέσο τῆς ἀνατολικῆς παραλίας μὲ καλὸ λιμάνι· εἶνα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλη. *Καρδαμύλη*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(κάτ. 6 χιλιάδες), ***Βοροντάδες*** ναυτικὴ πόλη, ***Βολισσὸς*** (κάτ. 2 χιλιάδες), πατρίδα τοῦ Κοραῆ. Ἡ πόλη Χίος καὶ τὰ χωριά της καταστράφηκαν στὰ 1821 ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ στὸ λιμάνι τῆς Χίου ὁ Κανάρης τότε ἔκαψε τὴν Τούρκικη ναυαρχίδα. Στὸ νησὶ Ψαρὰ κατοικοῦν λίγοι ναυτικοί. Τὰ Ψαρὰ εἶναι δοξασμένο νησὶ γιὰ τὴν παληκαριά, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ψαριανοὶ στὴν ἐπα-

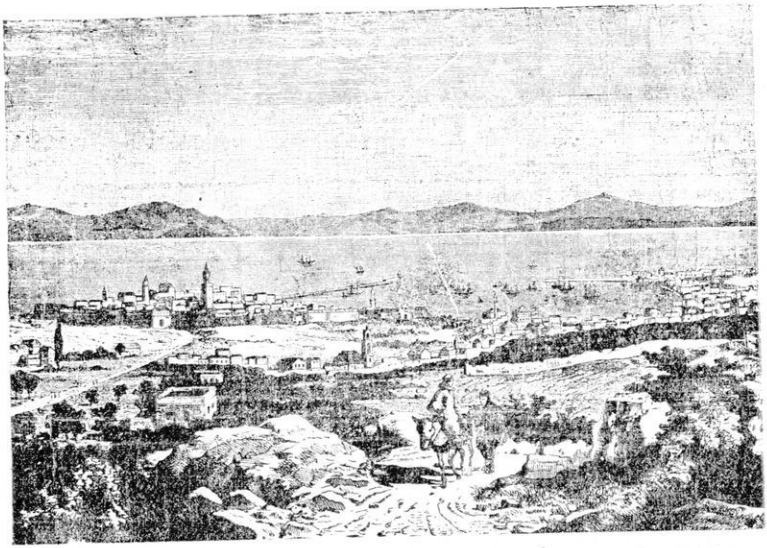

Ἡ Χίος.

νάσταση καὶ τὴν καταστροφή τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους· εἶναι καὶ πατρίδα τοῦ δοξασμένου πυροπλητὴ Κ. Κανάρη.

Νομὸς Σάμου.

(Κάτ. 70 χιλιάδες)

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰ νησιὰ ***Σάμο*** καὶ ***Ἰκαρία.*** Ἀπ' αὐτὰ ἡ Σάμος εἶναι μεγάλο νησὶ πολὺ κοντὰ στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτὴ μὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στενὸ πορθμὸ κι ἔχει ἀπέναντι τὸ ἀκρωτήρι **Μυκάλη**. Ἰκαρία εἶναι δυτικὰ τῆς Σάμου καὶ πιὸ μικρὴ ἀπ' αὐτή.

Ὁ τόπος. Τὸ νησὶ Σάμος εἶναι ὀρεινὸ ἀλλὰ καταπράσινο ἀπὸ τὰ πολλὰ δέντρα καὶ τ' ἀμπέλια· εἶναι πολὺ εὔφορος ὁ τόπος καὶ βγάζει σταφίδα ροζακιά, κρασί, λάδια καὶ φρούτα. Ἡ Ἰκαρία εἶναι στενή, μακρουλὴ καὶ πολὺ ὀρεινὴ μὲ τόπο ὄχι εὔφορο· ἔχει ὅμως δάση, ποὺ βγάζουν ξυλεία καὶ κάρβουνα.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Σάμου ἔχει δυὸ ἐπαρχίες· 1) τῆς Σάμου καὶ 2) τῆς Ἰκαρίας.

1) Ἡ ἐπαρχία Σάμου εἶναι ὅλο τὸ νησὶ ἡ Σάμος μὲ πρωτεύουσα τὸ **Λιμένα Βαθὺ** στὴν ἀνατολικὴ παραλία μὲ καλὸ καὶ μεγάλο λιμάνι καὶ σὲ κάμπο, ποὺ εἶναι γύρω κλεισμένος μὲ βουνά· εἶναι πόλη ἐμπορική, ἔχει καὶ ἐργοστάσια γιὰ σαπούνια καὶ βυρσοδεψεῖα. Κοντὰ στὸ Λιμένα—Βαθὺ εἶναι τὸ **Βαθὺ** (κάτ. 15 χιλιάδες καὶ τὰ δυὸ μαζί), ποὺ θεωρεῖται μιὰ πόλη μὲ τὸ Λιμένα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στὴ βορεινὴ παραλία εἶναι τὸ χωριὸ Σάμος, ἡ παλιὰ πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ, καὶ τὰ Καρλόβασια (κάτ. 5 χιλιάδες) μὲ βυρσοδεψεῖα.

2) Ἡ ἐπαρχία *Ἰκαρίας* ἔχει πρωτεύουσα τὸν Ἅγιο Κυρῆκο· στὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἰκαρίας εἶναι τὰ μικρὰ νησιὰ Φοῦρνοι.

Συγκοινωνία.

Ὅλα τὰ νησιά, ποὺ εἶναι στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔχουν συγκοινωνία καλὴ μὲ βαπόρια, ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ περνοῦν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τους.

Γ'. Ἡ Κρήτη.

(Κάτ. 386 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ἡ Κρήτη, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο νησὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ δεύτερη ἀπὸ τὴν Κύπρο ἀπὸ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ νησιά, βρίσκεται στὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ κλείνει ἀπὸ τὰ νότιά τὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Εἶναι ἡ πιὸ νότια Ἑλληνικὴ χώρα. Ἡ θάλασσα, ποὺ εἶναι ἀναμεταξὺ ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὶς Κυκλάδες, λέγεται ***Κρητικὸ Πέλαγος.***

Ὁ τόπος. Τὸ μεγαλύτερο αὐτὸ νησὶ εἶναι μακρουλὸ ἀπὸ τὰ δυτικὰ κατὰ τὰ ἀνατολικά. Στὰ βορειοδυτικὰ ἔχει κοντά της τὰ Ἀντικύθηρα καὶ παραπάνω τὰ Κύθηρα ποὺ εἶναι κοντὰ στὸ Μαλέα τῆς Πελοποννήσου. Στὴ βορεινή της παραλία κατὰ τὸ Αἰγαῖο ἔχει πολλοὺς κόλπους καὶ λιμάνια ἀνοικτὰ κατὰ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα· στὴ νότια παραλία της κατὰ τὴν Ἀφρικὴ δὲν ἔχει τόσους κόλπους καὶ λιμάνια καλὰ κι ἔτσι φυσικὰ εἶναι καμωμένη νὰ ἔχη σχέση μὲ τὴν Ἑλλάδα κι ὄχι μὲ ἄλλες χῶρες. Ἀπὸ τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δυτικὰ ὥς τὰ ἀνατολικά, μιὰ μακριὰ σειρὰ ἀπὸ βουνὰ κάνουν τὸν τόπο της ὀρεινό, κατὰ τὶς θάλασσες ὅμως καὶ ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ἔχει κοιλάδες καὶ μικρὲς πεδιάδες πολὺ ὄμορφες. Ἐπειδὴ βρίσκεται στὰ νότια καὶ ἀνάμεσα σὲ μεγάλες θάλασσες, ἄν κι' ἔχη μεγάλα καὶ ὑψηλὰ βουνά, δὲν ἔχει κλῖμα πολὺ ψυχρὸ οὔτε πολὺ ζεστό· γι' αὐτὸ βγάζει πολλὰ καὶ διάφορα προϊόντα καὶ σὲ πολὺ καλὴ ποιότητα.

Ἡ παραλία. Τοὺς πιὸ πολλοὺς κόλπους ἡ Κρήτη ἔχει στὸ Κρητικὸ πέλαγος, ὅπου δύο κόλποι, τοῦ Μιράμπελλου κατὰ τὰ ἀνατολικὰ καὶ τοῦ Ἁλμυροῦ κατὰ τὰ δυτικὰ τὴν χωρίζουν σὲ τρία μέρη· ἀπ' αὐτὰ τὸ πιὸ μεγάλο καὶ πλατὺ εἶναι τὸ μεσανό. Πιὸ δυτικὰ εἶναι ὁ κόλπος τῆς ***Σούδας***, πολὺ καλὸ λιμάνι, τῶν ***Χανίων*** καὶ τοῦ ***Κισσάμου***. Στὴ νότια παραλία εἶναι ὁ κόλπος τῆς ***Μεσαριᾶς***.

Ἀκρωτήρια στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη εἶναι τὸ ***Σίδερο*** καὶ στὴ δυτικὴ τὸ ***Ψάκο*** ἢ ***Σπάθα*** καὶ στὸν κόλπο τῆς Μεσαριᾶς τὸ ***Λίθινο***.

Ὄρη. Ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Κρήτης εἶναι τὰ ὑψηλὰ καὶ μὲ δάση σκεπασμένα ***Λευκὰ Ὄρη***, στὰ μέσο ὁ ***Ψη***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λορείτης (*Ἴδη*), καὶ στὸ ἀνατολικὸ μέρος ἡ *Δίκτη* ἢ *Λασήθι*.

Πεδιάδες καὶ *ποταμοί*. Οἱ πιὸ πολλὲς πεδιάδες τοῦ νησιοῦ εἶναι στὸ βορεινὸ μέρος, τῶν Χανίων, τοῦ Ἡρακλείου κι' ἄλλες μικρότερες· πίσω ὅμως ἀπὸ τὸν Ψηλορείτη κατὰ τὰ νότια εἶναι ἡ μεγαλύτερη πεδιάδα τῆς Κρήτης, ἡ *Μεσαριά*, ποὺ τὴν ποτίζουν τὰ ποτάμια *Ληθαῖος* κι' *Ἀναποδιάρης*. Τὰ περισσότερα νερὰ ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ χύνονται στὸ Κρητικὸ πέλαγος μὲ πολλὰ μικρὰ ποτάμια.

Προϊόντα. Ἡ Κρήτη βγάζει πολλὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα ὅπως: *λάδι*, *σταφίδες ραζακιές*, *κρασί*, *κάστανα*, *πορτοκάλια*, *χαρούπια*, *βαλανίδια* κι' ἄλλα. Στὰ λιβάδια της τρέφουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια καὶ βγάζουν ἐκλεκτὸ νόστιμο *τυρί*.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ Κρήτη μ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες της δὲ λευτερώθηκε μαζὶ μὲ τὴν παλιὰ Ἑλλάδα στὴν Ἐπανάσταση, ὅπως κι ἄλλες Ἑλληνικὲς χῶρες. Οἱ Κρητικοὶ ποτὲ δὲν ἔπαψαν τοὺς ἀγῶνες τους γιὰ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὴ λεύτερη Ἑλλάδα, πολλὲς ἐπαναστάσεις ἔκαμαν καὶ πολλὲς φορὲς τιμωρήθηκαν γιὰ τοῦτο ἄγρια ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τέλος στὰ 1897 πέτυχαν νὰ γίνη ἡ Κρήτη ἡγεμονία χωριστὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα κι ἔτσι ἔμεινε ὥς τὰ 1912· στὸν Βαλκανοτουρκικὸ ὅμως πόλεμο κατάργησε τὴν ἡγεμονία καὶ ἑνώθηκε μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κρήτη εἶναι μιὰ γενικὴ Διοίκηση μὲ γενικὸ διοικητή, ποὺ μένει στὰ Χανιὰ καὶ χωρίζεται σὲ 4 νομούς· *1) Χανίων*, *2) Ρεθύμνης*, *3) Ἡρακλείου* καὶ *4) Λασηθίου*.

α'. Νομὸς Χανίων.

(Κάτ. 112 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι ὅλο τὸ δυτικὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

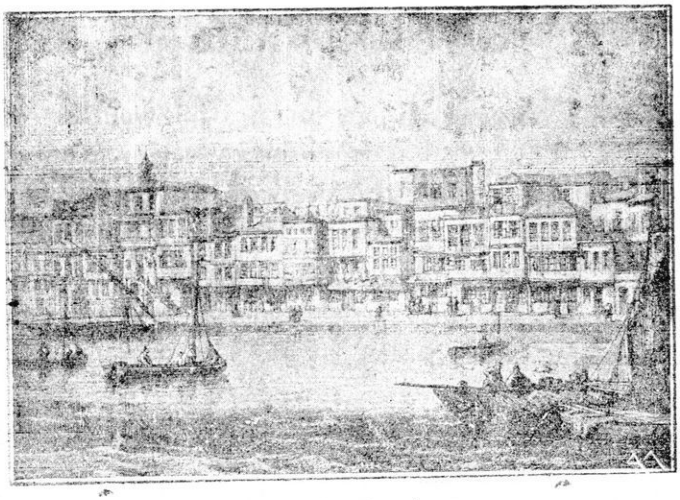

Ἡ πόλη Χανιά.

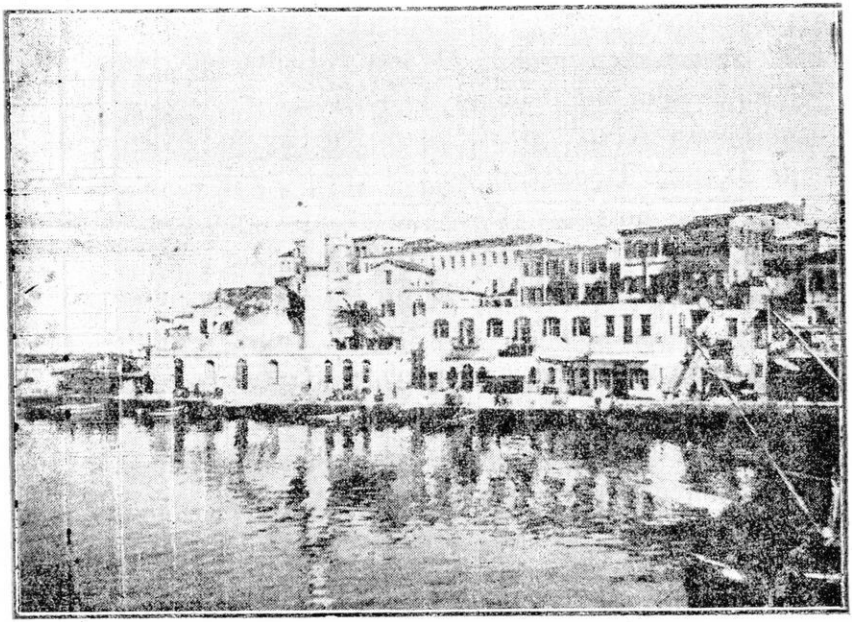

Τὸ λιμάνι τῶν Χανιῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κομμάτι τοῦ νησιοῦ μὲ τοὺς κόλπους Κισάμου, Χανίων καὶ Σούδας.

Πόλεις καὶ χωριά Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ ***Χανιά***, παράλια πόλη στὸν κόλπο τῶν Χανίων κι' ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τοῦ λιμανιοῦ τῆς Σούδας (κάτ. 27 χιλιάδες)· εἶναι πρωτεύουσα καὶ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τῆς Κρήτης· αὐτοῦ ἄλλοτε ἔμεναν οἱ πασσάδες κι ἡγεμόνες της. Μιὰ ὥρα κατὰ τὰ βορειανατολικὰ εἶναι ἡ ***Χαλέπα***, ἐξοχικὸ μέρος τῶν Χανίων,ὅπου μένουν οἱ πρόξενοι τῶν ἄλλων κρατῶν. Στὸν κόλπο τοῦ Κισάμου εἶναι τὸ χωριὸ Καστέλι (κάτ. 2 χιλιάδες) καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ὁ ***Κάντανος***, χωριὸ γεωργικὸ σὲ πλούσια κοιλάδα.

β' Νομὸς Ρεθύμνης.

(Κάτ. 68 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ρεθύμνης εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ μεσανοῦ κομματιοῦ τῆς Κρήτης καὶ συνορεύει Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Χανίων κι Ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἡρακλείου.

Πόλεις καὶ χωριά. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ ***Ρέθυμνο*** (κάτ. 9 χιλιάδες), μικρὴ παράλια πόλη μὲ μικρὸ τεχνητὸ λιμάνι. Στὰ νοτιανατολικά της εἶναι τὸ δοξασμένο μοναστήρι τὸ ***Ἀρκάδι***, ποὺ οἱ χριστιανοὶ Κρητικοὶ τὸ τίναξαν στὸν ἀέρα, ὅταν στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866 μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι μέσα νὰ τὸ κυριέψουν καὶ σκοτώθηκαν ὅλοι καὶ μαζί τους κι οἱ Τοῦρκοι. Στὴ νότια παραλία εἶναι τὸ χωριὸ ***Σφακιά***.

γ' Νομὸς Ἡρακλείου.

(Κάτ. 138 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ μεσανοῦ κομματιοῦ τῆς Κρήτης κι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔχει τὸ πιὸ πλούσιο μέρος καὶ τὶς πιὸ μεγάλες πεδιάδες, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴ Μεσαριά. Στὰ δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ρεθύμνης καὶ στ' Ἀνατολικὰ μὲ τὸ νομὸ Λασηθίου.

Πόλεις καὶ χωριά. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ ***Ἡράκλειο*** (κάτ. 33 χιλιάδες), παράλια πόλη σὲ μικρὸ κόλπο. Εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ πλούσια πόλη τῆς Κρήτης. Στὰ νότια τοῦ Ἡρακλείου εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς παλιᾶς πόλης ***Κνωσσοῦ***, ὅπου ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Μίνωα. Κοντὰ στὴν Κνωσσὸ ἦταν ὁ ***Λαβύρινθος***, ὅπου ζοῦσε ὁ ***Μινώταυρος***. ***Ἀρχάνες***, χωριὸ γεωργικό.

δ'. Νομὸς Λασηθίου.

(Κάτ. 68 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Λασηθίου ἔχει ὅλο τὸ δυτικὸ κομμάτι τῆς Κρήτης μὲ τὸν κόλπο τοῦ Μεράμπελλου. Στὰ δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἡρακλείου κι ἀπὸ τ' ἄλλα μέρη βρέχεται μὲ θάλασσα.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει πρωτεύουσα τὸν ***Ἅγιο Νικόλαο*** (κάτ. 2 χιλιάδες) στὸν κόλπο τοῦ Μεράμπελλου. Μιάμιση ὥρα βορειοδυτικὰ εἶναι ἡ ***Νεάπολη***, μικρὴ ὄμορφη πόλη (κάτ. 1.500) καὶ σὲ ὡραία τοποθεσία κτισμένη. Στὴ νότια παραλία εἶναι τὸ χωριὸ ***Ἱεράπετρα***, ποὺ βγάζει καλὸ λάδι. Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη κατὰ τὸ Κρητικὸ πέλαγος εἶναι ἡ ***Σητεία***, χωριὸ παράλιο σὲ μικρὸ κόλπο.

Συγκοινωνία τῆς Κρήτης.

Οἱ παράλιες πόλεις τῆς Κρήτης ἔχουν συγκοινωνία θαλασσινὴ ἀναμεταξύ τους, μὲ τὸν Πειραιὰ καὶ μὲ ἄλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λες παράλιες πόλεις καὶ χωριά. Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Κρήτης ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ ἁμαξωτοὺς δρόμους καὶ μὲ μονοπάτια. Σιδερόδρομο δὲν ἔχει κανένα ἡ Κρήτη καὶ οὔτε πολλοὺς δρόμους γι ἁμάξια κι αὐτοκίνητα.

Δ΄ Νησιὰ στὸ Ἰόνιο πέλαγος.

(Κατ. 213 χιλιάδες).

Στὸ Ἰόνιο πέλαγος, ποὺ βρέχει τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ Ἠπείρου, εἶναι ἕξι μεγάλα νησιὰ καὶ μερικὰ μικρά, τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου Πελάγους· τὰ ἕξι αὐτὰ μαζὶ μὲ τὸ νησὶ Κύθηρα τὰ λέγουν καὶ *Ἑφτάνησα*, γιατὶ εἶναι ἑφτά. Αὐτὰ εἶναι ἡ *Κέρκυρα*, οἱ *Παξοί*, ἡ *Λευκάδα*, ἡ *Ἰθάκη*, ἡ *Κεφαλληνία* κι ἡ *Ζάκυνθος*.

Πολιτικὴ κατάσταση Τὰ ἑφτάνησα εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ χώρα, ποὺ δὲ σκλαβώθηκε στοὺς Τούρκους· δὲν ἔμειναν ὅμως τὰ ἑφτάνησα λεύτερα, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ κράτος τὰ πῆραν στὴ κατοχή τους οἱ Ἐνετοί, Γάλλοι, Ρῶσοι καὶ στὰ 1813 τὰ κυρίεψαν οἱ Ἄγγλοι, ποὺ ἵδρυσαν τὸ Ἰόνιο κράτος μὲ πρωτεύουσα τὴν Κέρκυρα. Οἱ Ἄγγλοι τὰ κράτησαν στὴν κατοχή τους ὡς τὰ 1863, ποὺ τὰ παραχώρησαν στὴν Ἑλλάδα.

Τὰ ἑφτάνησα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Κύθηρα χωρίζονται σὲ τρεῖς νομούς· 1) Κερκύρας, 2) Κεφαλληνίας καὶ 3) Ζακύνθου.

α΄. Νομὸς Κερκύρας.

(Κάτ. 106 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰ νησιὰ *Κέρκυρα*, *Παξοὺς*, καὶ *Λευκάδα* καὶ μερικὰ ἄλλα μικρὰ νησιά.

Τοποθεσία. Ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ νομοῦ Κερκύρας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βρίσκονται στὸ βόρειο μέρος τοῦ Ἰονίου πελάγους δυτικὰ τῆς Ἠπείρου κι Ἀκαρνανίας. Ἡ Κέρκυρα εἶναι τὸ πιὸ βορεινὸ μέρος κι ἀπέναντι στὴν Ἤπειρο, ποὺ τὶς χωρίζει στενὴ θάλασσα. Οἱ Παξοί, μικρὸ νησὶ μὲ τὸ πιὸ μικρό, τοὺς Ἀντίπαξους, εἶναι στὰ Νότια τῆς Κέρκυρας ἀπέναντι κι αὐτὰ στὴν Ἤπειρο. Ἡ Λευκάδα

εἶναι κοντὰ στὴν παραλία τῆς Ἀκαρνανίας καὶ στὸ βορεινὸ μέρος της τόσο κοντὰ ποὺ φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κολλημένη μ' αὐτή· ἐκεῖ γίνεται στενὸς καὶ τόσο ἄβαθος πορθμός, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ περάσουν βαπόρια.

Ὁ τόπος. Τὸ νησὶ ***Κέρκυρα*** ἔχει σχῆμα στενόμακρο, ποὺ ὅσο πηγαίνει κατὰ τὰ νότια στενεύει καὶ τελειώνει στὰ ἀκρωτήρια ***Ἀμφίπαγο*** καὶ ***Λευκίμη***. Στὸ βόρειο μέρος εἶναι τὸ βουνὸ Παντοκράτορας (915 μέτρα) καὶ κατὰ τὰ νότια αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ βουνοσειρὰ χαμηλὴ ὥς τὸ ἀκρωτήρι Ἀμφίπαγο. Ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ κατεβαίνουν πολλὰ μικρὰ ποτάμια καὶ τὰ περισσότερα κατὰ τὴν ἀνατολικὴ παραλία περνοῦν ἀπὸ πολὺ πλούσιες πεδιάδες. Στὸ νησὶ αὐτὸ οὔτε πολὺ κρύο κάνει τὸ χειμῶνα οὔτε ζέστη τὸ καλοκαίρι· συχνὰ ὅμως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βρέχει καὶ γι αὐτὸ ἡ πρασινάδα δὲ λείπει ποτέ· ὅλο σχεδὸν τὸ νησὶ σκεπάζεται ἀπὸ ἐλιὲς καὶ φαίνεται σὰν ἕνας ἀπέραντος ἐλαιῶνας· ἔχει καὶ μερικοὺς κάμπους, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακά, πατάτες καὶ ἀμπέλια. Ἐπειδὴ τὸ νησὶ αὐτὸ ἔχει τόπο πολὺ ὄμορφο, γι' αὐτὸ ἔχει καὶ πολ-

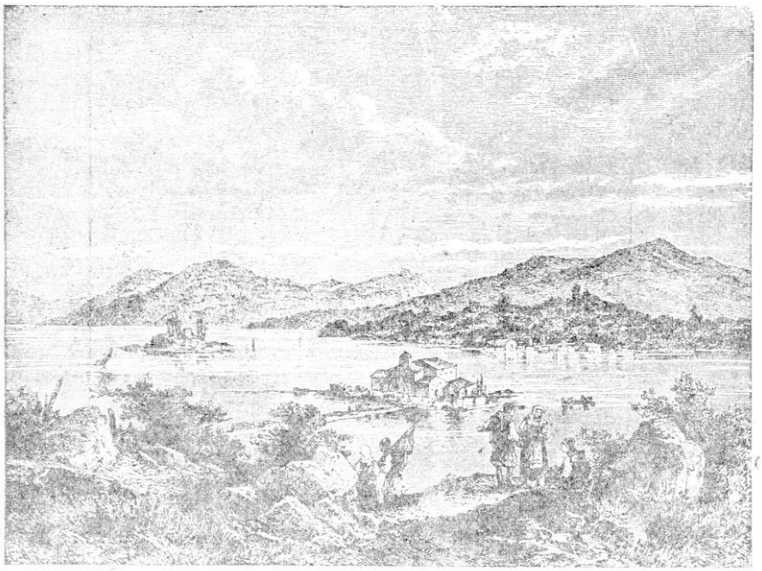

Τὸ νησὶ Κέρκυρα (Κορφοί).

λοὺς κάτοικους ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκτασή του. Οἱ ***Παξοὶ*** κι ***Ἀντίπαξοι*** εἶναι ξερὰ κι ὅλο βράχους νησιά, ποὺ στὰ πλάγια εἶναι σκεπασμένα μὲ ἐλιές, καὶ βγάζουν λίγο ἄλλὰ ἐκλεκτὸ λάδι. Τὸ νησὶ Λευκάδα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν κολλημένο μὲ τὴν Ἀκαρνανία μὲ στενὸ ἰσθμό, ποὺ τὸν ἔκοψαν οἱ Κορίνθιοι. Ὅλο τὸ νησὶ τὸ σκεπάζει μιὰ βουνοσειρὰ (1180 μ.), ποὺ στὰ νοτιοδυτικὰ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι ***Λευκάτα***. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Λευκάδας εἶναι φυτεμένη μὲ ἐλιὲς κι ἀμπέλια καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκτὸς ἀπὸ τὸ λάδι βγάζει πολλὰ μαῦρα κρασιὰ καὶ σταφίδες.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Κερκύρας ἔχει τρεῖς ἐπαρχίες· 1) Κερκύρας, 2) Παξῶν καὶ 3) Λευκάδας.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Κερκύρας*** ἔχει ὅλο τὸ νησὶ Κέρκυρα καὶ πρωτεύουσα τὴν πόλη ***Κέρκυρα***, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 32 χιλ.)· ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι κτισμένη στὸ μέσο τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ νησιοῦ, ἔχει καλὸ λιμάνι καὶ πολὺ ὡραία τοποθεσία· ἔχει μεγάλα καὶ ὑψηλὰ κτίρια, δρόμους καλούς, ἀλλὰ στενούς. Ἡ πόλη κι ὅλο τὸ νησὶ ἔχει προστάτη τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα, ποὺ στὴν ἐκκλησία του φυλάγεται ὁλόκληρο τὸ σῶμα του μέσα σὲ πολύτιμη κάσα.

Ἡ Κέρκυρα ἔχει πολὺ ὄμορφες ἐξοχὲς καὶ τοποθεσίες, ὅπου στὰ περασμένα χρόνια αὐτοκράτορες ἀπὸ τὴν Εὐρώπη εἶχαν κτίσει παλάτια γιὰ νὰ μένουν στὸ ὄμορφο νησὶ γιὰ λίγο καιρό. Καὶ Ἑλληνικὸ βασιλικὸ παλάτι εἶχε κτίσει ἐκεῖ ὁ Γεώργιος ὁ Α΄. Στὰ νότια τῆς πόλης εἶναι τὸ ὄμορφο χωριὸ ***Γαστούρι***, ὅπου εἶναι τὸ παλάτι ***Ἀχίλλειο***, ποὺ εἶχε κτίσει ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ. Στὸ εὐχάριστο χωριὸ ***Γαρίτσα*** εἶναι τὸ Ἑλληνικὸ ἐξοχικὸ παλάτι.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Παξῶν*** ἔχει τὰ νησιὰ Παξοὶ καὶ Ἀντίπαξοι καὶ πρωτεύουσα τὸ ***Γάϊο***, μικρὸ χωριὸ στοὺς Παξοὺς (κάτ. 600).

3) Ἡ ἐπαρχία ***Λευκάδας*** ἔχει τὰ νησιὰ Λευκάδα καὶ Τάφο, μικρὸ νησάκι στὰ νοτιανατολικά της. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ ***Λευκάδα*** (κάτ. 5 χιλιάδ.), μικρὴ πόλη στὴ βορειανατολικὴ ἄκρη τοῦ νησιοῦ κοντὰ στὰ στενά. Τὰ σπίτια στὴ Λευκάδα εἶναι τὰ περισσότερα ξύλινα, γιατὶ πολλὲς φορὲς παθαίνει ἀπὸ σεισμούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κατὰ τὰ νότια τῆς πόλης καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ εἶναι τὰ γεωργικὰ χωριὰ ***Καρυὲς*** καὶ ***Ἅγιος Πέτρος*** μὲ ἐπίνειο τὴ ***Βασιλική***.

β΄ Νομὸς Κεφαλληνίας

(Κάτ. 66 χιλιάδες)

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰ νησιὰ ***Κεφαλληνία***, ***Ἰθάκη***, καὶ τὰ μικρὰ νησάκια ***Κόλαμο, Καστὸ*** κι' ***Ἐχινάδες***.

Τοποθεσία. Ὅλα τὰ νησιὰ αὐτὰ βρίσκονται δυτικὰ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ στὰ νότια τῆς Λευκάδας. Πιὸ δυτικὰ εἶναι ἡ Κεφαλληνία, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα καὶ στὰ βορειανατολικά της ἡ Ἰθάκη καὶ ἀνατολικὰ τῆς Ἰθάκης τὰ μικρὰ νησάκια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ τόπος Τὸ νησὶ Κεφαλληνία ἔχει στὸ μέσο μιὰ βουνοσειρά, ποὺ τὸ πιὸ ὑψηλὸ βουνό της εἶναι ὁ ***Αἶνος*** (1610 μ.) μὲ μεγάλα δάση ἀπὸ ἔλατα. Ἡ βουνοσειρὰ αὐτὴ στὰ βόρεια κάνει τὴ χερσόνησο ***Ἔρισο*** καὶ δυτικὰ τὴν ***Παλική***, ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο νησὶ μὲ τὸ βαθὺ κόλπο τοῦ ***Λιβαδιοῦ*** κατὰ τὴν Ἰθάκη εἶναι ὁ κόλπος τῆς Σάμης. Τὸ νησὶ αὐτὸ εἶναι ὀρεινό, ἀλλὰ σὲ μερικὰ μέρη τὰ βουνά του εἶναι καλλιεργημένα ὡς τὶς κορυφές του. Βγάζει μαύρη σταφίδα, κρασὶ ἐκλεκτὸ καὶ λάδι. Τὸ νησὶ Ἰθάκη χωρίζεται σὲ δυὸ κομμάτια, ποὺ ἑνώνονται μὲ στενὸ πορθμό· ὁ τόπος του εἶναι ἄγριος καὶ ὅλο βουνὰ γυμνά, ἐκτὸς ἀπὸ λίγο μέρος, ποὺ εἶναι σκεπασμένο μὲ ἐλιὲς κι ἀμπέλια. Στὴν Ἰθάκη ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Ὀδυσσέα.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· τρεῖς εἶναι στὸ νησὶ Κεφαλληνίας: 1) Κραναίας, 2) Πάλης, 3) Σάμης καὶ 4) Ἰθάκης.

1) Ἡ ἐπαρχία ***Κραναίας*** ἔχει πρωτεύουσα τὸ ***Ἀργοστόλι*** [κάτ. 8 χιλιάδες], ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι παράλια πόλη στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κόλπου τοῦ Λιβαδιοῦ· ἔχει καλὰ κτίρια κι εἶναι πόλη ἐμπορικὴ καὶ ναυτική. Ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ εἶναι κάτι περίεργοι μύλοι· αὐτοὶ γυρίζουν μὲ θαλασσινὸ νερό, ποὺ ὕστερα χάνεται μέσα στὴ γῆ. Σὲ μιὰ κοιλάδα στὸ βουνὸ Αἶνος εἶναι τὸ χωριὸ ***Βαλσαμᾶτα.*** Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεράσιμου, τοῦ προστάτη τοῦ νησιοῦ, ὅπου βρίσκεται ὁλόκληρο τὸ λείψανό του.

2) Ἡ ἐπαρχία ***Πάλης*** εἶναι ἡ χερσόνησος Παλική, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πλούσιο μέρος τοῦ νησιοῦ· πρωτεύουσα ἔχει τὸ ***Ληξούρι*** [κάτ. 5 χιλιάδες] στὴν ἀπέναντι ἀπὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ Ἀργοστόλι παραλία τοῦ κόλπου· εἶναι μικρὴ πόλη γεωργικὴ καὶ ναυτική.

Ἡ ἐπαρχία **Σάμης** εἶναι τὸ βορεινὸ κι ἀνατολικὸ μέρος τῆς Κεφαλληνίας καὶ τὸ πιὸ φτωχό· πρωτεύουσα ἔχει τὸ χωριὸ **Σάμη** ἢ **Αἰγιαλὸ** (κάτ. 2 χιλιάδες). Στὰ βόρεια τῆς Σάμης εἶναι τὰ χωριὰ τῆς **Πύλαρου** μὲ λιμάνι τὴν **Ἁγία Εὐφημία**.

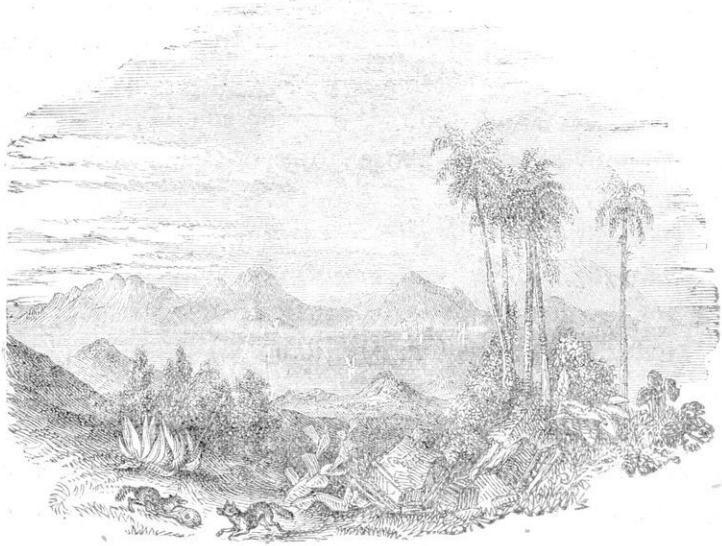

Τὸ νησὶ Ἰθάκη.

4) Ἡ ἐπαρχία **Ἰθάκης** εἶναι τὸ νησὶ **Ἰθάκη** καὶ τὰ ἀνατολικά του μικρὰ νησάκια· ἔχει πρωτεύουσα τὸ Βαθὺ [κάτ. 3.400] μὲ πολὺ καλὸ λιμάνι. Ἀπὸ τὰ ἄλλα νησιὰ κατοικοῦνται ἡ **Κάλαμος** κι ἡ **Κάστος**, ποὺ βγάζουν κρασὶ καὶ λάδι.

γ' Νομὸς Ζακύνθου.
(Κάτ. 40 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὸ νησὶ **Ζάκυνθο** καὶ μερικὰ μικρὰ νησάκια, τὶς **Στροφάδες**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τοποθεσία. Ἡ Ζάκυνθος εἶναι δυτικὰ στὴν Πελοπόννησο ἀπέναντι στὴν Κυλλήνη· οἱ Στροφάδες εἶναι δυὸ μικρὰ νησιὰ στὰ νότια τῆς Ζάκυνθου καὶ στὸ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας Παντόχαρης.

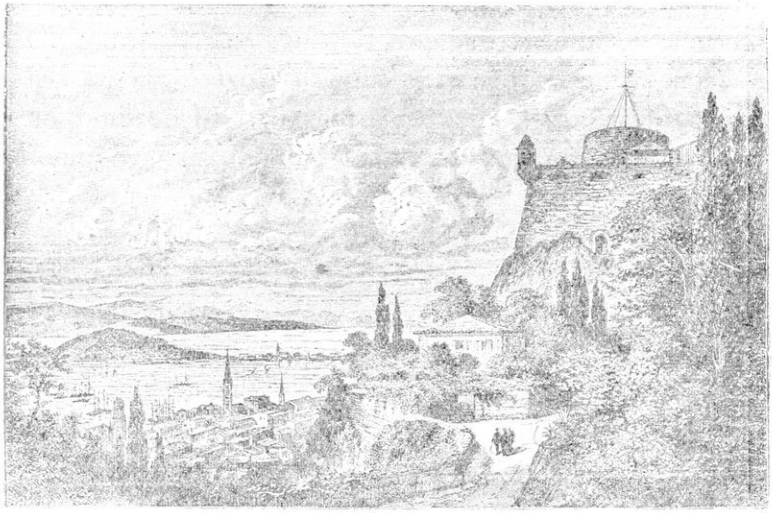

Ἡ Ζάκυνθος.

Ὁ Τόπος. Τὸ νησὶ Ζάκυνθος ἔχει δυὸ μέρη, ποὺ διαφέρουν πολὺ ἀναμεταξύ τους· τὸ ἕνα εἶναι μιὰ γυμνὴ κι ἄσχημη βουνοσειρά, ποὺ πηγαίνει ἀπὸ τὰ νοτιανατολικὰ κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ κι εἶναι περισσότερο ἀπὸ τὸ μισὸ νησὶ καὶ τὸ ἄλλο εἶναι μιὰ πεδιάδα μὲ πλούσια βλάστηση καὶ πολὺ εὔφορη· αὐτὴ κλείνεται στὰ ἀνατολικὰ σὲ λοφοσειρὲς σκεπασμένες μὲ δάση ἀπὸ ἐλιές. Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ νησιοῦ ἀναμεταξὺ στὰ ἀκρωτήρια ***Γεράκι*** καὶ ***Μαραθία***, εἶναι ὁ κόλπος Κερί. Ἡ Ζάκυνθος βγάζει πολλὴ μαύρη σταφίδα, καλὰ κρασιὰ καὶ λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια, ἔχει καὶ πολλοὺς ὡραίους ἀνθό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κηπους. Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἄνθη ποὺ ἔχει ἡ Ζάκυνθος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δέντρα τὴν λένε οἱ Εὐρωπαῖοι «Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς».

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς ***Ζακύνθου*** δὲ χωρίζεται σὲ ἐπαρχίες· ἔχει πρωτεύουσα τὴν πόλη ***Ζάκυνθο*** (12 χιλιάδες) στὴν ἀνατολικὴ παραλία· ἔχει γύρω μικροὺς λόφους καταπράσινους ἀπὸ τὶς ἐλιὲς καὶ τὶς πορτοκαλιὲς κι ἀνάμεσα φαίνονται ὄμορφα ἐξοχικὰ σπίτια. Εἶναι ὄμορφη πόλη, μὲ καλὰ κτίρια· ἔχει ἐργοστάσια σαπουνιῶν καὶ πούδρας καὶ καλὸ ἐμπόριο. Στὴ Ζάκυνθο εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὅπου εἶναι τὸ λείψανό του. Οἱ Ζακυνθινοὶ ἔχουν τὸν Ἅγιο Διονύσιο προστάτη, ὅπως οἱ Κεφαλλωνῖτες τὸν Ἅγιο Γεράσιμο κι οἱ Κερκυραῖοι τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα. Ἡ πόλη Ζάκυνθος εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ ποιητῆ Σολωμοῦ, ποὺ ἔκαμε τὸν Ἐθνικὸ ὕμνο κι ἄλλα ἔξοχα ποιήματα. Τὸ νησὶ ἔχει πολλὰ μεγάλα γεωργικὰ χωριά.

Ἡ συγκοινωνία στὰ Ἰόνια νησιά.

Ὅλα τὰ νησιὰ στὸ Ἰόνιο πέλαγος ἔχουν τακτικὴ συγκοινωνία στὰ λιμάνια τους μὲ βαπόρια μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας περνοῦν καὶ τὰ βαπόρια, ποὺ κάνουν τὴ συγκοινωνία Ἑλλάδας κι Εὐρώπης.

Στὸ ἐσωτερικό τους ἔχουν πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἄγγλων καὶ πρὸ πάντων. ἡ Κεφαλληνία κι ἡ Κέρκυρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

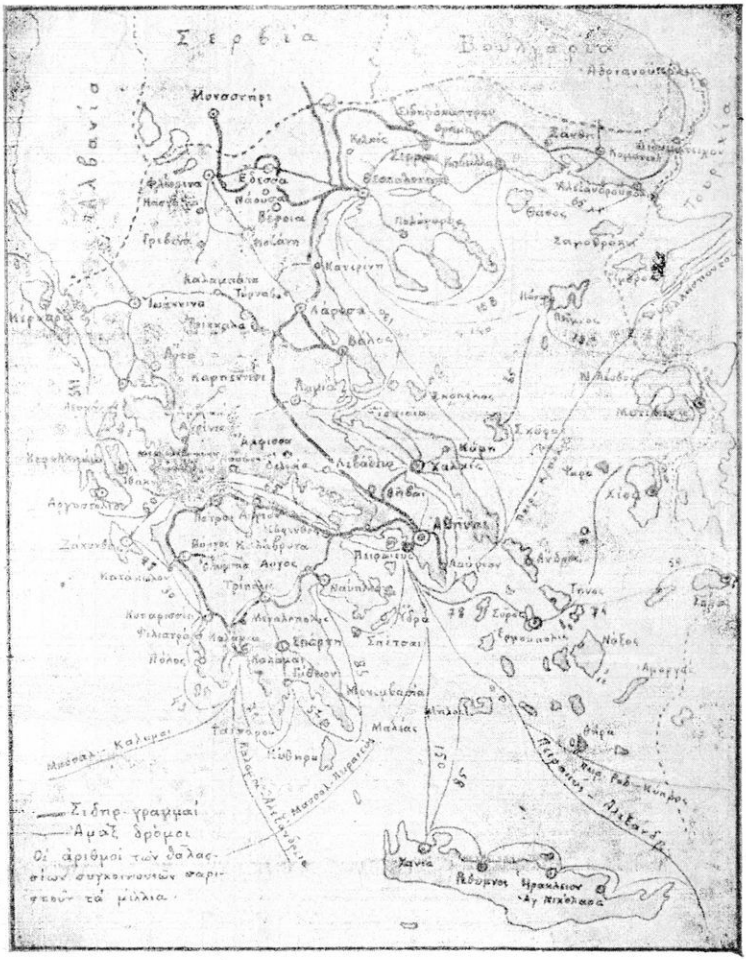

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν κράτος μεγάλο καὶ πολιτισμένο, λίγα χρόνια ὅμως πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός μας σκλαβώθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια πάλι γίνηκε Ἑλληνικὸ κράτος μεγάλο καὶ δοξασμένο, μὲ πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸ κράτος αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ χίλια σχεδὸν χρόνια κυριεύτηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους κι οἱ Ἕλληνες πεντακόσια ἀπάνω κάτω χρόνια ἦταν σκλάβοι τους. Στὰ 1821 ὅμως ἔκαμαν ἐπανάσταση κι ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες πολλοὺς στὰ 1830 λευτερώθηκε ἕνα μέρος κι ἔτσι ἱδρύθηκε τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ κράτος μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησο, τὶς Κυκλάδες, τὴν Εὔβοια καὶ τὶς βόρειες Σποράδες. Τόσο μικρὸ ἦταν στὴν ἀρχὴ τὸ κράτος, ποὺ λίγο λίγο μεγάλωσε καὶ γίνηκε τὸ σημερινὸ μὲ 7 σχεδὸν ἑκατομμύρια ἐλεύθερους Ἕλληνες.

Ἡ Ἑλλάδα τότε δὲν ἦταν μόνο μικρή, ἀλλὰ καὶ καταστραμμένη ἀπὸ τοὺς πολέμους γιὰ τὴ λευτεριά της. Σὲ τέτοια ἐλεεινὴ καὶ δυστυχισμένη κατάσταση τὴν βρῆκε ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας στὰ 1828, ποὺ ἦρθε γιὰ κυβερνήτης της. Ὁ πρῶτος αὐτὸς Ἕλληνας κυβερνήτης ἐργάστηκε ὅσο μποροῦσε, γιὰ νὰ προοδέψῃ ὁ τόπος καὶ νὰ κάμῃ νόμους καλοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐφαρμόσῃ γιὰ ὅλους ἴσια. Τοῦτο ὅμως δὲν ἄρεσε σὲ μερικοὺς Ἕλληνες καὶ στὶς 27 τοῦ Σεπτέμβρη στὰ 1831 τὸν σκότωσαν στὸ Ναύπλιο.

Ὕστερα ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τοῦ Καποδίστρια οἱ Ἕλληνες ζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία νὰ τοὺς στείλῃ βασιλιὰ κι ἔστειλαν τότε τὸν Ὄθωνα, τὸ δεύτερο γιὸ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας. Ἔτσι ὁ Ὄθωνας γίνηκε ὁ πρῶτος βασιλιὰς στὴ νέα Ἑλλάδα. Ὁ Ὄθωνας βασίλεψε ὥς τὰ 1862, ποὺ τὸν ἔδιωξαν.

Ὕστερα ἀπὸ τὸν Ὄθωνα οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν βασιλιὰ τὸ δεύτερο γιὸ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Δανίας Γεώργιο τὸν Α΄. Ὁ Γεώργιος ἦρθε στὴν Ἑλλάδα στὰ 1863. Τότε ἡ Ἀγγλία παραχώρησε στὴν Ἑλλάδα τὰ ἑφτάνησα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού εἶχε ὡς τότε στὴν κατοχή της. Στὰ χρόνια τοῦ Γεωργίου ἡ Ἑλλάδα μεγάλωσε καὶ προόδεψε πολύ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἑφτάνησα, στὰ 1881 λευτερώθηκε ὅλη ἡ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ τὴν Ἤπειρο ὁ νομὸς Ἄρτας. Ἔτσι τὰ σύνορα τῆς νέας Ἑλλάδας ἔφτασαν στὸν Ὄλυμπο καὶ στὸν Ἀραχθο ποταμό. Στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου τοῦ Α΄, στὰ 1912, γίνηκε ὁ Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος, δηλαδὴ ὅλα τὰ Χριστιανικὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου πολέμησαν μαζὶ ἐναντίον τῶν Τούρκων, τοὺς νίκησαν κι ἔτσι λευτέρωσαν τὶς Χριστιανικὲς χῶρες τῆς Χερσονήσου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ λίγο μέρος γύρω της. Στὸ μεταξὺ ὁ Γεώργιος δολοφονήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη στὰ 1913 καὶ γίνηκε βασιλιὰς ὁ διάδοχός του Κωνσταντῖνος. Τότε ὅμως, ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι ἤθελαν νὰ πάρουν τὶς πιὸ πολλὲς χῶρες καὶ τὴ Θεσσαλονίκη ἀκόμα, γίνηκε ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος. Στὸν πόλεμο αὐτὸν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ἄλλους συμμάχους νίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ περιοριστοῦν στὰ παλιά του σύνορα. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο αὐτὸν πῆρε τὴν Κρήτη, τὴ νοτιοδυτικὴ κι ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ δυτικὴ κι ἀνατολικὴ Θράκη, καὶ τὰ νησιά ποὺ εἶναι στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα.

Ὁ Καποδίστριας

Στὰ 1914 ὅμως γίνηκε ὁ μεγάλος Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ἀνακατευτῆ καὶ στὸν πόλεμο αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς συμμάχους ἐναν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τίον τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας, Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Ὁ πόλεμος αὐτὸς κράτησε πολλὰ χρόνια καὶ στὸ τέλος νίκησαν οἱ σύμμαχοι. Ἡ Ἑλλάδα ὅμως ξακολούθησε ὕστερα μόνη της τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους στὴ Μικρὰ Ἀσία ὥς τὰ 1922.

Ἀλλὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1922 νικήθηκε ὁ στρατός της στὴν Ἀσία κι' ἔφυγε. Οἱ Τοῦρκοι τότε ἀπὸ ἐκδίκηση, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀσίας ἄλλους σκότωσαν κι' ἄλλους ἔδιωξαν κι' ἔτσι μαζεύτηκαν στὴν Ἑλλάδα ἑνάμισυ ἑκατομμύριο πρόσφυγες. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ [illegible] ὁ στρατὸς κι' ὁ στόλος ἐπαναστάτησε κι' ἔδιωξε τὸ [illegible] λιὰ Κωνσταντῖνο κι' ἔκαμε βασιλιὰ τὸ διάδοχό του [illegible] ώργιο τὸν Β'. Ἡ Ἑλλάδα τότε ἔχασε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη κι' ἔτσι τὰ σύνορά της ἦρθαν στὸν Ἕβρο ποταμό.

Ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο οἱ Ἕλληνες κατάργησαν τὴ βασιλεία κι' ἀνακήρυξαν τὸ κράτος, στὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1923, δημοκρατία· τότε ὁ βασιλιὰς Γεώργιος ὁ Β' ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν οἰκογένειά του. Ἔτσι ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλάδα ἀνακηρύχτηκε Ἑλληνικὴ Δημοκρατία καὶ ἀντὶ γιὰ βασιλιὰ ἔχει ἀνώτατο ἄρχοντα πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γίνηκε ὁ δοξασμένος ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης, ποὺ νίκησε τὸν Τουρκικὸ στόλο στὸν Ἑλλήσποντο.

ΤΕΛΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποίηση: Κέντρο Μουσείου Εκπαιδευτικής Πολιτικής